

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

З Б І Р Н И К ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

*XIX щорічної науково-практичної конференції викладачів,
аспірантів, співробітників та студентів*

**«АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОЇ
ОСВІТИ І НАУКИ»**

*Секція. Системний підхід у підготовці майбутніх учителів
початкової школи в контексті освітньої реформи в Україні*

15 травня

Мукачево - 2014

Збірник тез доповідей XIX щорічної науково-практичної конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів «Актуальні аспекти та перспективи сучасної освіти і науки». Секція «Системний підхід у підготовці майбутніх учителів початкової школи в контексті освітньої реформи в Україні», 15 травня 2014 р. / Мукачівський державний університет. Кафедра педагогіки й методики дошкільної та початкової освіти. – Мукачево: РВЦ МДУ. – 2014. – 100 с.

Відповідальні за випуск:

Фізеши О.Й. – декан педагогічного факультету, к.пед.,н., доцент кафедри педагогіки й методики дошкільної та початкової освіти.

Швардак М.В. – к.пед.,н., доцент кафедри педагогіки й методики дошкільної та початкової освіти.

У збірнику подано матеріали доповідей науково-педагогічних працівників кафедри педагогіки й методики дошкільної та початкової освіти, а також студентів ОКР «Бакалавр» та «Магістр» з актуальних проблем підготовки майбутніх учителів початкової школи в контексті освітньої реформи в Україні.

Матеріали подано в авторській редакції.

Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

ЗМІСТ

Брижак Н.Ю. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до педагогічно-красознавчої діяльності	6
Ваколя Т.І. Формування готовності майбутніх педагогів до дослідницької діяльності в умовах фахової підготовки	8
Василінка М.І. Використання музично-дидактичних ігор у процесі навчання музичної грамоти молодших школярів	11
Горват М.В. Практичне заняття як засіб формування професійних умінь майбутніх учителів початкової школи	14
Кузьма-Качур М.І. Сучасні підходи до викладання природознавства у початковій школі	16
Лавренова М.В. Підготовка майбутніх учителів до формування у молодших школярів навички читання на уроках літературного читання	19
Лалак Н.В. До проблеми формування якісної освіти у вищому навчальному закладі	22
Лалак Н.В., Біланіч М. Підготовка майбутніх учителів до методичної роботи в початковій школі	24
Лалак Н.В., Чайко К. Формування професійно-етичної культури майбутніх учителів початкової школи в процесі фахової підготовки	26
Мочан Т.М. Особистісний компонент професійної підготовки вчителя початкової школи	29
Понзель У.В. Інтердисциплінарність як забезпечення якості підготовки майбутнього вчителя початкової школи	31
Староста В.І., Бабинець С. Самооцінка майбутніх учителів готовності до самоосвітньої діяльності	33
Товканець Г.В., Геревич К. Профілактика і корекційна робота з важковиховуваними учнями молодшого шкільного віку	35

<i>Товканець Г.В., Кецик Н.</i> Форми організації позаурочної роботи з молодшими школярами	38
<i>Товканець Г.В., Потокі К.</i> Педагогічні умови профілактики девіантної поведінки учнів початкових класів	40
<i>Товканець Г.В., Русин Н.</i> Принципи формування морально-ціннісних орієнтацій учнів молодшого шкільного віку	43
<i>Товканець Г.В., Тарасович М.</i> Економічне мислення як основний компонент економічного виховання	45
<i>Товканець Г.В., Худан Л.</i> Протиправна поведінка як вияв важковихованості молодших школярів	48
<i>Товканець Г.В., Чутора Д.</i> Класифікація інтерактивних методів навчання	51
<i>Фенчак Л.М.</i> Формування валеологічної культури майбутнього педагога на засадах системного підходу	54
<i>Фізеши О.Й.</i> Архівні джерела про розвиток початкової школи на Закарпатті другої половини XIX – початку XX століття	56
<i>Фізеши О.Й., Гимба Н.</i> Роль дитячого колективу у формуванні і розвитку особистості молодшого школяра	58
<i>Фізеши О.Й., Дікі А.</i> Педагогіка співробітництва як чинник ефективності навчально-виховного процесу в сучасній початковій школі	60
<i>Фізеши О.Й., Митрюк І.</i> Соціально-педагогічне середовище та його вплив на виховання особистості молодшого школяра	62
<i>Фізеши О.Й., Повханич М.</i> Умови стимуляційно-мотиваційної регуляції навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів	65
<i>Фіцула М.М., Варга М.</i> Теоретико-методологічні засади формування мотивації майбутніх вчителів до професійної діяльності	67
<i>Фіцула М.М., Клімова Г.</i> Становлення професії вчителя	

початкової школи на Закарпатті у другій половині XIX ст. – початку XX ст.	69
<i>Фіцула М.М., Ледней М.</i> Особливості підготовленості дітей шостого року життя до навчально-пізнавальної діяльності у школі	71
<i>Фіцула М.М., Маркович І.</i> Стимулювання морального вибору молодших школярів у процесі педагогічного впливу	74
<i>Хома О.М.</i> Сучасні підходи до навчання української мови в початковій школі	76
<i>Чекан О.І.</i> Сутність і структура поняття «комп'ютерні технології»	77
<i>Човрій С.Ю.</i> Августин Волошин – директор Ужгородської греко-католицької півце-учительської семінарії	78
<i>Човрій С.Ю., Баняс К.</i> Історія становлення та розвитку Мукачівської учительської семінарії	81
<i>Човрій С.Ю., Бірсак Я.</i> Дидактичні принципи в педагогічній теорії Я.А.Коменського	83
<i>Човрій С.Ю., Лані З.</i> Використання наукової спадщини Марії Монтессорі в практиці сучасних вітчизняних закладів освіти	85
<i>Швардак М.В.</i> Шляхи формування критичного мислення в учнів початкової школи	87
<i>Швардак М.В., Гієва Я.</i> Організація розвивального середовища для формування творчої особистості молодшого школяра (за В.О.Сухомлинським)	90
<i>Швардак М.В., Пильник Я.</i> Реалізація нових інформаційних технологій в початковій школі	92
<i>Швардак М.В., Поляк В.</i> Методичні вказівки до організації проектної діяльності в початковій школі	95
<i>Швардак М.В., Штефуца А.</i> Створення ситуації успіху як умова гуманізації навчально-виховного процесу в початковій школі	97

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПЕДАГОГІЧНО-КРАЄЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Знання людини про її зв'язки з природою, світом і суспільством є необхідними для кожного фахівця, а особливо для сучасного вчителя початкових класів, оскільки такі знання вони передають молодшим школярам, які є майбутнім нашої держави. У перші роки навчання у школі учні інтенсивно розвиваються, саме тоді закладаються основи морального, естетичного, правового, екологічного, фізичного виховання, їхньої майбутньої самореалізації, свідомого й відповідального ставлення щодо особливостей власного становлення. Саме вчителі початкових класів покликані ознайомити учнів із природними особливостями рідного краю, його історичним, економічним, культурним, політичним розвитком, сформувати знання про туристичний потенціал, бажання постійно оновлювати та набувати нові знання про край, у якому проживаєш, зацікавленість до відвідування визначних місць. Ось чому набуває особливої актуальності проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи до педагогічно-краєзнавчої діяльності.

Вихідні концептуальні положення щодо змісту й організації процесу підготовки майбутніх учителів до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи ґрунтуються на основних засадах законів України «Про вищу освіту», «Про загальну середню освіту», Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті.

Проблемами підготовки майбутніх учителів початкової школи до педагогічно-краєзнавчої діяльності з учнями початкової школи займалися багато науковців. Аналіз та узагальнення педагогічної літератури, в якій розкрито ці питання, дає змогу виділити декілька напрямів:

- підготовка вчителів початкових класів знаходилась у центрі досліджень таких науковців, як М. Вашуленко, Б. Грінченко, А. Макаренко, С. Русова, О. Савченко, В. Сухомлинський, К. Ушинський;
- навчання та виховання майбутніх учителів засобами краєзнавства приділено увагу у працях В. Обозного, Ю. Руденка, М. Стельмаховича, В. Струманського та ін.;
- використання краєзнавчої роботи у професійній діяльності учителя з учнями початкової школи розкрито у дослідженнях В. Матіяш, Т. Міщенко, О. Пірожкової.

Підготовка майбутніх учителів початкової школи до педагогічно-краєзнавчої діяльності з учнями початкової школи впливає на становлення вчителя як особистості, його соціалізацію та професійну діяльність. Це обумовлює необхідність включення майбутніх учителів з перших днів навчання до системи стосунків, що постійно

вдосконалюються, розширюються і не тільки розкривають специфіку педагогічної праці, але й поглиблюють історико-педагогічні, краєзнавчі знання, уміння та навички.

При формуванні підготовки майбутніх учителів початкової школи до педагогічно-краєзнавчої діяльності з учнями початкової школи студенти можуть отримувати краєзнавчі знання із слів викладачів, навчальних посібників та засобів масової інформації. Крім того самостійно, що забезпечує умови для активізації пізнавальної діяльності майбутніх учителів та у процесі поглибленого дослідницького пошуку, що представляє науковий інтерес.

Окрім того, у процесі формування підготовки майбутніх учителів початкової школи до педагогічно-краєзнавчої діяльності з учнями початкової школи Б. Коцун, Г. Сарапін пропонують застосовувати краєзнавче дослідження, що включає ряд етапів та різноманітних форм і методів її реалізації. Перший етап (підготовчий) передбачає орієнтовні поради майбутнім учителям щодо теми дослідження історії рідного краю. Вона повинна: мати важливе освітньо-виховне значення; бути тісно пов'язана із програмою; сприяти глибокому розумінню загальних закономірностей історичного процесу та особливостей історичного розвитку краю; мати новизну та актуальність; відображати єдність цивілізаційного і культурного підходів при дослідженні. Другий етап (освітньо-пізнавальний) передбачає рекомендації щодо організації та проведення краєзнавчого дослідження в такій послідовності: вибір теми, визначення мети і завдань дослідження; розроблення загального плану роботи; підготовка програми збирання і систематизації краєзнавчих матеріалів; розподіл пунктів плану теми, видів роботи та встановлення строків виконання; визначення форм, методів і прийомів роботи; встановлення строків підбиття підсумків із кожного розділу теми; вивчення різноманітних джерел із теми дослідження; виявлення та вивчення документальних джерел, які зберігаються у місцевих архівах, музеях; пошук учасників історичних подій, очевидців, що мають відношення до проблеми дослідження; збирання предметів матеріальної і духовної культури, перевірка їх достовірності; науково-методичне оформлення зібраного матеріалу; використання зібраного й опрацьованого дослідницько-краєзнавчого матеріалу

Вивчаючи науково-методичну літературу з основ викладання різних дисциплін у початковій школі, ми звернули увагу на особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи до педагогічно-краєзнавчої діяльності : формування готовності майбутніх учителів володіє низкою особливостей: вона виявляється через уміння реалізувати інтереси та здібності особистості, формування її суспільно-громадського досвіду; залучення до особисто значущих національних соціально-

культурних цінностей, потреб; зміцнення здоров'я і розвиток творчого потенціалу особистості; здобуття додаткових знань, умінь, навичок за інтересами, створення умов для творчої діяльності, самовираження та творчого самовдосконалення; створення передумов для їх професійного самовизначення та допрофесійної підготовки відповідно до інтересів і здібностей кожного.

Вищесказане дозволяє стверджувати, що при підготовці майбутніх учителів початкової школи до педагогічно-краєзнавчої діяльності з учнями початкової школи викладачам необхідно враховувати основні її завдання, форми, методи і засоби, розуміти функції, які виконує така підготовка, забезпечувати умови, при яких вона буде ефективною, розуміти її важливе значення у цілісному педагогічному процесі школи. Подальші наші дослідження будуть стосуватися визначення стану готовності майбутніх учителів до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи.

Ваколя Т.І., асистент

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

В умовах входження України в європейський освітній простір одним із важливих завдань підготовки педагогічних кадрів є не тільки формування професійних навичок, а й виховання творчих фахівців, здатних до проведення педагогічних досліджень, до самостійного, нестандартного вирішення професійних і дослідницьких завдань. Подібний підхід до характеру підготовки майбутнього вчителя орієнтує на виявлення і стимулювання такої інтеграційної характеристики, як готовність до дослідницької діяльності, яка могла б служити показником професійного становлення та розвитку, характеризувати прагнення особистості до дослідницької діяльності.

Проблема професійної підготовки і, зокрема, підготовки студентів до дослідницької діяльності привертала увагу багатьох науковців (В.Андрєєва, В.Богославського, В.Загвязінського, Е.Заїр-Бека та ін.). Зокрема, Л.Коржовою висвітлено педагогічні умови підготовки студентів до проведення педагогічних досліджень. В.Сотник розглядає різні аспекти організації самостійної дослідницької діяльності майбутніх фахівців. Орієнтовну модель розвитку дослідницьких умінь студентів розкрито у працях І.Раєвської.

Готовність до дослідницької діяльності характеризується як складне особистісне утворення, яке забезпечує ефективне функціонування наукової роботи і охоплює знання, вміння, досвід, властивості й ставлення до науково-дослідної роботи. Критеріями

готовності Л.Коржова вважає мотиваційну спрямованість, дослідницькі знання, дослідницькі вміння, творчу активність, продуктивність дослідження, рефлексію.

Провідною лінією особистісно орієнтованого навчання на сучасному етапі розвитку національної освіти виступає реалізація власних можливостей індивіда, розкриття особистого потенціалу, де рушійною силою самореалізації особистості є мотивація. Тому, погоджуючись із думкою дослідників (В.Ковальов, О.Пономарьов, С.Рубінштейн, К.Абульханова-Славська), мотивацію розглядаємо як фундаментальну якість особистості, яка визначає її спрямованість, ставлення до дійсності, до професійної діяльності. Бажання до самовдосконалення базується, перш за все, на внутрішній мотивації, на особистісній потребі. Звідси, розвиток запропонованих якостей майбутнього спеціаліста не відбуватиметься без активної участі самого студента, спрямованої на самовдосконалення та самоідентифікацію.

Отже, розвиненість пізнавальних інтересів на основі мотивів (внутрішніх і зовнішніх) розглядається нами в якості одного із критеріїв сформованості дослідницького потенціалу майбутнього спеціаліста в галузі освіти, де інтересом виступають, насамперед, внутрішні переживання, цілі, потреби студента, які служать збудниками до опанування методикою дослідницької пошукової діяльності.

Будь-яка професійна діяльність включає практичні елементи дослідницького характеру. Більше того, показником готовності спеціаліста до виконання своїх професійних функцій є наукові знання і вміння. Зрозуміло, що дослідницькі вміння вчителів початкових класів формуються протягом навчання у ВНЗ і є органічною складовою їх фахової компетентності. У словнику С.Ожегова вміння трактується як навичка у певній справі, досвід. З точки зору В.Андреєва дослідницькі вміння – це здатність застосовувати відповідні прийоми наукового методу в умовах вирішення навчальної проблеми, виконання дослідницького завдання. Дослідницькі вміння вчителів початкових класів у контексті досліджуваної проблеми нами визначаються як сукупність інтелектуальних і практичних дій, що забезпечують здатність особистості до самостійних спостережень, узагальнення, аналізу процесів і явищ дійсності, до набуття нових знань і застосування їх відповідно до окресленої мети.

На жаль, результати напрацювань останніх років (Б.Андрієвський, В.Базелюк, В.Галузинський, А.Коломієць, Л.Петухова та ін.) засвідчують, що значна частина випускників вищих навчальних закладів не володіє в достатньому обсязі необхідними знаннями дослідницького і, особливо, методологічного характеру. Більшість студентів не опанували механізмом обробки наукової інформації, не орієнтуються в структурі та

змісті наукових робіт, не обізнані з актуальними проблемами педагогічної теорії і практики.

Доведено, що дослідницькі вміння базуються на інтелектуальних та практичних уміннях і зумовлені такими показниками, як здатність до комунікації, аналітичність мислення, адекватна самооцінка, інформативна обізнаність, готовність до самовдосконалення тощо. Слід констатувати, що формування дослідницьких умінь тісно пов'язане з умінням здійснювати аналітико-синтетичну роботу, співставляти, порівнювати, узагальнювати, знаходити причинно-наслідкові зв'язки, визначати головне, логічно мислити, володіти методами обробки результатів дослідження. Тому дослідницькі вміння доцільно трактувати як систему цілеспрямованих дій дослідницького характеру, що являють собою сукупність інтелектуальних, практичних і організаційних умінь. Отже, логічно випливає, що знання методології та методики організації і здійснення наукового дослідження у поєднанні з відповідними особистісно-професійними якостями є важливим показником готовності майбутнього фахівця до реалізації своїх професійних функцій.

Відомо, що мірилом ефективності діяльності у будь-якій сфері є її продуктивність. Продуктивність нами розуміється як якісна характеристика результату діяльності. Природно, що результати (продукти) науково-дослідної діяльності студентів виражені у формі рефератів, курсових, дипломних, магістерських робіт, публікацій, виступів на семінарах, конференціях, участі у дискусіях, круглих столах тощо. Показником продуктивності дослідження є не кількість самостійно виконаних дослідницьких умінь, а їх актуальність, наукова новизна, глибина і доказовість результатів, відповідність вимогам щодо їх оформлення тощо. Звідси випливає, що висока оцінка продуктів науково-дослідної діяльності студентів можлива лише за умов якісно виконаних досліджень з урахуванням їх логічності, оригінальності, аргументованості висновків.

Продуктивність дослідницької діяльності студента характеризується не тільки його пізнавальними мотивами, а й особистою програмою організації творчого пошуку. У свою чергу, ступінь активності наукової діяльності, на думку науковців (Н.Токар, Р.Цокур), визначається силою спонукальних мотивів, рівнем теоретичної підготовки студента, характером її здійснення, якістю керівництва викладача. При цьому необхідно підкреслити, що стан сформованості творчої активності значної частини випускників університетів знаходиться не на належному рівні, що, безумовно, ускладнює їхню адаптацію і самореалізацію у майбутній професійній діяльності. Тож можемо констатувати, що продуктивність результатів науково-дослідної

роботи може виступати в якості наступного критерію оцінки рівня підготовки студента до проведення наукових досліджень.

Показник сформованості дослідницької компетентності визначається, безумовно, і наявністю рефлексивного компонента, тобто здатністю фахівця до самопізнання, вмінням аналізувати власні дії та зіставляти їх із системою суспільних цінностей, вчинками інших. Спроможність до адекватного самопізнання є проявом «Я-концепції» студента. Низький рівень її сформованості спрямовує дослідника на репродуктивний характер діяльності. Високий рівень рефлексії, навпаки, орієнтує на творчий пошук вирішення проблеми, характеризується активністю індивіда, бажанням нестандартного розв'язання проблеми, відповідальністю за одержані результати дослідження.

Таким чином, аналіз відповідних наукових джерел і практики роботи вищих навчальних закладів показує, що формування готовності до наукових досліджень – складний багатоаспектний процес, що залежить від комплексу чинників і обставин. Визначення її рівня доцільно здійснювати за наступними критеріями: оволодіння дослідницькими знаннями, сформованість дослідницьких умінь, наявність відповідних якостей, продуктивність педагогічного дослідження, рефлексія.

Василинка М.І., ст. викладач

ВИКОРИСТАННЯ МУЗИЧНО-ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МУЗИЧНОЇ ГРАМОТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Серед предметів художнього циклу, що мають бути опановані учнями початкових класів, важливе місце посідає музика. Музичне мистецтво сприяє розвитку не лише музично-творчих здібностей молодших школярів, музика формує духовний світ дитини, її морально-етичні ідеали, естетичні смаки та потреби, викликає до життя величезні духовні сили.

До основних видів музичної діяльності учнів початкових класів на уроці музики слід віднести: сприймання (слухання) музичних творів, вокально-хорову діяльність, музично-пластичну діяльність, гру на дитячих музичних інструментах та вивчення музичної грамоти. Чим різноманітніша музична діяльність на уроці, тим більш успішно здійснюється музичний розвиток молодших школярів, розширюється їхній музичний досвід, формуються уявлення про основні закономірності музичного мистецтва.

Досліджуючи проблеми музичного виховання в початковій школі, можна зробити висновок про те, що одним із найбільш складних аспектів музичного виховання є навчання учнів початкових класів основ музичної грамоти, яка в методиці музичного виховання визначається як сукупність

знань про особливості та закономірності музичного мистецтва, засоби музичної виразності, зміст і побудову музичних творів про творчість композиторів і виконавців, нотний запис і термінологію (С. Морозова).

Учителі початкових класів часто констатують той факт, що вже в перші місяці навчання дітей у школі інтерес до такого виду діяльності, як вивчення музичної грамоти, різко падає; дитина стає пасивною і не в змозі повною мірою оволодівати навчальним матеріалом. Це можна пояснити тим, що для дітей молодшого шкільного віку вивчення та засвоєння нових незвичних термінів, елементів нотної грамоти, відомостей про композиторів та їх твори – складний і утруднений процес, який вимагає від школяра стійкої уваги, зосередженості, концентрації зусиль, емоційних та інтелектуальних затрат.

Допомогти дитині подолати бар'єр психологічних труднощів, розкрити творчі можливості кожної особистості, познайомити зі світом високого музичного мистецтва – основне завдання вчителя з перших хвилин перебування дитини в школі. Розуміючи важливість засвоєння школярами музичної грамоти як важливого засобу формування їхньої музичної культури, вчитель початкових класів повинен прагнути до пошуку таких ефективних технологій, методів, форм навчання, які забезпечать високий рівень музичних знань, в результаті чого школярі зможуть повноцінно сприймати та оцінювати твори музичного мистецтва, відтворювати та примножувати їх.

Активізувати музичну діяльність дітей, зацікавити музично-теоретичним матеріалом, естетично та морально забарвити процес навчання допоможе вчителю початкових класів включення в урок музики музично-дидактичних ігор.

Музична гра – цінний засіб формування соціально-активної поведінки дитини. Враховуючи такі особливості психічного розвитку учнів початкових класів, як зацікавленість у спільній діяльності, інтерес до дорослого життя, прагнення до самостійності, вчитель повинен добирати музично-ігровий матеріал, за допомогою якого у молодших школярів поповнюється життєвий досвід, відбувається засвоєння соціальних ролей, форм спілкування в колективі. Видатний педагог А.С.Макаренко наголошував, що за допомогою гри виховуються якості майбутнього працівника і громадянина. «В грі, - підкреслював він, - дитина є членом колективу, до того ж колективу не тільки ігрового, але й ділового, навчального».

Наголошуючи на великих можливостях гри, видатний педагог В.Сухомлинський зазначав: «У грі розкривається перед дітьми світ. Розкриваються творчі можливості особистості. Без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку. Гра – це величезне світле вікно, через яке в духовний світ дитини вливається життєдайний потік уявлень,

понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що запалює вогник допитливості і в любові до знань».

Доцільність використання музичних ігор пояснюється психолого-фізіологічною природою дитини (непосидючістю, бажанням рухатися, змагатися, перевтілюватися, співати, танцювати). Важливого значення музично-ігровій діяльності надавав видатний український композитор, педагог, один із основоположників музично-ігрового репертуару В.Верховинець: «Хай малеча бавиться, співаючи, і хай співає, граючись, - писав він, - в цьому надзвичайно велика потреба у самої дитини, у її дитячого товариства та усього молодшого покоління нашого народу». У процесі музично-ігрової діяльності дитина повною мірою зможе самовиразитися, зреалізувати такі здібності, які за інших умов, можливо, не виявилися б, не знайшли реального ґрунту для подальшого зростання і розквіту.

Використання гри на уроці музики допоможе вчителю урізноманітнити музичну діяльність учнів початкових класів, забезпечить ґрунтовне засвоєння ними основ музичної грамоти. Зрештою, музично-дидактичні ігри сприятимуть пробудження любові до творів музичного мистецтва, зроблять навчання дітей радісним і цікавим.

Одним із ефективних засобів формування інтересу дітей молодшого шкільного віку до занять музичною діяльністю, активізації і поглиблення процесу засвоєння знань з музичної грамоти, розвитку музичних і творчих здібностей школяра є музично-ігрова діяльність.

Незалежно від навчальних завдань, які досягаються кожною музично-дидактичною грою, спільною рисою їх є наявність (більшою або меншою мірою) елементів творчості. Взаємозв'язок навчання як процесу засвоєння музичних знань, умінь, навичок та ігрової музично-творчої діяльності молодших школярів при систематичному і планомірному керівництві педагога, збагачує ці два процеси, активізує навчальні і музично-творчі можливості дитини, формує способи орієнтування в нових і незнайомих музичних ситуаціях, сприяє накопиченню музичного та життєвого досвіду.

Таким чином, застосовуючи музично-дидактичні ігри, вчитель робить навчання учнів початкових класів радісним і цікавим, створює умови для виявлення у дітей спектру позитивних емоцій. Розвиває музичну та загальну культуру, формує духовну сферу школярів.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Формувати духовно багате й професійно підготовлене покоління є основним завданням на сучасному етапі розвитку вищої школи. Адже реформи, які відбуваються, спрямовані на гуманізацію та гуманітаризацію підготовки майбутніх спеціалістів. Вироблення комунікативних умінь та навичок сприяє всебічному розвитку особистості, здатної орієнтуватися у швидкому потоці інформації. Тому актуальним є питання створення відповідних науково-виробничих комплексів, основна мета яких полягає у забезпеченні підготовки педагогів до здійснення безперервної освіти.

Формування професійних умінь до педагогічної діяльності складне структурне утворення, центральним ядром якого є позитивні установки, мотиви й освоєні цінності вчительської професії. У цю готовність входять також професійно важливі риси характеру, педагогічні здібності, сукупність професійно-педагогічних знань, навичок, вмінь, визначений досвід їхнього застосування на практиці. Професійна готовність знаходиться в єдності зі спрямованістю на професійну діяльність і стійкими установками на працю.

Професійна підготовка студентів до майбутньої педагогічної діяльності аналізується науковцями з погляду цілісного явища, інтегральної ознаки, що включає в собі формування і розвиток спеціальних здібностей, вмінь та навичок, зацікавленості спеціаліста у передачі своїх знань іншим, позитивного ставлення до даного виду діяльності, розвиток умінь володіння способами та прийомами навчання і виховання, розвиток самоконтролю і самоаналізу, самооцінки своєї діяльності.

Практичні заняття є невід'ємною складовою у формуванні професійних умінь майбутніх учителів початкової школи. Ця форма організації навчального процесу передбачає опрацювання студентами теоретичних положень, засвоєних на лекціях та у процесі самостійної роботи, обговорення реферативних повідомлень, відіграє важливу роль у виробленні в бакалаврів навичок застосування здобутих знань для вирішення практичних завдань.

У змісті практичного заняття виділяють теоретичну і практичну частини. Перша передбачала бесіду викладача і студентів з основних питань теми, друга – обговорення повідомлень з актуальних тем організації навчально-виховного процесу в сучасному ЗНЗ і виконання майбутніми фахівцями завдань практичного характеру.

Нестандартність організації практичних занять за нашими розробками полягає у використанні в ході їх проведення таких трьох групових форм: індивідуально-групової, єдиної групової та диференційовано-групової. Колективна праця активізує розумову діяльність студентів, підвищує відповідальність перед товаришами за виконання завдань, виховує такі якості, як взаємодопомога і взаємоконтроль, сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу. Дамо характеристику кожної із зазначених форм.

Мета організації індивідуально-групової (ІГ) форми навчання полягає в тому, щоб кожен студент засвоїв знання не стільки самостійно, скільки внаслідок спілкування з товаришами та організації дискусій, які часто виникають під час обговорення педагогічних задач. У результаті запам'ятовування відбувається мимовільно, що забезпечує міцні й глибокі знання. Крім того, така форма роботи виховує в майбутніх учителів взаємну відповідальність, почуття колективізму, задовольняє природну потребу молоді в спілкуванні, розвиває їх організаторські й педагогічні здібності. Організацію ІГ форми навчальної діяльності можна проілюструвати на прикладі виконання індивідуальних завдань з методики викладання природознавства, а саме при складанні проєктів. Для використання цієї форми навчання поділяємо студентів навчальної групи на мікрогрупи згідно за творчими здібностями та педагогічними схильностями. Метою використання єдиної групової (ЄГ) форми навчальної діяльності є економія часу на виконання всього завдання, можливість для викладача збільшити кількість завдань на занятті й розподілити роботу в групі таким чином, щоб кожний її член повністю охопив усі етапи. Організація ЄГ форми відбувається таким чином: усі групи отримують однакове завдання. Якщо попередньо зі всією академічною групою завдання такого виду виконувалися фронтально і студенти обізнані зі всіма етапами побудови, можна організувати групову форму роботи для виконання нових, типових. У такому разі всі студенти виписують проміжні етапи виконання завдання, які потрібно виконати. Потім старший групи або викладач призначає етапи виконання завдання відповідно до індивідуальних особливостей студентів. Виконані завдання, проведені в інших групах, обговорюються зі всіма студентами фронтально.

Мета використання диференційовано-групової (ДГ) форми організації навчальної діяльності – підвищити активність студентів на занятті, знаходити раціональні шляхи розв'язання, точність підбору того чи іншого методу чи прийому, прищеплювати навички колективної науково-дослідної роботи. Студенти різних груп одержують різні завдання, виконують їх самостійно, потім результати зіставляють. У такому разі часто трапляється, що між групами виникають дискусії щодо

раціональності використання того чи іншого методу чи прийому, правильність побудови бесід, практичних завдань тощо.

Таким чином, групові форми навчальної діяльності сприяють створенню довірливих стосунків на заняттях, виховують відповідальність не тільки за себе, а й за товаришів, допомагають викладачам здійснювати індивідуальний підхід до кожного студента і контролювати його роботу опосередковано. Крім того, вони сприяють оптимізації навчального процесу внаслідок підвищення складності пропонованих для роботи студентів завдань. Дискусії, що виникають у ході групової праці, сприяють мимовільному запам'ятовуванню матеріалу, що вивчається. Формування мінігруп проводиться на основі творчих здібностей і педагогічних схильностей студентів. В процесі підготовки та проведенні практичної роботи відбувається оволодіння творчим підходом до теорії та застосування своїх знань на практиці, поступово виробляються навички самостійної роботи над теоретичними матеріалами, розвивається вміння аналізувати та робити висновки, усвідомлювати практичне значення теми, що вивчається. Студенти здобувають знання, формують навички професійної діяльності.

Кузьма-Качур М.І., к.пед.н., доцент

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Основне завдання викладання природознавства в початковій школі полягає у тому, щоб поглибити уявлення учнів про навколишню природу, показати існуючі в ній взаємозв'язки, ознайомити учнів з природними багатствами нашої країни, виховати в учнів почуття відповідальності за збереження природного середовища, як важливого фактора існування людини. Для того, щоб виховати у дітей свідоме ставлення до природного середовища, серед якого вони живуть, потрібно викликати у них допитливість, інтерес до природи.

У процесі вивчення природознавства перед учнями розкриваються безмежне розмаїття природних об'єктів та їх значення не тільки для якості життя, а й для самого існування людини на Землі. Учням, особливо шестиліткам, цікаво і корисно навчатися тоді, коли вони, ніби граючись, розглядають вірогідні й невірогідні життєві ситуації, обирають правильну відповідь з-поміж цілої низки можливих варіантів, залучаються до рольового моделювання з метою набуття власного досвіду спілкування з природою. Великі потенційні можливості, в процесі успішного засвоєння вивченого на уроках природознавства матеріалу, мають діалогізація суб'єктів навчання (учитель – учень) і різноманітні тестові, ситуативні та творчі завдання, які наповнюють методичний апарат підручників. Вони

дають можливість закріпити знання, уміння, навички і перевірити готовність дітей застосовувати їх у повсякденному житті.

Зміст предмету природознавства, безпосереднє спілкування дітей з природою під час спостережень, дослідів і різноманітних практичних занять сприяють вихованню у них допитливості, інтересу, спостережливості, довільної уваги і мислення, формують у них правильне світорозуміння.

Структурування змісту природознавства у підручниках по класах визначається Базовою навчальною програмою, а також:

– по-перше, загальнодидактичними принципами (гуманізації, особистісно орієнтованого навчання, науковості, наступності, доступності, забезпечення позитивної мотивації учіння, створення умов для самореалізації та творчої самостійності молодшого школяра);

– по-друге, природничими принципами (екологічним, планетарним, українознавчим, краєзнавчим, фенологічним);

– по-третє, загальноприйнятою науково обґрунтованою логічною системою викладу навчального матеріалу.

Концептуальною ідеєю, що лежить в основі програми, є формування природознавчої компетентності учнів на основі засвоєння системи інтегрованих знань про неживу та живу природу, ознайомлення з азами екологічних знань, опанування способів навчально-пізнавальної діяльності, розвитку ціннісних орієнтацій в різних сферах життєдіяльності та природоохоронної практики. Природознавча компетентність як предметна – це особистісне утворення, яке характеризує здатність учнів розв'язувати доступні соціально й особистісно значимі практичні та пізнавальні проблемні завдання, пов'язані з реальними об'єктами природи у сфері відносин «людина – природа».

Поряд з вище окресленою стоїть ще одна важлива концептуальна засада – орієнтація на пошукову діяльність, розвиток самостійності мислення в ході формування природознавчої компетентності, а не просте запам'ятовування учнями певних абстрактних знань та дій.

Відповідає віковим особливостям учнів початкових класів та стає надзвичайно актуальним у наш час системне виховання екологічної культури, що ґрунтується на почутті поваги та любові до природи. Доведено, що в процесі пізнання природи відбувається різнобічний розвиток особистості учнів: удосконалюється їх мислення, творча уява, мовлення, допитливість, яка створює мотивацію для здобуття нових знань. Розвиваються також позитивні морально-етичні якості, необхідні майбутнім захисникам природи. Тому одне з провідних положень полягає у постійному розкритті взаємозв'язків між розумовим розвитком і

формуванням моральних засад особистості дитини та гуманного ставлення до всього живого.

Процес пізнання дітьми природи не обмежується рамками уроків. Воно продовжується постійно в школі і за її стінами. Сам навчальний курс є системотворчим стрижнем цього процесу. Ось чому важливо, щоб робота з дітьми, розпочата на уроках, продовжувалася у тій чи іншій формі і після них.

Молодші школярі краще розуміють і запам'ятовують те, що безпосередньо впливає на їх органи чуття, викликає емоційні переживання. Тому успішне засвоєння вивченого на уроках природознавства залежить від уміння спостерігати. Програма не відводить окремих годин для спостережень і бесід з учнями. Спостереження за предметами і явищами природи молодші школярі проводять самостійно або під керівництвом учителя під час прогулянок, екскурсій, дослідно-практичної роботи в класі, під час суспільно-корисної праці.

Нові підходи ми вбачаємо у структурі підручників. Зокрема, методологічні особливості викладу навчального матеріалу в підручниках з природознавства полягають у застосуванні діалогічного підходу, що стимулює активність навчально-пізнавальної, й зокрема природоохоронної, енергозберезувальної, енергозощаджувальної діяльності кожного школяра, позитивно впливає на формування почуття патріотизму, національної самосвідомості, гуманістичних цінностей, життєвих пріоритетів, інших моральних якостей особистості.

На сторінках підручників для 1—4-го класів розміщені уроки-екскурсії (раніше екскурсії не вводилися до змісту підручників). Уроки-екскурсії під назвою «Подорожі в природу» оформлені таким чином, щоб їх можна було легко відрізнити від іншого тексту. Вони подаються на тлі фотографії тієї місцевості, куди буде здійснюватись екскурсія: парку, лісу, берегу водойми.

У контексті формування природознавчої компетентності особливого значення набуває неухильне дотримання принципу наочності як однієї з важливих складових організації процесу навчання. Образотворчі засоби наочності – фотографії мальовничих краєвидів, сюжетні малюнки та зображення цілісних об'єктів природи або їх частин – складають ілюстративні матеріали підручників. Ілюстративні матеріали виступають водночас джерелами навчальної інформації та естетичного сприйняття природи, слугуючи засобами навчання, виховання і розвитку молодших школярів.

Таким чином, програма природознавства Нового Державного стандарту початкової школи, композиція підручників природознавства, що поєднують ознаки наукового і науково-популярного стилів,

забезпечуючи інформаційний та емоційно-ціннісний компоненти змісту передбачають нові підходи в організації навчально-виховного процесу, а також наступність між початковою і середньою ланками освіти.

Лавренова М.В., к.пед.н., ст.викладач

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НАВИЧКИ ЧИТАННЯ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Літературне читання – важливий навчальний предмет у початковій школі, успішне засвоєння змісту якого учнями має безпосередній вплив на результативність навчання з інших шкільних предметів. Постійне збільшення обсягів інформації, широкий доступ учнів і користування ними різними системами зв'язку і каналами комунікації, мережею Інтернет, аудіовізуальними, мультимедіа засобами, тобто становлення молодшого школяра як читача в умовах сучасного інформаційного середовища.

Проблема формування й розвитку навички читання у центрі дослідження низки науковців. Відтак М.Вашуленко розроблено психологічні та лінгводидактичні засади методики навчання грамоти. О. Савченко подається методика навчання літературного читання та пропонує систему вправ вироблення навичок читання.

З 1 вересня 2012 року навчання літературного читання здійснюється за новою програмою. Підготовка вчителів початкових класів передбачає врахування нових вимог до навчання молодших школярів навички читання. Виокремимо ті рядки із програми, на які слід звернути увагу. (Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою 1-4 класи.–К.: Видавничий дім «Освіта», 2012. – С.71-76).

Змінено назву курсу на «Літературне читання». Попередня назва «Читання» не повною мірою відображала його зміст і завдання. Вони представлені значно ширше в новій редакції Державного стандарту і в підручниках. Поряд з інтенсивним формування і розвитком повноцінної навички читання школярі ознайомлюються з дитячою літературою у всьому її багатстві і різноманітності, специфікою окремих літературних жанрів, оволодівають уміннями орієнтуватися у змісті літературознавчих понять, сприймати засоби художньої виразності відповідно до їх функцій у художньому творі тощо. Літературний текст під час аналізу розглядається з позицій його художності, а сама художня література виступає в освіті молодших школярів як вид мистецтва.

Отже, нова назва орієнтує вчителя на зміну пріоритетів у процесі літературної освіти учнів, що зумовило уточнення мети курсу.

Визначальним складником мети є розвиток особистості дитини засобами читацької діяльності.

Зміст курсу літературного читання побудовано переважно на текстах художньої літератури, а вона, як відомо, є видом словесного мистецтва. У меті сконцентровано увагу на ознайомленні школярів з літературою як мистецтвом слова. Розвиток емоційно-чуттєвої сфери, естетичний, духовний розвиток дітей засобами художнього слова є надзвичайно важливим у сучасному прагматичному світі.

Під час визначення мети курсу зроблено акцент на освоєнні змісту літературного читання на засадах компетентнісного підходу (формування читацької компетентності, яка є базовою складовою комунікативної і пізнавальної компетентностей). Вона передбачає оволодіння учнями сукупністю знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень, які дозволяють дитині відповідно до її вікових можливостей самостійно орієнтуватися в колі дитячого читання, самостійно працювати з різними видами письмових текстів – їх читати, розуміти, знаходити в них потрібну інформацію, застосовувати її для вирішення навчально-пізнавальних завдань, у життєвому досвіді, у стандартних і нових ситуаціях. Набутий читацький досвід забезпечує готовність і здатність молодших школярів до подальшого навчання, пізнання, саморозвитку.

У контексті компетентнісного підходу учні, відповідно до своїх вікових можливостей, оволодівають досвідом усного й письмового спілкування, зокрема рідною мовою. Зміст цієї роботи визначається на основі комунікативно-мовленнєвого принципу, який є новим у програмі. Впровадження комунікативно-мовленнєвого принципу досягається діалоговою взаємодією читача з текстом, автором, героями його твору, застосування технологій кооперативного навчання, створення спеціальних навчальних ситуацій (робота в парах, малих групах, колективне обговорення змісту прочитаного, прослуханого, участь у літературній бесіді, рольових літературних іграх, декламація, драматизація тощо), у процесі яких формується культура спілкування.

Основа основ – це формування повноцінної навички читання вголос і мовчки як базової системи у системі початкової освіти і мовленнєвий розвиток учнів. Як і уроки української мови, уроки літературного читання сприяють розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності.

В нових, уточнених завданнях зроблено акцент на формування в учнів умінь створювати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого). При цьому діти не копіюють текст-зразок, а добирають мовленнєві засоби, аналогічні тим, з якими ознайомилися під час навчання.

Реалізація цього завдання здійснюється під час смислового і структурного аналізу тексту, де мовленнєві уміння формуються на основі читацьких. Так, школярі усвідомлюють послідовність подій у творі, смислові зв'язки між вчинками персонажів, місцем дії, розмірковують, з допомогою яких засобів виразності автор характеризує дійових осіб, їхню поведінку, вираження емоцій, описує події та ін.

У завдання зосереджено увагу на оволодінні учнями досвіду роботи з текстами різних видів, міжособистісного спілкування за змістом прочитаного, прослуханого; на оволодінні досвіду комунікації з джерелом інформації.

Добір дитячої літератури здійснюється на основі тематично-жанрового, естетичного принципів за такими провідними критеріями: доступність віку, висока художня цінність творів, їх жанрово-родова, тематична, авторська розмаїтість. Це найкращі зразки творів для дітей видатних письменників-класиків, сучасних письменників України, зарубіжних митців, зміст яких розкриває школярам багатство і красу навколишнього світу, людських взаємин, пробуджує почуття гармонії, вчить розуміти прекрасне у житті, формує у дитини власне ставлення до дійсності, сприяє розвитку емоційно-чуттєвої сфери, творчої уяви дитини як домінантних у процесі спілкування з мистецтвом слова.

У навчальних програмах наведено орієнтовні темпові показники читання вголос і мовчки для кожної вікової групи. Учитель під час оцінювання навички читання бере їх до уваги, але при цьому максимально враховує індивідуальні психофізіологічні особливості своїх учнів: індивідуальний темп діяльності (звичний психомоторний темп учня), природний темп його мовлення, заїкання, поганий зір і тощо.

При цьому варто пам'ятати, що у навичці читання *найважливішою її стороною є розуміння прочитаного*. Основними критеріями під час її оцінювання мають бути рівні повноти і глибини розуміння учнями змісту, які у кожній віковій групі різняться.

Отже, якщо дитина читає правильно, застосовує відповідний до віку спосіб читання, на належному рівні розуміє зміст тексту, але дещо повільніше від окреслених нормативних темпових показників, класовод проводить оцінювання без навички читання без урахування останнього показника. Для кожного учня має бути комфортний, посильний темп читання, який дає змогу повноцінно усвідомити зміст прочитаного.

Школярам імponує педагог, який володіє глибокими всебічними знаннями як у конкретній галузі науки, так і в різних галузях наукових знань. Шаблонна, трафаретна форма занять не може зацікавити думку в учнів. Отже, вчителю початкових класів необхідно оволодіти системою традиційних та інноваційних методів навчання, щоб забезпечити якісне

виконання програмових вимог до формування і розвитку навички читання.

Головним соціальним завданням навчання є не тільки дати широку освіту, але й привчати особистість до самостійного здобуття знань, до постійного намагання проникнути в галузь пізнання, формувати стійкі пізнавальні мотиви учіння.

Лалак Н.В., к.пед.н., доцент

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЯКІСНОЇ ОСВІТИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Система вищої освіти України зараз переживає часи змін та реформ. Входження в європейський освітній простір, утворення національного наукового капіталу, високий рівень конкуренції серед вищих навчальних закладів зумовлюють необхідність формування якісної освіти у вищій школі.

Законом України «Про вищу освіту» визначено, що «якість вищої освіти – це сукупність якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства».

При проведенні реформ сьогодні слід звернути увагу на те, що новий напрям вищої освіти передбачає перенесення акценту від пояснювально-ілюстративних та інформаційно-репродуктивних до особистісно-орієнтованих методів навчання. Потрібно призупинити застарілий підхід до викладання, який вимагає механічного «зазубрювання» теорії та перешкоджає утворенню практичних навичок. За Законом України «Про освіту» викладач вищої школи повинен усвідомлювати мету освіти – всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі Інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу. Безумовно, варте уваги дослідження І.Беха, який описує сучасну модель становлення професіонала. На його думку, «умовою і засобом реалізації професії виступає людина-професіонал, в особистості якої, з одного боку, втілюється те спільне, що характерне для будь – якого працівника, який зайнятий даним видом праці, з іншого – індивідуальне, привнесене ним самим у кожний конкретний акт, кожний аспект професійної діяльності». Саме індивідуальність, ерудованість і новизна вирізняє кваліфікованого, конкурентоспроможного фахівця від звичайного викладача, який просто виконує свою роботу, не виявляючи творчого активно-дієвого до підвищення свого професійного рівня. Цей факт ще

раз підтверджує, наскільки сучасна система вищої освіти зацікавлена у забезпеченні держави і суспільства спеціалістами, які б якісно навчали і професійний рівень, який відповідав би світовим стандартам. В умовах університету потребує посилення практичного спрямування у підготовці майбутніх педагогів. В умовах університету слід поставити навчально-виховний процес таким чином, щоб третім та четвертим рівнями володіла максимальна більшість студентів. З цією метою вбачаємо: посилити практичне спрямування у підготовці майбутніх педагогів. Лекційний та особливо практичний матеріал наукового змісту має бути орієнтований на професійну підготовку. У навчальних програмах, у зміст занять потрібно закласти професійну модель, яка передбачала б означену вимогу. Слід по-іншому трактувати можливість самостійної роботи студентів, яка повинна мати науково-дослідницький характер, а не реферативний. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень з проблеми професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладів, організація і вдосконалення умов для розвитку професійних якостей майбутнього вчителя потребує подальшого ґрунтовного аналізу з позиції сучасного бачення спеціаліста. Основними параметрами професійно важливих якостей, які повинні формуватися у процесі навчальної діяльності, у тому числі практичної, повинні бути:

- усвідомлення професійного вибору (зацікавлення професією, мотивація щодо її одержання, усвідомлення проблем майбутньої професійної діяльності);

- ціннісні орієнтації особистості (гуманізм, чесність, порядність, щирість);

- психологічні якості особистості (наполегливість, самодисципліна, самоконтроль, відповідальність, інтелект, актуальність)

Звичайно, вирішення цих проблем потребує певного ряду заходів, а саме:

- формування у майбутніх фахівців конкретних навичок та компетенції замість багажу загальних теоретичних знань;

- заохочення викладачів до науково-дослідної діяльності та самоосвіти, розробка програм підвищення кваліфікації, доступність наукових грантів;

- наявності сучасної наукової літератури та засобів технічного забезпечення у навчальному процесі, достатнє фінансування наукової сфери;

- заохочення студентів до якісного навчання та наукової роботи, державна підтримка молодих фахівців;

- перегляд навчальних програм та планів, зосередженість навчального процесу на тих дисциплінах, що необхідні для обраної спеціальності.

Вирішення цих питань потребує часу та зусиль. Але входження України в європейське наукове коло, модернізація українського освітнього простору варті того, щоб здійснити відповідні кроки. Створення передумов для формування якісної вищої освіти стає пріоритетним завданням на сучасному етапі державотворення.

*Науковий керівник: Лалак Н.В., к.пед.н., доцент
Біланч М., студентка гр. ПО-1м (з)*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

На сучасному етапі розвитку освіти підготовці вчителів початкової школи надається пріоритетне значення, оскільки у молодшому шкільному віці закладаються основи формування особистості. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2022 роки визначено головні напрями, пріоритетні завдання і механізми реалізації державної політики у галузі освіти, структуру та зміст системи освіти, що вимагає якісної підготовки майбутніх фахівців. З огляду на це, сьогодні методична підготовка майбутніх учителів початкової школи зазнає певних змін і спрямована на застосування інноваційних технологій навчання та модернізацію традиційних.

Система методичної роботи досить часто була предметом наукових досліджень. Вивченню змісту науково-методичної роботи присвятили свої праці науковці і практики, зокрема: Н.П. Волкова, Л.І. Даниленко, Г.С.Данилова, А.М. Єрмола, А.М. Зубко, О.О. Кіяшко, О.Е. Коваленко, Н.Г.Комаренко, Г.Ю. Кравченко, В.В. Маскін, В.І. Маслов; Н.В. Михайловська, О.Є. Остапчук, Н.М. Островецька, В.С. Пікельна, В.А. Семиченко, О.Л.Сидоренко, Л.Л. Сушенцева, Л.Г. Таланова, І.Ф. Харламов та ін. На думку Н.Г. Комаренко, зміст методичної роботи має сприяти впровадженню «сучасних досягнень психолого-педагогічної науки, авторських ідей і технологій передового педагогічного досвіду...». Зміст методичної роботи, як зазначає Н.П. Волкова, має бути пов'язаним із збагаченням професійного досвіду кожного педагога в колективі, обміном педагогічними знахідками, вивченням передового педагогічного досвіду більш досвідчених колег та зарубіжного педагогічного досвіду.

У сучасних умовах розвитку вітчизняної освіти, що супроводжується суттєвими змінами в педагогічній теорії та практиці, шляхами ефективного вирішення завдань навчання і виховання майбутніх фахівців має бути вдосконалення системи методичної роботи в навчальних закладах. Позитивні зрушення в оновленні змісту науково-методичної роботи ґрунтуються на розвитку особистісних та професійних якостей педагогічних працівників.

Аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури з проблеми дослідження підводить нас до висновку, що зміст методичної роботи обов'язково включає: вивчення педагогами основних державних нормативних документів про освіту; знання актуальних проблем фундаментальних, психолого-педагогічних наук; впровадження інноваційних технологій навчання і передового педагогічного досвіду; участь у науково-дослідній роботі, науково-практичних конференціях, семінарах, конкурсах професійної майстерності та ін.

У навчально-виховному процесі педагогічного ВНЗ закладені невичерпні можливості для підготовки майбутніх учителів початкових класів до методичної роботи в школі. Система методичної підготовки майбутніх учителів початкових класів охоплює навчальний процес, педагогічну практику, позааудиторну роботу студентів. Ця система включає всі ланки навчально-виховного процесу й спрямована на засвоєння певних знань, формування умінь та навичок. На нашу думку, доцільно формувати професійні знання і вміння майбутніх педагогів поетапно. Кожен етап передбачає засвоєння певних знань, формування умінь і навичок студентів:

I етап – засвоєння теоретичного матеріалу з дисциплін під час лекційного курсу; II етап – закріплення та узагальнення знань, формування умінь і навичок проведення уроків та позакласних заходів під час практичних занять; III етап – творче застосування набутих знань і вмінь під час педагогічної практики в школі; IV етап – виконання науково-дослідних завдань з педагогіки. Таке поетапне формування у майбутніх учителів професійних знань та вмінь, на наш погляд, дозволяє оптимально реалізувати завдання їх підготовки до педагогічної діяльності в загальноосвітній школі та методичної роботи, зокрема.

Також цінним, на нашу думку, є формування методичної культури майбутнього педагога. Це – вища форма його активності, творчої самостійності, стимул і умова вдосконалення навчально-виховного процесу, передумова виникнення нових ідей у педагогічній науці та практиці. Які ж риси властиві учителям з високим рівнем методичної культури? Розглянемо їх:

1. Творча самостійність.
2. Високий рівень самоорганізації в підготовці до занять.
3. Працелюбність і старанність під час самопідготовки, самонавчання, самоформування; дисциплінованість і послідовність у реалізації обраної технології навчання.
4. Цілеспрямованість у досягненні своєї мети, твердість і доказовість у відстоюванні власних переконань.
5. Потреба в самовихованні, формуванні досвіду духовного і професійного самовдосконалення.

Сучасних студентів націлюють сьогодні на використання нетрадиційних форм методичної роботи. Адже вони спрямовані на

максимальну активізацію практичної діяльності педагогів та в більшій мірі, ніж традиційні, розширюють можливості методичної роботи, роблять її динамічною, активно-творчою.

Серед сучасних і ефективних форм і видів методичної роботи, які сьогодні у нас ще використовуються дуже мало, - засідання «круглих столів» з обміну досвідом та обговорення актуальних питань викладання навчальних предметів, тренінги з відпрацювання конкретних методик і педагогічних технік викладання, майстер-класи, випуск методичних бюлетенів, творчі групи, підготовка статей для фахових видань, рольові ігри, методичні сесії, фестивалі, естафети, ярмарки, ринги, панорами методичних навичок, консиліуми, олімпіади, мозковий штурм, огляди-конкурси, проектування, коли, отримавши завдання, учасники мають знайти найкращий варіант утілення ідеї.

Нині потрібна різнопланова методична підготовка майбутніх учителів, що забезпечує їхню швидку адаптацію до атмосфери школи, її психологічного клімату, до виконання функцій педагогічної діяльності в умовах, що постійно змінюються. Важливо, щоб під час навчання в педагогічному ВНЗ студент у практичних ситуаціях не виявився безпорадним, не втратив творчого підходу до організації навчального процесу, набув уміння приймати обґрунтовані рішення, навчився сприймати нове, гнучко реагувати на постійні зміни в роботі школи.

*Лалак Н.В., к.пед.н., доцент
Чайко К., студентка гр. ПО-1м*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІНО-ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Професійно-етична культура педагога є найголовнішою передумовою не лише оволодіння педагогічною майстерністю, але й загального професійного самовдосконалення. Така закономірність зумовлена декількома обставинами. По-перше, етична культура майбутніх учителів є невід'ємною частиною духовної культури суспільства, студентська молодь покликана розширювати та примножувати її соціально-культурний зміст. По-друге, зростання професійно-етичної культури вчителя сприяє його чинному ставленню не лише до об'єктів, що мають соціально-культурний зміст, але й до наукових знань, що містять в собі безцінні надбання соціокультурного досвіду людства. Без сформованості педагогічної культури неможливе успішне виховання підростаючого покоління. Багато причин, гальмівних процесів оновлення суспільства, можуть бути подолані за допомогою розвитку загальної і педагогічної культури. Майбутній вчитель має виразно усвідомлювати, що рівень розвитку його культури сьогодні -

визначить духовно-етичний, економічний рівень розвитку суспільства в цілому завтра.

Проблеми гуманізації освіти на основі її культурологічної складової в умовах соціально-економічного перетворення нашого суспільства розглядаються в роботах В.Андрущенко, І.Зязюна, М.Євтуха, Л.Кулікової, Н.Ничкало, Л.Степашко, Є.Шиянова, О.Газмана, Н.Крилової; ідеї культурного розвитку і саморозвитку особистості в контексті гуманізації освіти в роботах В.Андрєєва, Г.Бала, І.Бєха, В.Бондаря, О.Бондарєвської, В.Беспалько, І.Волощука, В.Галузинського, Б.Гершунського, С.Гончаренко, В.Давидова, Н.Кузьміної, Н.Нєчаєва, Н.Ничкало, С.Рубінштейна та ін.

Головне завдання сучасного студентства – вчитися, не лише здобувати знання, але і опрацьовувати різноманітну інформацію. А без загальнокультурного, культурно-мистецького, морального, духовного досвіду це неможливо. Ціннісні орієнтації, як структурні складові ментальності особистості, є найважливішим компонентом індивідуальної організації людини, її етично-психологічної і інтелектуальної діяльності. В них резюмується життєвий досвід як основна домінанта духовності. Ще філософ І.Льїн писав, що освіта без виховання вигодує безапеляційного сперечальника, який і припустити не може, що його досвід нікчемний порівняно з досвідом людської історії.

У навчально-виховному процесі педагогічного ВНЗ закладені невичерпні можливості для формування професійно-етичної культури майбутнього вчителя. Розглянемо основні шляхи і засоби педагогічної підтримки розвитку професійно-етичної культури студентів під час фахової підготовки. Зокрема, між предметний зв'язок, організація творчої аудиторії і поза аудиторної діяльності, коли поза аудиторна робота стає гармонійним продовженням аудиторної, є ефективним засобом розвитку професійної компетентності, загальної культури, особистісних професійно-значущих якостей майбутнього вчителя. Слід зазначити, що загальна тенденція в навчанні в педагогічному вузі спрямована на передачу знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни і методиці його викладання. Процес навчання побудований надмірно академічно. Дефіцит творчих завдань виявило проведене нами анкетування студентів. На питання: «Який характер мають завдання найчастіше?» відповіді розподілилися таким чином: 37,5% студентів вважають, що завдання часто мають творчий характер; 62,5% вважають, що частіше репродуктивний характер. Репродуктивна діяльність закріплює лише репродуктивне мислення і пам'ять і не сприяє розвитку продуктивного мислення і ініціативної соціально-активної особистості. Збільшення частки творчих завдань в процесі

вивчення дисциплін слід розглядати як один із засобів розвитку професійної культури майбутнього вчителя. Розвиток професійно-етичної культури майбутнього вчителя повинен здійснюватися лише в умовах конструктивної, творчої діяльності, за умови створення педагогічної культурно-освітньої ситуації.

Стратегічна лінія процесу навчання – це відмова від передачі готових знань, форм і способів педагогічної діяльності; це створення умов і механізмів саморозвитку, самореалізації, особистісного і професійного становлення майбутнього вчителя. Однією з таких умов є використання інтерактивних методів: ділових ігор, інсценування, практичних занять-конференцій, практичних занять-диспутів, практичних занять-конкурсів. Особистісно-професійна спрямованість змісту даних методів дозволяє: розвивати і удосконалювати професійно значущі якості особистості майбутнього вчителя (спостережливість, уміння слухати, терпимість до інакомислення, творче ставлення до будь-якої діяльності, пізнавальний інтерес і т.д.); набувати позитивного емоційного стану від пізнавальної діяльності, спілкування; понизити рівень тривожності і зняти психологічні бар'єри при міжособистісному спілкуванні.

Цінними для нашого дослідження є слова Л.М. Толстого про те, що знання тільки тоді знання, коли вони набуті зусиллями своєї думки, а не пам'яттю. Ми переконані, що навчальний процес у педагогічному ВНЗ повинен бути спрямований на формування людини культури. На це має працювати кожна його ланка. Починаючи від посвяти в студенти і закінчуючи випускним балом, студент повинен відчувати що він не об'єкт педагогічного впливу викладачів, а суб'єкт навчально-виховного процесу, активний його учасник. Вся навчальна і позааудиторна діяльність студента повинна бути зосереджена на формуванні громадянської позиції майбутнього вчителя, патріота своєї держави. Беручи участь у проведенні вечорів, кураторських годин, засіданнях клубів за інтересами, сьогоднішній студент, а завтрашній вчитель, набуває певного життєвого, соціального і педагогічного досвіду в проведенні виховної роботи, формує свої організаторські вміння, креативні якості, і, що найголовніше, усвідомлює важливість цієї справи.

Встановлено, що розвиток професійно-етичної культури майбутніх вчителів буде ефективним, якщо в процесі навчання студенти будуть залучатися до творчої діяльності в аудиторній і позааудиторній роботі. Зміст навчального матеріалу має можливості діяти на емоційну сферу студентів і в поєднанні з інтерактивними методами навчання є важливим засобом розвитку професійно-етичної культури майбутнього вчителя.

Проблема неподільності освіти і культури набула всесвітньо-історичного значення як проблема людяності, гуманності культури і культурності освіти. До культури причетні всі форми суспільної свідомості. Тому процес формування й подачі навчального матеріалу, оволодіння майбутньою професійною діяльністю та її вдосконалення розглядається як синтез духовної культури лише тоді, коли засобами єднання об'єктивно-детермінованого і суб'єктивно-особистісного у навчальній діяльності слугують принципи, які здатні забезпечити посередництво між суспільно-політичними і правовими теоріями, наукою, мораллю, мистецтвом та релігією.

Мочан Т.М., к.пед.н., доцент

ОСОБИСТІСНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

В умовах розвитку демократичного суспільства триває етап модернізації системи освіти, який супроводжується суттєвими змінами у педагогічній теорії та практиці, що визначають основні вимоги до професійної підготовки вчителя початкової школи.

Вивчення наукової літератури засвідчило, що вітчизняні та зарубіжні вчені активно досліджують підходи й закономірності в системі підготовки майбутнього вчителя (В.І.Бондар, Б.С.Гершулевський, В.І.Загвязинський, В.В.Краєвський, Г.Д.Нікандров, О.Я. Савченко, В.О.Сластьонін).

Сучасний педагог має формувати в учнів не лише навчальні вміння та навички, а й готувати їх до активної пізнавальної діяльності, життя в нових економічних умовах. Це вимагає від учителя особливої уваги до своїх вихованців, а саме: вивчення їх індивідуальних особливостей і навчальних можливостей, встановлення пізнавальних потреб та інтересів, визначення перспектив особистісного розвитку, передбачення й подолання труднощів у навчанні та вихованні, здійснення особистісного підходу шляхом суб'єкт-суб'єктної взаємодії (С.М. Мартиненко).

О. Ярошинська розкривають зміст та особливості формування фахової компетентності майбутнього вчителя початкової школи та обґрунтування умов дієвості освітнього середовища професійної підготовки майбутнього вчителя у цьому напрямі. На її думку професійна компетентність визначається як об'єднуюча ланка інваріантних ознак спеціаліста: здатність до професійної рефлексії; володіння системою професійно-моральних цінностей і пріоритетів (готовність до співпереживання, толерантність, відповідальність); мотивоване бажання до безперервного професійного самовдосконалення; здатність до системного бачення педагогічної реальності й системної дії в професійно-педагогічній ситуації; вміння знаходити нестандартні рішення

професійно-педагогічних задач. Тобто професійна компетентність включає в себе певні складові. На її думку до складу професійної компетентності вчителя початкової школи належать: психологічна, комунікативна, методична, дидактична, самоосвітня, управлінська та інші компетентності.

Дослідниця І. Онищенко проводячи аналогію між професійною та фаховою компетентністю вчителя початкової школи обґрунтовує основні компоненти даної компетентності, зокрема авторка виокремлює: особистісний компонент професійної компетентності майбутнього учителя початкових класів представлений такими особистісними та професійно важливими якостями особистості, як любов до дітей, доброта, альтруїзм, емпатійність, толерантність, моральна чистота, комунікабельність, конгруентність, активність, самостійність, ініціативність, креативність, гнучкість мислення.

На думку Т.В Федотової та В.С.Лазаренко особистісний компонент відповідає за осмислення себе в ситуаціях, коли професійно значимі особистісні якості вчителя або їх відсутність виступають як перешкода на дорозі власної активності або, навпаки, як умова, що полегшує самореалізацію. Таким чином, особистісний компонент самосвідомості забезпечує саморозвиток майбутнього фахівця, тобто забезпечує потребу особистості в самоактуалізації, в розкритті і розширенні своїх творчих можливостей. Когнітивна підструктура грає провідну роль в процесі становлення професійної самосвідомості вчителя.

Критерії зрілості особистості виділяються А. В. Іващенко та С. Тадеуш у таких категоріях:

1) категорія внутрішніх компонентів зрілості, що включає в себе індивідуальні якості особистості: психічна автономія, пам'ять, емоційна зрілість, інтерналізація цінностей, інтерналізація норм, вразливість, темперамент, зовнішність, домагання, адекватна оцінка та самооцінка;

2) категорія зовнішніх компонентів зрілості, що включає в себе суспільні якості особистості: інтерперсональна компетенція; просуспільна діяльність, відкритість, емпатія, інтерперсональна близькість, гармонія з оточуючим середовищем, автономний погляд на світ. При цьому автори підкреслюють, що виділені ними компоненти зрілості особистості взаємообумовлені та взаємодіють.

Привертає увагу наукова позиція О. Козлової, яка розв'язує завдання оцінки й розробки теоретичних основ формування готовності вчителя до інноваційної діяльності. Науковець в основу означеного поняття ставить розвиток здібностей і вмінь творчо здійснювати діяльність, розглядає його як зміст і мету професійної підготовки вчителів не лише як спеціалістів з одного предмета, а як носіїв культури

суспільства, що випереджують розвиток, існуючий рівень і особливості суспільних потреб.

Понзель У.В., аспірант МДУ

ІНТЕРДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ ЯК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Інтердисциплінарність є педагогічною категорією, сутнісною основою якої є єдина функція. Інтердисциплінарність – це дидактична умова, яка орієнтує викладача педагогічних дисциплін на актуалізацію і засвоєння студентами знань, умінь і навичок з різних предметів для виконання завдань та обов'язків (робіт) на посаді вчителя початкової школи, та координує навчальну інформацію з різних предметів, надаючи їй узагальнення і спрямовання у процесі формування змісту фахової освіти.

Інтердисциплінарність дозволяє об'єднати існуюче в предметній системі навчання протиріччя між розрізненим засвоєнням знань і необхідністю їх синтезу, комплексного застосування в практиці, трудової діяльності і життя людини. З позицій сучасних вимог до змісту освіти майбутній фахівець повинен володіти вміннями та професійною мобільністю, оперативно реагувати на постійно виникаючі зміни в практичній і науковій діяльності.

Для реалізації інтердисциплінарного підходу у підготовці майбутніх вчителів початкових класів необхідно враховувати наступні чинники: чітка структуризація матеріалу, динамічність викладу, актуальність отримуваних знань, можливість для застосування різноманітного дидактичного інструментарію, наприклад, інтегрованих лекцій, проектування та ін. Функції педагога при цьому: інформаційна, організаційна, консультативно-координуюча, контролююча.

Інтеграція міждисциплінарного навчально-методичного комплексу забезпечується визначенням міждисциплінарних цілей і завдань навчання; проведенням горизонтальної та вертикальної інтеграції дисциплін; виявленням міждисциплінарних зв'язків усередині окремих блоків і між основними блоками дисциплін; виділенням курсів, що формують основні фундаментальні поняття; їх структуруванням, складанням мережі дисциплін і семантичних понять; визначенням послідовності навчання на різних рівнях підготовки.

Значущість реалізації міждисциплінарних зв'язків вбачається в тому, що здійснення міждисциплінарних зв'язків сприяє реалізації основних дидактичних принципів. Реалізація міждисциплінарних зв'язків передбачає координацію дисциплін й узгодження навчальних програм, що забезпечує наступність і неперервність у навчанні, максимально

виключає недоцільне дублювання матеріалу. Комплексний підхід до реалізації інтердисциплінарних зв'язків забезпечує подолання розрізненості знань, вмінь і навичок студентів в умовах багатодисциплінарного навчання, сприяє підвищенню рівня мобільності знань і умінь студентів. Значно посилюється професійна спрямованість навчання, що забезпечує удосконалення практичної підготовки, спонукає студентів до розв'язання наукових, виробничих, соціальних, економічних, екологічних проблем з метою успішного оволодіння обраною професією; стимулюється у студентів увага, пам'ять, що спостерігаються під час застосування знань, вмінь і навичок з різних дисциплін, підвищується рівень самостійності студентів у здобутті ними нових знань, умінь, активізується творчий пошук.

Під час використання міждисциплінарних зв'язків насамперед слід активізувати загальні й специфічні види пізнавальної діяльності. Загальні види пізнавальної діяльності тому і називаються так, оскільки використовуються під час роботи в різних галузях, з різними знаннями

Міждисциплінарні зв'язки викладач може реалізувати на різних етапах заняття, використовуючи наступні методичні прийоми: проблемна бесіда з використанням міждисциплінарних зв'язків, виконання випереджувальних завдань; пошукова робота; розв'язування наскрізних задач, виробничих ситуацій.

Використання міждисциплінарних зв'язків на заняттях дає можливість краще зрозуміти і засвоїти матеріал завдяки своєчасному відновленню в пам'яті знань з суміжних дисциплін, сприяє розвитку активної розумової діяльності студентів по відновленню попередніх знань і засвоєнню нового матеріалу, здійснюють суттєвий вплив на характер самостійної роботи, сприяють всесторонньому вивченню дисципліни.

При проведенні інтегрованого заняття особливої актуальності набуває взаємодія викладачів одним з одним та із студентами, і від того як вони працюють буде залежати успіх. Одним із способів реалізації в контексті інтердисциплінарності є використання принципу співробітництва «викладач-викладач», проведення інтегрованих занять, головною метою яких є рвстановлення міжпредметних зв'язків, активізація пізнавальної діяльності студентів, поєднання теоретичних і практичних елементів підготовки, набутих при вивченні різних дисциплін, систематизація знань і вмінь набутих в процесі навчання.

Під час забезпечення інтердисциплінарності взаємозв'язків всі дисципліни мають зберігати свій відповідний науковий рівень, свою відносну самостійність, свою логічну структуру дисципліни та послідовність при вивченні навчального матеріалу; взаємозв'язки різних дисциплін повинні забезпечувати інтенсивний обмін та всебічне вивчення

навчальної інформації, формування єдиної наукової картини світу та фахових знань, умінь і навичок студентів; при цьому не повинна повторюватися та дублюватися, а повинна широко використовуватися інтердисциплінарна інформація в мотивації навчальної діяльності студентів, в актуалізації опорних знань, умінь і навичок, в моделюванні процесів, з'ясуванні та обґрунтуванні сутності явищ, що забезпечує якість підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності

*Староста В.І., д.пед.н., професор
Бабинець С., студентка гр. ПО-1м*

САМООЦІНКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГОТОВНОСТІ ДО САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В сучасних умовах розвитку нашої країни з метою реформування фахової підготовки в вищій ланці освіти, покращення фундаментальної та психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів важливого значення набуває формування освіченої та творчої особистості, готовності до самоосвіти, аби ефективно вирішувати суспільні завдання.

Таким чином, організація самоосвітньої діяльності студентів - майбутніх учителів в умовах вищого навчального закладу є важливою передумовою та засобом їх самовдосконалення й особистісного розвитку; сприяє формуванню пізнавальних інтересів студентів у процесі їх професійної підготовки тощо.

Самоосвіта майбутніх учителів є важливою умовою їх професійного становлення. В Сипченка О. зазначено, що у педагогічній теорії готовність до самоосвіти розуміють з одного боку, як наявність розвинутої активної потреби у знаннях і безперервному їх поповненні, а з іншого, – як певну суму вмінь і навичок щодо організації самостійного пошуку інформації з метою задоволення пізнавального інтересу.

Розглянемо деякі погляди щодо окремих аспектів самоосвітньої діяльності (СД).

Наведемо наступні особливості та зміст СД, а саме: *соціальна* (визначає здатність бути готовими змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці, оперувати й управляти інформацією в нових умовах життя); *особистісна* (самоврачування сильних та слабких сторін своєї діяльності); *когнітивна* (передбачає формування на основі знань розуміння суспільних процесів, певного ставлення, усвідомлення саморозвитку); *діяльнісна* (учень за умови розуміння та усвідомлення починає певним чином діяти, виявляє елементи самоорганізації, саморозвитку у своїй поведінці); *емоційно – вольова* (активізує спонукальні сили поведінки, створює дієвий контекст у формуванні самоосвіти особистості).

Н. Г. Сидорчук описує 19 психолого-педагогічних чинників впливу на впорядкування професійної самоосвіти майбутніх учителів, які за змістом і рівнями впливу розділено автором на дві групи:

I. Організаційно-педагогічні – фактори, що сприяють формуванню і становленню самоосвітньої діяльності (мотиваційна сфера, необхідні знання та уміння тощо). До цієї групи віднесено такі фактори: мотивації самоосвітньої діяльності; цілепокладання; фактор знань; самоосвітньої умілості; готовності до самоосвіти; фахової саморефлексії; задоволеності самоосвітньою діяльністю; фактор організації самоосвітньої діяльності.

II. Соціально-психологічні – доцільні умови, вольові якості, що сприяють підвищенню продуктивності самоосвітньої діяльності: матеріально-технічного забезпечення; інформаційно-методичного забезпечення; відбору та контролю за самоосвітньою діяльністю вчителя; фактор впливу педагогічного колективу; престижу професії вчителя; аксіологічний фактор; самовдосконалення; креативності; соціальної домінантності; професійно-педагогічної компетентності; результативності.

Шурин О. визначає провідні принципи організації самоосвітньої діяльності майбутніх учителів, а саме: принцип особистісно-зорієнтованого підходу до організації самоосвіти; сприйняття майбутніми вчителями набутих знань як особистих цінностей; організація самоосвіти як творчого процесу, в ході якого відбувається перетворення майбутніми вчителями набутих знань на основі власних думок і почуттів; одночасне збагачення майбутніх учителів фаховими та загальними знаннями, їх гармонійне співвідношення; створення ситуацій емоційного переживання майбутніми вчителями своїх дій у самоосвітній роботі; стимулювання готовності до здійснення професійно-педагогічної діяльності у майбутніх вчителів.

З нашого погляду, вказані принципи доцільно доповнити необхідністю систематичної рефлексії самоосвітньої діяльності.

Погоджуємось із трактуванням Н. Г. Сидорчук (наше доповнення виділено курсивом), що самоосвітня діяльність майбутніх учителів – процес, зумовлений організаційно-педагогічними та соціально-психологічними чинниками, під впливом яких майбутній учитель може самостійно визначати власні освітні цілі та засоби їх досягнення, на основі чого *й рефлексії отриманих результатів* реалізувати пізнавальні інтереси та потреби, розвинути інтелектуальні та особистісні якості.

Визначено взаємозв'язані етапи СД студентів (розробка особистого плану СД, формування загальної мети самоосвіти, визначення завдань самоосвіти, оволодіння теорією та технологією СД, самоконтроль якості виконання особистого плану, самооцінка рівня сформованості набутих знань).

Готовність до самоосвіти – одна із складних властивостей особистості, у структурі якої можна виділити такі компоненти: рівень наявності усвідомленої потреби в самоосвітній діяльності, її мотиви, наявність початкової бази професійних знань, сформованість самоосвітніх умінь і навичок, ставлення до джерел самоосвіти, самостійність в організації цього виду діяльності. Готовність до самоосвіти визначено як стан суб'єкта самоосвіти, який характеризується позитивним відношенням до самоосвіти та практичним оволодінням цього процесу.

Отже, для ефективного перебігу СД студент має вміти проводити адекватну самооцінку власних можливостей, проектувати, здійснювати та аналізувати особистісну навчально-пізнавальну діяльність. Важливого значення набуває також мотивація СД. Відповідно в процесі дослідження нами проведено вивчення самооцінки та мотивації навчання студентів у контексті їх професійної підготовки.

Таким чином, самоосвітня діяльність майбутніх учителів є важливим чинником зростання їх професійної компетентності. Здатність адекватно провести самооцінку сприяє подальшому самоудосконаленню особистості.

*Науковий керівник: Товканець Г.В., к.пед.н., доцент
Геревич К., студентка гр. ПО – 21 сп*

ПРОФІЛАКТИКА І КОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ВАЖКОВИХОВУВАНИМИ УЧНЯМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Девіантна поведінка молодших школярів виникає тоді, коли діти деградують у своєму духовному розвитку і зупиняються на рівні суто прагматичної взаємодії з навколишнім середовищем. За таких умов девіація стає формою свідомого неадекватного реагування молодших школярів на цінності суспільного життя, які за своїм змістом і спрямованістю не відповідають освітньо-виховним і морально-правовим нормам. Вивчення девіантної поведінки молодших школярів дозволило виділити такі її різновиди, як відхилення в отриманні початкової освіти, відхилення у поведінці, пов'язані з шкільною дезадаптацією, педагогічною занедбаністю, відхилення у поведінці у зв'язку з соціальним сирітством, соціальною дезадаптацією, адитивною, делінквентною та кримінальною діяльністю.

Виявлення основних чинників девіантної поведінки учнів молодшого шкільного віку дозволяє не лише пояснити причини негативних відхилень у поведінці дітей, але й знайти необхідні шляхи забезпечення їх профілактики.

Загальновідома першопричина порушень поведінки учнів – втрата інтересу до навчання. Нерідко в її основі лежить затримка чи порушення розумового, психічного розвитку, педагогічна занедбаність тощо. Як

результат, уже в 3-му класі третина учнів відвідує школу без інтересу, кожен десятий – не любить школу, кожен п'ятнадцятий – її ненавидить.

Особливе значення у системі профілактичної роботи рання профілактика має. Термін «рання профілактика» використовується як у широкому розумінні, так і у вузькому. У широкому розумінні – це правильне виховання дитини, яке повинно починатися з раннього дитинства. Це перша і необхідна умова попередження асоціальної поведінки. У вузькому значенні рання профілактика – це система спеціальних заходів, спрямованих на подолання перших, нерідко ще мало помітних тих чи інших відхилень у системі суб'єктивних ставлень і поведінки особистості, які можуть проявлятися і в дітей молодшого віку (дошкільного і шкільного), та на будь-якому етапі розвитку дитини.

Рання профілактика буде дійсно ранньою, якщо вона починається не з моменту зовнішнього прояву негативної поведінки дитини, чи вже скоєних серйозних проступків (що найчастіше спостерігається у підлітковому – 11–16-літньому віці), а з виявлення перших, мало примітних негативних симптомів у стосунках і поведінці дитини та їх якнайшвидшій ліквідації.

Практика доводить помилковість твердження про те, що відхилення у поведінці дітей молодшого шкільного віку – це лише прояв специфічних особливостей даного віку. Якщо вчасно не провести відповідну роботу по виявленню незначних відхилень у моральному розвитку, то в подальшому вони не тільки не зникнуть, а навпаки – нерідко підсилюються і проявляються у вигляді жорстокості, нечесності, схильності до крадіжок, бродяжництва, неповаги до старших і однолітків, негативного ставлення до навчання та інших аномалій. Спостереження свідчать про те, що такі відхилення помічаються досить рано. Три чверті усіх важких дітей уже в першому класі проявляли нестійкість у поведінці, грубощі, жорстокість, конфліктували з педагогами, втікали з уроків, багато з них уже у 1–2 класах опинялись у становищі «ізольованих» і надавали перевагу позашкільній сфері взаємовідносин.

Розповсюдженням є явище, коли уже в перші дні перебування в школі діти проявляють грубість, недовірливе, недобррозичливе ставлення до вчителя, однолітків, озлобленість, негативне ставлення до праці. Це найчастіше стає основою неуспішності і недисциплінованості, небажання навчатися.

Звідси стає очевидним, що необхідною умовою ранньої профілактики у початковій школі має бути вчасне виявлення дітей з відхиленнями в розвитку і поведінці.

Діти з глибокими відхиленнями в розвитку не засвоюють звичайну навчальну програму, далі неуспішність заважає формуванню позитивних міжособистісних стосунків з однолітками. Ці факти викликають у дитини невротичний стан. Вона стає збудливою, агресивною. В результаті надалі

відбуваються порушення у вольовій сфері, знижується контроль за вчинками, що нерідко призводить до правопорушень.

До вивчення дітей з моральними і поведінковими аномаліями слід підходити дуже обережно і ретельно. Вчителі нерідко припускаються серйозної помилки, аналізуючи негативні прояви дитини, і не шукаючи позитивних якостей особистості, на які можна покластися при вихованні.

Гуманізація навчально-виховного процесу полягає у вмінні вчителя дати вичерпну оцінку характеристику позитивних рис дитини: інтелектуальних, емоційно-вольових, моральних, поведінкових, динамічних, ставлення до діяльності, її результатів, прояв інтересів і нахилів. Така діагностика дає можливість, виходячи з витоків важковиховуваності, визначити оптимальні шляхи корекції аномальних проявів у поведінці, звести до мінімуму можливість подальшого поглиблення важковиховуваності дитини.

Першим кроком педагога у корекції дитини в класному колективі (а відчуженість невстигаючих найгостріше і найяскравіше проявляється у початкових класах) має бути подолання відчуженості учня. І тут серйозною перешкодою в успішній корекційній роботі можуть стати такі якості вчителя, як низький рівень емпатії, нетерпимість, невитриманість, відмова від індивідуальних форм роботи, незнання вікових і статевих відмінностей учнів тощо. Особливо діти страждають від конфліктів з учителем, його крику, принизливих зауважень, образ. Приниження гідності учня призводить до формування неадекватної самооцінки (зниженої чи завищеної), яка вже сама по собі може стати початком відхилень у поведінці. Неуспіх у навчанні негативно впливає на формування характеру і поведінки дитини в цілому.

Враховуючи той факт, що для молодших школярів притаманні такі антигуманні прояви як грубість, капризність, впертість, забіякуватість, байдужість, озлобленість, брехливість та ін. рання профілактика має бути спрямована на корекцію антигуманних рис.

Перевиховання дітей, схильних до девіантної поведінки, ґрунтується як на загальних принципах виховання, так на врахуванні соціально-психологічних особливостей цих дітей. А саме: зв'язок перевиховання з цікавою продуктивною працею; організація дитячого колективу; опора на досвід важковиховуваних дітей; органічне поєднання поваги до вихованців зі сприйнятою системою вимог; єдність і систематичність педагогічних впливів на вихованці; індивідуальний підхід до вихованця; гуманне ставлення до важковиховуваних у процесі перевиховання виходячи з педагогічного постулату: з одного боку, ці діти «важкі», оскільки їм важко подолати ті чи ті соціальні труднощі, а з другого – значні відхилення важковиховуваних від моральних норм поведінки – це своєрідне моральне захворювання, тому ставлення до таких дітей має бути адекватне; об'єктивне ставлення до важковиховуваних; педагогічний вплив на важковиховуваних дітей необхідно

здійснювати в неефективному стані педагога; випереджаюче виховання позитивних якостей у важковиховуваних дітей.

У системі виховання підростаючого покоління важливе місце мають займати попереджувальні заходи, які запобігали б масовій появі важковиховуваних дітей. Варто акцентувати увагу на соціальних передумовах попередження появи «важких» дітей, які мають глобальний характер. До них належать: організація здорового суспільства в соціальному і психічному плані; забезпечення достатньої психолого-педагогічної культури батьків (ці основи закладаються ще в шкільному віці виходячи з соціальної об'єктивності, що кожна молода людина має бути насамперед відповідальним батьком чи матір'ю, а потім фахівцем певної галузі); створення соціально-педагогічних умов для реалізації та задоволення кожною особистістю своїх інтересів і потреб; подолання в суспільстві рецидивів насильства, жорстокості, обмеження поширення масової культури низької якості; забезпечення високого соціального статусу вчителя в суспільстві.

Попередженню девіацій у поведінці дітей молодшого шкільного віку сприятиме правильне застосування засобів вербальної і невербальної комунікації.

*Науковий керівник: Товканець Г.В., к.пед.н., доцент
Кецик Н., студентка гр. ПО – 42*

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАУРОЧНОЇ РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Позаурочна робота – це організована на добровільних засадах діяльність учнів, спрямована на розширення й поглиблення їхніх знань, умінь і навичок, розвиток самостійності, творчих здібностей, інтересу до вивчення образотворчого мистецтва; різноманітна освітня і виховна робота, спрямована на задоволення інтересів і запитів дітей, організована в позаурочний час педагогічним колективом школи.

Завдання позаурочної роботи: закріплення, збагачення та поглиблення знань, набутих у процесі навчання, застосування їх на практиці; розширення загальноосвітнього кругозору учнів, формування в них наукового світогляду, вироблення вмінь і навичок самоосвіти; формування інтересів до різних галузей науки, техніки, мистецтва, спорту, виявлення і розвиток індивідуальних творчих здібностей та нахилів; організація дозвілля школярів, культурного відпочинку та розумних розваг; поширення виховного впливу на учнів у різних напрямках виховання, розширення й поглиблення знань, умінь і навичок, передбачених програмою, розвиток самостійності, творчих здібностей, інтересу до вивчення предмету, формування у дітей позитивного ставлення до навчання; встановлення зв'язків і взаємозв'язків між окремими елементами та явищами; розширення уявлень дітей про єдність

природи і мистецтва; забезпечення застосування знань і вмінь на практиці.

За своїм змістом, формами організації та методами проведення позаурочна робота різноманітна. Виділяють такі види позаурочної роботи: індивідуальні, групові, масові.

Основними формами позаурочної роботи з молодшими школярами є практикуми, факультативні заняття, екскурсії, предметні гуртки.

Практикум передбачає самостійне виконання учнями практичних робіт, застосування знань, умінь і навичок. Головна мета практикуму — практичне застосування сформованих раніше вмінь і навичок, узагальнення й систематизація теоретичних знань, засвоєння елементарних методів дослідницької роботи. Проводять його у такій послідовності: повідомлення теми, мети і завдання; актуалізація опорних знань, навичок і вмінь учнів; мотивування їх навчальної діяльності; ознайомлення учнів з інструкцією; добір необхідного обладнання та матеріалів; виконання роботи під керівництвом учителя; складання учнями звіту, обговорення й теоретична інтерпретація отриманих результатів.

Факультативні заняття створюють передумови для активізації самостійної діяльності школярів і сприяють реалізації творчого потенціалу особистості. Факультативне навчання підпорядковано меті й завданням шкільної освіти, тому його загальні функції збігаються з функціями обов'язкового навчання, розвивальною, освітньою і виховною метою.

Екскурсії залежно від місця в навчальному процесі екскурсії поділяють: за відношенням до навчальних програм — програмні та позапрограмні; за змістом - тематичні й комбіновані; за часом проведення щодо матеріалу, який вивчається, — вступні, поточні, підсумкові. Значення екскурсій полягає в тому, що: учні здобувають наочні знання в природних умовах; отримують багатий матеріал для спостережень; сприймають явища в цілісності; накопичують багатий матеріал для наступної роботи. Екскурсії також позитивно впливають на емоційну сферу школярів.

Предметні гуртки створюють з різних навчальних предметів. Члени предметних гуртків беруть участь у масових виховних заходах, тематичних вечорах, конкурсах, олімпіадах, тижнях і місячниках знань, випускають стіннівки та радіогазети, альманахи. Це сприяє поглибленню знань і підвищує інтерес до навчальних предметів. Технічні гуртки допомагають учням оволодіти певними видами практичної діяльності, набуті професійних знань та навичок.

Домашня навчальна робота учнів — це розширення знань учнів, привчання їх до регулярної самостійної навчальної роботи, формування

вмінь самоконтролю, виховання самостійності, активності, почуття обов'язку та відповідальності. Вона тісно пов'язана з уроком. Цей зв'язок полягає в тому, що пізнавальна діяльність на уроці потребує додаткової роботи: вправлення у застосуванні правил, розв'язку завдань, знаходження в підручнику відповідей на запитання вчителя та ін. Окрім того, виконуючи домашнє завдання, учні готуються до сприймання нового матеріалу на наступному уроці. Проте це не означає, що домашню навчальну роботу слід обов'язково давати на кожному уроці. Вона доцільна лише тоді, коли її необхідність і корисність впливає з процесу уроку

Діти, які беруть участь у позаурочній роботі, мають конкретніші знання, їх відповіді більш точні й виразні. Позаурочна робота сприяє розвиткові мислення молодших школярів. Під час проведення позаурочної роботи у дітей виховується повага до праці, в тому числі й до фізичної. В учнів, що беруть участь у позаурочній роботі, виховується почуття відповідальності за доручену справу, дисциплінованість, діти привчаються виконувати роботу своєчасно. У позакласній роботі відкриваються широкі можливості для виявлення ініціативи, творчості.

Найголовнішою умовою організації позаурочної роботи з учнями молодшого шкільного віку є керівна роль учителя. Завдання вчителя полягає в тому, щоб формувати в дітей стійкий інтерес до позаурочних занять та їх тематики.

Аналіз сучасних засобів і форм позаурочної діяльності для молодших школярів свідчить про те, що вони націлені перш за все на виявлення та розвиток лише спеціальних здібностей, які можливі тільки за наявності природних задатків. Однак у формуванні особистості, здатної до творчості, не менш важливим є питання розвитку загальних здібностей. Головна особливість творчої особистості – потреба у творчості, яка стає життєвою необхідністю. Суттєвим є розуміння дитячої творчості як процесу засвоєння матеріальних і духовних цінностей, що накопичені людством. Саме за таких умов і формуються якості творчої особистості. Орієнтація в якостях творчої особистості дає змогу своєчасно виявити творчі здібності, зосередити увагу на їх розвитку, застерегти їх від згасання.

*Науковий керівник: Товканець Г.В., к.пед.н., доцент
Потоки К., студент групи ПО – 1м*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Девіантна поведінка – це поведінка з відхиленнями. Психологи розглядають девіантність як поведінку, що знаходиться на межі правової та деліквентної. Діти, яким притаманні відхилення поведінкових реакцій,

називають по – різному : недисципліновані, педагогічно або соціально занедбані, важкі діти, важковиховувані, схильні до правопорушень, девіантні підлітки тощо. Ці терміни найчастіше використовуються як синоніми. Відхилення в поведінці значущі для оточуючих, таким чином суспільство ставить діагноз девіантності або деліквентності.

Під девіантною поведінкою розуміють вчинки (дії індивіда) або такі що виражаються у відносно стійких і масових формах діяльності соціальні явища що не відповідають очікуваним нормам, які фактично склалися або офіційно встановлені в даному суспільстві. Хоча теоретично девіантну поведінку поділяють на позитивну - що слугує прогресу суспільства, й негативну - що підточує підвалини суспільства й гальмує його розвиток.

У педагогіці девіантну поведінку розуміють як відхилення від прийнятих у певному суспільстві, соціальному середовищі соціально-моральних норм і цінностей, а також порушення процесу засвоєння і відтворення соціальних норм та культурних цінностей, саморозвитку і самореалізації в тому суспільстві, до якого особистість належить.

Більшість учених, розглядаючи проблему девіантності, виходить зі співвідношення цього поняття соціальної норми. Такі норми формуються у всіх сферах суспільного життя і регулюють усі види суспільних відносин, забезпечуючи, з одного боку, універсальність людської поведінки, а з іншого – формуючи основу для реалізації функції соціального контролю, застосування різних санкцій.

Норму найчастіше розуміють як найбільш доцільну, ефективну форму будь-якого явища матеріальної і духовної сфери діяльності людей. Іноді норму розглядають як адаптивну саморегульовану поведінку, зумовлену внутрішньою відповідальністю індивіда перед собою і людьми, або як взаємодію індивіда з мікросередовищем, яке відповідає потребам і можливостям його розвитку, соціалізації. Норма – це розпорядження, що служить загальними вказівками для соціальної дії.

У роботі з учнями молодших класів важливим чинником успішної виховної роботи є профілактики девіантної поведінки.

Основними факторами, які сприяють виникненню девіацій є наступні:

- медико-біологічні – спадкові, природжені і набуті захворювання різного роду, що провокують девіації;

- індивідуально-психологічні – сформовані до початку підліткового віку особливості емоційно-вольової та мотиваційної сфери, особливості самосвідомості, темпераменту, характеру, що створюють передумови для формування відхилень у поведінці;

- патогенне сімейне виховання;

- несприятливі особливості міжособистісних відносин з однолітками та іншими учасниками спілкування;
- загальні несприятливі фактори соціокультурного розвитку суспільства.

Першочерговим завданням профілактичної роботи є надання соціально-педагогічної і психологічної допомоги учням, схильним до девіацій.

Під соціально-педагогічною і психологічною допомогою розуміємо комплекс заходів соціального і психолого-педагогічного характеру, що забезпечують нормальні умови і ресурси для фізичного, розумового і духовно-морального формування особистості, корекцію негативних поведінкових проявів. Компонентами соціально-педагогічної і психологічної допомоги є консультативний, практичний, прогностичний.

У процесі надання соціально-педагогічної і психологічної допомоги необхідно використовувати широкий арсенал методів, форм, прийомів (метод аналогій, інформування, саморозкриття, емоційне зараження, переконання, відреагування неконструктивних емоцій, аналіз ситуацій, рольове програння та ін.), а також соціально-орієнтованих ігор. Важливою особливістю профілактичної роботи є також попередження дезадаптації учнів внаслідок труднощів пристосування до нових умов навчально-виховного процесу і перебування багатьох учнів поза межами родин.

Загальнопрофілактична робота повинна включати в себе поряд із загальними завданнями і спеціальні, пов'язані з вирішенням проблеми проявів конкретних видів девіантної поведінки учнів. Залежно від умов, що склалися, контингенту учнів, проблем, що виникають, рівня готовності педагогів та інших фахівців до організації профілактики девіантної поведінки у молодіжному середовищі в кожному освітньому закладі повинна бути власна програма профілактики, основою якої є спрямованість на особистість учня, на формування у нього рефлексивної позиції в ході суб'єктного включення його до процесу профілактики. Вирішення завдань загальної і спеціальної превенції повинно здійснюватися в органічній єдності і взаємозв'язку.

Сукупність педагогічних умов, які сприяють ефективності профілактичної роботи серед учнів молодшого шкільного віку є: врахування індивідуальних особливостей учнів (темперамент, характер, здібності, особливості підліткового віку); реалізація інноваційних форм і методів формування правосвідомості учнів у процесі правового виховання; підготовка педагогічних працівників навчального закладу до профілактики девіантної поведінки; чітка взаємодія різних соціальних інститутів у здійсненні профілактичної роботи.

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Принципи морального виховання — керівні положення, що відображають загальні закономірності процесу виховання і визначають вимоги до змісту організації та методів виховного процесу.

Основні принципи формування морально-ціннісних орієнтацій учнів молодшого шкільного віку такі:

-цілеспрямованість морального виховання передбачає спрямування виховної роботи на досягнення основної мети виховання — всебічно розвиненої особистості, підготовки її до свідомої та активної трудової діяльності;

-зв'язок виховання з життям. Суть принципу полягає в тому, що виховна діяльність має орієнтувати особистість на необхідність жити у суспільстві;

-єдність свідомості та поведінки у вихованні. Поведінка людини — це її свідомість у дії. Виховання такої єдності свідомості — складний і суперечливий процес, оскільки формування навичок правильної поведінки набагато складніше, ніж виховання свідомості;

-виховання в праці. В основі цього принципу — ідея, що формування особистості безпосередньо залежить від її діяльності, від особистої участі в праці. Цей принцип спирається і на таку психологічну якість, як прагнення дитини до активної діяльності;

-комплексний підхід у вихованні ґрунтується на діалектичній взаємозалежності педагогічних явищ і процесів. Втілення його в життя передбачає: єдність мети, завдань і змісту виховання; єдність форм, методів і прийомів виховання; єдність виховних впливів школи, сім'ї, громадськості, засобів масової інформації, вулиці; врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів; єдність виховання і самовиховання;

- виховання особистості в колективі. Індивід стає особистістю завдяки спілкуванню і пов'язаному з ним відокремленню. Найкращі умови для спілкування й відокремлення створюються в колективі. Поєднання педагогічного керівництва з ініціативою та самодіяльністю учнів. Педагогічне керівництво зумовлюється відсутністю в учнів життєвого досвіду; виховання творчої особистості можливе, якщо існують умови для вияву самостійності й творчості, схвалюються ініціатива та самодіяльність;

-поєднання поваги до особистості вихованця з розумною вимогливістю до нього. У цьому — головний сенс гуманістичної педагогіки щодо формування необхідних взаємин вихователів і вихованців. Цей принцип передбачає: єдність вимог до вихованців з боку

педагогів, контроль за їх поведінкою, гуманне ставлення до них, поважання їхньої думки та ін.

- *індивідуальний підхід до учнів у вихованні*. Такий підхід як індивідуальна корекція загальної системи виховання — важлива вимога до організації виховного процесу і одна з умов підвищення його ефективності;

- *принцип системності, послідовності й наступності у вихованні*. Для формування свідомості, вироблення навичок і звичок поведінки потрібна система певних послідовних виховних заходів. Такі якості людської особистості не можна сформувати, якщо виховний процес являтиме собою випадковий набір виховних заходів, що матимуть епізодичний, а не системний характер;

- *єдність педагогічних вимог школи, сім'ї і громадськості*. Повинна охоплювати всі сторони навчально-виховної роботи школи, всі форми діяльності учнівського та педагогічного колективів, сім'ї, знаходити свій вияв у змісті, формах навчання та виховання, у правилах поведінки школярів, у стилі життя школи, її традиціях;

- *принцип природовідповідності*, який полягає в тому, що виховання має узгоджуватись із законами розвитку природи і людини, у відповідальності людини за подальшу еволюцію ноосфери в цілому та самої себе, у тому, щоб зміст, методи і форми виховання, стиль взаємодії педагогів і вихованців урахували необхідність статевої та вікової диференціації (особливо при формуванні ставлення до здорового способу життя), навичок виживання в екстремальних умовах;

- *принцип гуманізації*, що реалізується через особистісно зорієнтований підхід до організації навчально-виховного процесу та гуманітаризацію змісту і зазначає, що необхідно актуалізувати весь загальнокультурний потенціал дітей. Головним завданням щодо реалізації цього принципу є збереження і розвиток у дитини почуття людської гідності. Як зазначав В. Сухомлинський, це завдання є одним із найважчих і найтонших завдань педагога, оскільки «жива істота, яка допомогою педагога пізнає світ, поступово стає особистістю. У цьому важкому становленні влада педагога має бути особливо обережною: воля старшого легко може перетворитися у сваволлю, а інколи і в розправу над людиною. Не придушити й зламати, а підняти й підтримати, не знеособити внутрішні духовні сили дитини, а утвердити почуття власної гідності».

- *принцип культуровідповідності*, який полягає в тому, що освіта має відкривати дитині вікно у світову культуру через сприйняття цінностей і норм конкретної національної та регіональної культури;

- *принцип діалогічності*, що передбачає співтворчість рівних партнерів: вихователя та вихованця, які взаємозбагачують одне одного;

- *принцип диференціації* полягає у створенні умов для засвоєння змісту виховання в оптимальному для кожної дитини обсязі з урахуванням специфічної позиції дітей та дорослих (батьків і педагогів);

- *принцип інтеграції* розглядається як основа реформування змісту виховання і передбачає подолання диспропорцій між предметами, які збагачують особистість науковими знаннями, озброюють засобами діяльності, надають можливість художньо-образного сприйняття навколишнього світу, формують цілісне уявлення про сьогоденну реальність і утворення між ними суттєвих взаємовідносин;

Абсолютні моральні цінності притаманні людині незалежно від її особистих уподобань та переконань, точніше сказати, саме особистісні переконання та цінності формуються насамперед під впливом абсолютних вічних понять. При цьому кожна окрема людина не може самотужки вносити зміни до системи абсолютних цінностей, адже вони є результатом колективної свідомості, надбанням колективної «праці» культурного соціуму.

Зазначимо, що основні завдання формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів зумовлені пріоритетними напрямками реформування школи, визначеними Державною національною програмою «Освіта» («Україна ХХІ століття»), до яких належать: формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля держави, готовності її захищати; забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, жінки-матері, культури та історії свого народу; прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій українців та представників інших національностей, які мешкають на території України, виховання духовної культури особистості, створення умов для вибору нею своєї світоглядної позиції; утвердження принципів вселюдської моралі: правди, справедливості, патріотизму, доброти, працелюбності та інших чеснот.

*Науковий керівник: Товканець Г.В., к.пед.н., доцент
Тарасович М., студентка гр. ПО – 21 сп*

ЕКОНОМІЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ОСНОВНИЙ КОМПОНЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ

Об'єктом економічного мислення є економічне життя, економічні відносини, вся господарська практика в цілому. Причому суть економічних відносин виражає не лише виробничий процес, а й проблеми власності, розподілу, обліку і споживання. Тому дитина, яка ще не включилася у виробничі відносини, вже має певний рівень економічного мислення. Джерелом його формування є відносини споживання, економічна інформація, практична діяльність. Суб'єктом економічного мислення є особистість. Таким чином, відштовхуючись від викладеного

ми вважаємо, що основні риси економічного мислення такі: науковість, гнучкість, реалістичність, конструктивність, масштабність, орієнтація на досягнення високої ефективності, врахування вимог соціального характеру, оптимізм.

Науковість. Сприйняття людьми економічних процесів і ставлення до цих процесів повинно базуватися на наукових знаннях про економіку, її закони, вплив на життя кожного.

Гнучкість. Здатність орієнтуватися в будь-якій обстановці, вміння враховувати обставини, що виникають, нові явища та процеси в ході прийняття рішень та їх реалізації; вміння змінювати намічену програму діяльності й спокійно сприймати нові погляди та ідеї, своєчасно відмовлятися від застарілих, але поки що загальноприйнятих поглядів. Динамічність економіки, науково-технічного процесу, рухомість і мінливість структури виробництва й потреб суспільства вимагають гнучкої та динамічної психіки.

Реалістичність. Здатність адекватно сприймати існуючі економічні відносини й відповідно діяти. Оцінка різноманітних господарських ситуацій повинна спиратись на теоретичні положення, що є основою практичних дій. Реалістичність проявляється в оцінюванні зробленого, розумінні процесів, що відбуваються і очікуються, в постановці поточних і перспективних завдань, розробленні планів тощо. Не менш важливе значення має усвідомлення власної відповідальності за свій успіх у житті. Кожна дитина повинна усвідомити, що розраховувати треба лише на себе і що за зроблений вибір треба відповідати.

Конструктивність включає вміння чітко визначати завдання, планувати діяльність, вибирати раціональніші способи й засоби досягнення мети, економити ресурси, доводити рішення до повного втілення, використовувати найдоцільніші форми й методи роботи, не зупинятися перед труднощами.

Прогностичність - здатність заглядати в завтрашній день, передбачати віддалені результати своєї діяльності, а отже, своєчасно коригувати її, раціонально організовувати споживання, бачити шляхи економії в домашньому господарстві. Бачення перспектив допомагає приймати правильні рішення, зважено підходити до будування планів.

Орієнтація на досягнення високої ефективності передбачає ефективне використання ресурсів, поліпшення організації праці, вдосконалення технологічного процесу, впровадження досягнень техніки. Проявом цієї риси є бачення нової функції знайомого об'єкту, створення оригінального способу розв'язання завдань, коли відомі інші тощо.

Врахування вимог соціального характеру - екології, морально-психічних процесів.

Оптимізм, упевненість у своїх силах і завтрашньому дні. Величезної шкоди завдає людині переоцінка труднощів і недооцінка власних можливостей.

В процесі економічного мислення використовують як загальні закони логіки, так і особливі предметно-економічні дії. Воно також передбачає переконаність в ефективності та цінності результатів використання цих способів діяльності. Зміст економічного матеріалу визначає використання тих чи інших ідей, установок, орієнтацій, а також реалізацію рис економічного мислення.

Формування економічного мислення повинно забезпечити оволодіння певною сукупністю вмінь мислительної діяльності, а саме вміння:

- оперувати економічними поняттями, виділяти ознаки цих понять;

- орієнтуватися в головних півднях економічного життя країни, пояснювати сутність економічних процесів та явищ; науково оцінювати суспільно-економічні явища, виявляти суперечності в господарському житті, простежувати зв'язок і взаємовплив між продуктивними силами й виробничими відносинами, встановлювати причини прогресу й застою в господарстві;

- встановлювати прямі й опосередковані зв'язки між економічною діяльністю людей, матеріальним виробництвом та іншими сторонами суспільного життя, розкривати вплив на економіку інших чинників - політики держави, зрушень у царині культури, шукати першопричини суспільних явищ у сфері економіки;

- аналізувати й узагальнювати матеріал з економічних питань, економічні процеси, факти та явища економічної дійсності, господарської практики, важливі економічні показники (продуктивність, норма, собівартість тощо) і критично їх оцінювати;

- виявляти зв'язок між різними галузями виробництва, окремими його елементами, а також визначати вплив природних умов на трудову діяльність; бачити складний взаємозв'язок між різними фактами господарської практики;

- аналізувати результати дій, ретельно перевіряти роботу, визначати її якість і намічати способи вдосконалення (поліпшення якості виробів, зростання кількості виготовленої продукції); давати характеристику технологічним процесам, оцінювати їх ефективність, порівнювати.

Дієво-практична складова — це досвід творчої діяльності, в якій формується й реалізується економічне мислення. Цей досвід є обов'язковою умовою розвитку економічного мислення. Його проявами в практичній діяльності слід вважати не тільки економічні вміння, а й

прагнення економічно доцільно побудувати свою діяльність. Навіть, коли такі спроби не увінчаються успіхом або не дадуть бажаних результатів, є всі підстави вважати розвинутим дієво-практичний компонент економічного мислення. Виходячи з цього його проявами є:

- прагнення раціонально організувати свою роботу, ефективно використовувати час і матеріали: визначати раціональну послідовність виготовлення виробів та обирати найраціональніші способи їх оброблення; планування організаційно-технічних заходів, що забезпечують ефективність праці, зниження собівартості, поліпшення якості продукції;

- прагнення вдосконалювати робочий процес, поліпшувати його результати; вияв ініціативи й самостійності; визначення нових рубежів для особистих трудових досягнень; додержання режиму економії сировини, матеріалів, електроенергії, трудових витрат; економічний аналіз роботи для її вдосконалення;

- вміння вибирати й застосовувати різноманітні засоби, що сприяють економії та ощадливості;

- здатність зіставляти витрати й результати своєї діяльності та приймати економічно доцільні рішення: додержанню технологічної та трудової дисципліни; прагнення підвищувати культуру своєї праці, свою кваліфікацію; володіння методикою й технікою найпростіших економічних розрахунків;

- сформованість раціональної структури споживання;

- якість та економічну ефективність роботи.

Економічне мислення багато в чому визначається особистісними якостями, адже конкретна особистість, що мислить, має певні соціальні якості. Мислення людини, що володіє діловими якостями, людини наполегливої, здатної до пошуку, буде зовсім іншим, ніж мислення людини малоініціативної й байдужої навіть за однакового рівня економічних знань.

*Науковий керівник: Товканець Г.В., к.пед.н., доцент
Худан Л., студентка гр. ПО – 21 сп*

ПРОТИПРАВНА ПОВЕДІНКА ЯК ВИЯВ ВАЖКОВИХОВУВАНІСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Важковиховуваність означає відхилення в поведінці і психіці учня, що вимагають посиленої уваги педагогів, індивідуалізації засобів впливу для їх подолання. Прикладом таких відхилень можуть бути: понижені адаптивні здібності, неадекватність самооцінки, недостатній розвиток для цього віку мотиваційно-вольової сфери і пізнавальних процесів.

Причини виникнення даного явища коріняться вже у періоді дошкільного дитинства. Видатний український педагог В. Сухомлинський

наголошував: «Важкою дитина стає саме в цьому віці - від року до семи-восьми років». Саме в цей період закладається фундамент особистості - формуються основні мотиваційні, інструментальні та стильові риси, первинні етичні поняття та категорії, здатність бачити прекрасне навколо себе. У свідомості дитини виникає розуміння власних можливостей та свого місця в системі суспільних відносин. Дитина поступово входить у суспільне середовище, формується як особистість, яка постійно розвивається. Перетворення людського індивіда на особистість відбувається у процесі соціалізації, яка є процесом входження дитини в соціальне середовище, що включає в себе засвоєння мови, норм і правил поведінки, моральних цінностей. І якщо в цей відповідальний і значущий період дитиною не займаються й не приділяють їй достатньої уваги, виникають затримка та негармонійність розвитку, неуспішність і непродуктивність діяльності, порушення у процесах самовизначення, реалізації особистісного потенціалу, психологічна вразливість дитини. Наслідком недостатнього засвоєння позитивного соціального досвіду стає важковихованість.

Для важковиховуваних дітей характерні такі особливості поведінки:

- неправильно сформовані потреби - матеріальні потреби переважають над моральними; більшість матеріальних потреб мають аморальний характер - для їх задоволення використовують засоби, які не завжди відповідають нормам моралі (паління, уживання алкоголю, наркотиків, крадіжки), що призводить до деградації особистості;

- у частини цих дітей не розвинені соціально-політичні потреби;

- «важкі діти» прагнуть до спілкування з подібними до себе, перебувають поза зв'язками з постійними учнівськими колективами;

- недостатньо розвинена потреба в пізнанні навколишнього світу;

- погано вчаться, не володіють методами пізнавальної діяльності;

- переключені естетичні потреби;

- не розвинена, засмічена вульгаризмами, жаргонною лексикою мова;

- спостерігається непослідовність, суперечливість у поглядах і переконаннях;

- край обмежені інтелектуальні інтереси;

- перевага утилітарних інтересів над духовними позбавляє цих дітей перспективи розвитку, інтелектуального та морального вдосконалення;

- приховують свою діяльність від батьків, учителів та однокласників.

Отже, важковиховуваними називають дітей, які систематично порушують установлені норми та правила поведінки, з відразою ставляться до навчання, виявляють негативізм до соціального оточення.

Важковихованість школярів найчастіше виражається в агресивності і присвоєння чужого. Агресивність може проявлятися вже в дошкільному віці в бійках дітей через іграшки. Деякі молодші школярі пускають в хід кулаки, коли їм не вистачає логічних доказів у спорі. У всіх цих випадках підвищена

агресивність відзначається рідко. Тому, природно, такі дії не представляють собою серйозної соціальної загрози, хоча вихователь повинен прагнути їх не допускати. Агресія як прояв непристосованості до соціального середовища чітко проявляється у віці від 10 до 13 років. Вона виражається або в сімейних бійках при вирішенні конфліктів, або у побитті фізично слабких, невпевнених у собі, позбавлених батьківського захисту учнів.

Агресивність по відношенню до молодших звичайно виражається в глузуваннях над ними, поштовхах, запотиличник, іноді у відбиранні дрібних особистих речей і грошей. Особливо вона може проявлятися проти дітей, які не мають сильного захисника. Агресивність у подібних випадках є засобом глузливою або поблажливою демонстрації свого вікового переваги та фізичної сили. Агресія молодших школярів по відношенню до дорослих часто має на меті визначення меж дозволеного в поведінці і носить демонстративний характер. Вона може проявитися в навмисному порушенні тиші, запереченнях старшим (нерідко в зухвалій і образливій формі), сутичках на місцях найбільшого скупчення дорослої публіки, псуванні громадського майна. При цьому молоді люди уважно спостерігають за поведінкою дорослих і негайно на нього реагують. Значне загострення обстановки настає, коли старші роздратовано вимагають закликати хуліганів до порядку або боязко усуваються від конфлікту. Молодшому школяреві іноді подобається дражнити таких дорослих. Причому навіть можливе згодом покарання він розцінює як несправедливе, оскільки сам учень заздалегідь не знав, куди його заведе цей експеримент.

Вивчення та профілактика злочинності серед учнів загальноосвітніх шкіл, а так само правове виховання не може успішно здійснюватися без дослідження мотивів злочинної поведінки, мотив безпосередньо пов'язаний з особистістю і її особливостями, схильностями, потягами і інтересами. У мотивах виражається не якась окрема риса особистості, а в певному сенсі вся людина, всі характерні для нього властивості і особливості. Саме мотив цементує думку і волю, свідомість і дію і служить тієї основної пружиною, яка направляє вольовий процес, надаючи йому певне зміст».

У мотиві потреби та інтереси стають предметними, він формується під впливом потягів та емоцій, установок та ідеалів. У міру їх задоволення мотиви можуть змінюватися і збагачуватися. Серйозну увагу слід приділяти мотивами злочинів школярів: основний їх відсоток пов'язаний з важким матеріальним становищем, прагненням задовольнити нагальні життєво важливі потреби.

Для все більшої кількості українських школярів проблемою стає не тільки їх майбутнє (одержання професії, кар'єра), а елементарне існування на рівні прожиткового мінімуму. Дає про себе знати і ефект відносної матеріальної потреби, що створюється у неповнолітніх злочинців. Він виникає, з одного боку, через складні можливості сімей цієї категорії дітей, задоволення потреб та інтересів, властивих дітям даного віку. Вивчення

мотивів, якими керуються молодші школярі при вчиненні злочинів, показує, що в основі більшості з них лежить прагнення знайти кошти для задоволення своїх вікових або групових інтересів.

Виявлення та вивчення мотивів протиправної поведінки неповнолітніх важливо і для вірного вибору методів виховного впливу на окремих правопорушників, правильної кваліфікації вчинків, для вирішення більш загальних регулювання поведінки важковиховуваних учнів молодшого шкільного віку. Однією з важливих умов педагогічного регулювання поведінки важковиховуваних учнів початкової школи є правове виховання.

*Науковий керівник: Товканець Г.В., к.пед.н., доцент
Чутора Д., студентка гр. ПО-1м(з)*

КЛАСИФІКАЦІЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

У ході інтерактивного навчання повинні здійснюватися дві основні функції, що необхідні для успішної діяльності: вирішення поставлених задач та здійснення підтримки членами групи під час спільної праці.

Застосування інтерактивних технологій у навчанні дає змогу учням:

- ґрунтовно аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу;
- навчитися слухати іншу людину, поважати альтернативну думку;
- моделювати і розв'язувати пізнавальні, життєві та соціальні ситуації, таким чином збагачуючи власний пізнавальний і соціальний досвід;
- учитися будувати конструктивні відносини в групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, розв'язувати їх, шукати компроміси, прагнути до діалогу, знаходити спільне розв'язання проблеми.

Інтерактивні методи можна класифікувати на такі групи: інформаційні, пізнавальні, мотиваційні, регулятивні.

Інформаційні ІМН – це способи діалогічної взаємодії учасників навчання з метою обміну матеріальними або духовними цінностями:

«*Моє ім'я*». Учасники називають своє ім'я, пригадуючи цікаву, кумедну, яскраву історію, пов'язану з ним. Така інформація дає змогу запам'ятати ім'я кожного учасника. Якщо в групі більше 30 осіб, спочатку знайомляться в підгрупах, а потім — з учасниками інших підгруп.

«*Перше знайомство*». Учасники працюють у парах. Перш ніж назвати своє ім'я, слухачам пропонується подивитися один на одного і всміхнутися.

«*Хвилина мого життя*». Учасники записують щось цікаве, дивовижне, що відбулося в їхньому житті. Викладач збирає описи, формує сторінку «Хвилина мого життя». Наступне заняття починає із цієї сторінки. Отримана інформація прискорює знайомство в групі, дає змогу запам'ятати ім'я кожного.

«Паперові літаки». Слухачі записують своє ім'я та номер телефону. Запускають «паперові літаки». Учасники вибирають один «літак» і знаходять його господаря. Цей учасник може бути партнером для роботи в парі.

«Мікрофон». Це різновид великого кола. Учні швидко по черзі висловлюються з приводу проблеми, передаючи один одному уявний «мікрофон». Тому інші учні не можуть говорити, кричати з місця, оскільки право говорити має тільки той, у кого «символічний» мікрофон.

Пізнавальні ІМН – це способи пізнавальної взаємодії (діалогу) учасників з метою отримання нових знань, їх систематизації, творчого вдосконалення професійних умінь і навичок:

Ділова гра — це форма відтворення предметного і соціального змісту, професійної діяльності спеціаліста, моделювання відносин, характерних для цієї діяльності як цілого. У грі за допомогою знакових засобів (мова, мовлення, графіки, таблиці, документи) відтворюється професійна обстановка, подібна за сутнісними характеристиками до реальної. Наголосимо ще на одній суттєвій ознаці педагогічної гри — відтворення тільки типових, узагальнених ситуацій за короткий проміжок часу.

Робота в парах. Один із варіантів проведення: поставити учням питання для дискусії або гіпотетичної ситуації. Після пояснення питання або фактів, наведених у ситуації, дати учням небагато часу для того, щоб продумати можливі відповіді або рішення самостійно; об'єднати учнів у пари, визначити, хто з пари починатиме висловлюватись, попросити їх обговорити свої ідеї одне з одним. Краще зразу визначити час на висловлювання кожного з учасників пари і спільне обговорення. Це допоможе учням від початку звикнути до чіткої організації роботи в парах. Вони мають досягти згоди щодо відповіді або рішення. Кожна пара обмінюється своїми ідеями та аргументами з усім класом, що допомагає провести дискусію.

«Мозковий штурм» — це ефективний та добре відомий інтерактивний метод колективного обговорення, що широко використовується. Він спонукає виявляти свою уяву та творчість шляхом вираження думок усіх учасників, допомагає знаходити декілька рішень щодо конкретної проблеми.

Порядок проведення: запропонувати учням сісти так, щоб вони почувалися зручно та невимушено; визначити основні правила; повідомити їм проблему, яку треба вирішити; запропонувати учасникам висловити свої ідеї; запитувати їх почергово; не потрібно вносити ніяких коректив; спонукати учасників до висунування нових ідей, додаючи при цьому свої особисті; не допускати глузування, коментарів або висміювання яких-небудь ідей; продовжувати до того часу, доки будуть

надходити нові ідеї; на закінчення обговорити та оцінити запропоновані ідеї.

Регулятивні ІМН — це способи, завдяки яким встановлюються та приймаються певні правила діалогічної взаємодії учасників навчання. Наведемо деякі ідеї, зокрема:

«*Виробимо правила*». Перед заняттям слухачі формулюють і записують правила, якими керуються упродовж навчання. Ці правила можуть доповнюватися, змінюватися. Формулюючи їх, бажано уникати негативних тверджень: правило піднятої руки; говорити першим; право на помилку тощо.

«*Рахуймо разом*». Слухачам пропонується розрахуватися на кількість учасників, але так, щоб жодного разу не повторювалося одне й те саме число. Розрахунок здійснюється доти, доки учасники не вироблять власні правила розрахунку.

Мотиваційні ІМН – це способи діалогічної взаємодії учасників навчального процесу, за допомогою яких кожен визначає власну позицію у ставленні до способів діяльності групи, окремих учасників, викладача, самого себе:

«*Мої очікування*». Слухачі на мотиваційному етапі заняття (або на діагностичному етапі курсового навчання) визначаються за такими напрямками: Я очікую від себе..., від колег..., ..від викладача... Пропонується висловити очікування на початку і в кінці заняття.

«*Лист до самого себе*». Слухачі пишуть лист самі до себе, у якому перелічують усе, що вони мають намір зробити за результатами заняття. Лист кладуть у конверт, адресований собі. Через чотири–шість тижнів після заняття лист надсилають. Це буде ввічливе нагадування самому собі від себе учасника.

«*Самооцінка*». Учасники класифікують позитивне–негативне в організації та проведенні заняття. Наступне заняття бажано розпочати з коментаря щодо покращення роботи (відповідно до названих слухачами недоліків).

«*Інтерв'ю*». Учасники працюють у парах, ставлять запитання, які актуалізують знання з проблеми, що обговорюється. Наприклад:

Що Ви знали із цієї теми?

Який досвід Ви здобули, спілкуючись із викладачем, колегами?

Які запитання із цієї теми у Вас виникли?

Наступним кроком є обговорення відповідей на запитання інтерв'ю.

«*Займи особисту позицію*» – метод корисний під час проведення в класі дискусії на суперечливу тему. Як проблеми слід використовувати дві протилежні думки, які не мають правильної відповіді.

Мета: це корисна вступна вправа для демонстрації різних думок із досліджуваної теми; дає учням можливість висловити свою точку зору і наприкінці уроку оцінити засвоєння цієї теми.

Головне завдання вчителя полягає у тому, щоб в процесі взаємодії, що відбувається у навчальному процесі з дітьми молодшого шкільного віку усвідомлювалась цінність інших людей і формувалась потреба у спілкуванні з ними, в їх підтримці.

Фенчак Л.М., к.пед.н., доцент

ФОРМУВАННЯ ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА НА ЗАСАДАХ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ

Уперше у вітчизняній педагогіці валеологічна культура як наукова проблема була представлена М.І. Брехманом. В останні роки відчутна тенденція до посилення зусиль учених у дослідженні проблем валеологічної культури (праці М.М. Амосова, В.П. Андрущенко, О.А. Біди, М.С. Гончаренка, Б.А. Грицюка, В.С. Грушка, С.В. Домбровського, І.В. Муравова). Ці дослідження об'єднують прагнення авторів розглядати валеологічну культуру як сукупність таких інтегрованих особистісних характеристик, як гуманістична спрямованість особистості, творче педагогічне мислення, нахил до інноваційної діяльності, висока соціальна відповідальність. Розуміючи валеологічну культуру майбутнього вчителя початкових класів як певний ступінь оволодіння ним валеологічним досвідом людства, ступінь його досконалості в педагогічній діяльності, як досягнутий рівень розвитку його особистості, – виділимо основне для валеологічної культури. Сюди входить валеологічна спрямованість особистості, валеолого-педагогічна ерудиція й інтелігентність, моральна чистота, гармонія раціонального й емоційного, педагогічна майстерність, вміння поєднувати валеологічну і наукову діяльність, система валеолого-педагогічних якостей, педагогічне спілкування і поведінка, вимогливість, потреба у самовдосконаленні. В даному підході визначені перспективні напрямки вивчення валеологічної культури як складової педагогічної освіти, що розкриває різні боки особистості вчителя.

Збіг точок зору різних авторів у поясненні суті і змісту валеологічної культури не випадковий. Накопичений науковий фонд і практичний досвід діяльності педагогів, що розкривають взаємодію особистості вчителя і учня, посилення гуманістичних тенденцій в освітньому процесі, обумовлює розгляд валеологічної культури на особистому рівні.

Однак з'ясування сутності характеристик валеологічної культури несистемне, немає єдиної основи у їх виділенні, відсутня теоретична модель валеологічної культури особистості вчителя і шляхи її формування. Все це пояснює наше прагнення розробити і обґрунтувати

теоретичні основи побудови моделі в основі якої є системний підхід у формуванні валеологічної культури майбутніх вчителів початкових класів. Процес формування валеологічної культури студентів педагогічного напрямку підготовки має здійснюватися системно, реалізуючи конструктив трьох провідних факторів - валеологічної освіти; валеологічного виховання; валеологічної -практичної діяльності. На основі власних спостережень та досліджень виявлено, що у ВНЗ наявна система формування валеологічної культури студентів напряму підготовки «Початкова освіта», але вона містить тільки деякі елементи даного процесу.

У педагогіці поняття системності досліджували науковці

Ю. Бабанський, Н. Кузьміна та інші. Ю. Бабанський під системою розумів єдність елементів, які функціонують за внутрішньо властивими їй законами. Однак, Н. Кузьміна ввела у широкий науковий обіг поняття "педагогічна система". Вона аргументовано розкрила сутність цього поняття як "множину взаємозв'язаних структурних та функціональних компонентів, що підпорядковані меті виховання, освіти та навчання підростаючого покоління і дорослих людей". Науковець визначає структурні компоненти педагогічної системи: навчальна інформація; засоби педагогічної комунікації (форми, методи, прийоми, засоби); учні; педагоги; мета. Автор виділяє також функціональні компоненти, які мають забезпечувати зв'язки між структурними компонентами: конструктивні, комунікаційні, організаційні, прогностичні, гностичні. Такий підхід дає більш повне уявлення про педагогічну систему в сфері навчання. Таким чином, під педагогічною системою необхідно розуміти динамічно функціонуючий комплекс діалектично пов'язаних між собою компонентів і чинників, які створюють оптимальні умови для розв'язання завдань навчання і виховання людей залежно від соціальних завдань. Будь-яка педагогічна ідея може бути успішно реалізована за умови забезпечення системності під час її реалізації. Лише системність, змодельована на науковому рівні, є запорукою успіху в педагогічній діяльності. Тому у ВНЗ слід особливо ретельно підходити до організації навчально-виховної роботи на засадах системності.

Досліджуючи проблему формування валеологічної культури майбутніх фахівців початкової освіти нами було обґрунтовано основні принципи, фактори і умови формування валеологічної культури студентів педагогічного профілю підготовки, що створюють об'єктивні можливості розроблення педагогічної системи означеного процесу, а також виявлено основні її компоненти: *потребо-мотиваційний* (сукупність спонукальних причин діяльності); *інтелектуальний* (конкретні знання, факти, поняття, теорії, закономірності); *професійно-діяльнісний* (активна участь в здоров'язберігаючій діяльності, застосування набутих умінь та навичок щодо збереження власного здоров'я та здоров'я оточуючих у майбутній

професійній діяльності). Названі компоненти тісно взаємопов'язані і є необхідними складовими підготовки майбутнього педагога.

Фізеши О.Й., к.пед.н, доцент

АРХІВНІ ДЖЕРЕЛА ПРО РОЗВИТОК ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ЗАКАРПАТТІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Початкова школа виконує роль фундаменту, на якому будується вся система національної освіти та виховання. Все, що закладається учням у цей період навчання та виховання, визначає в подальшому успіх процесу формування особистості, її світогляду і загального розвитку. Набуті в початковій школі особистісні якості, а також знання, вміння і навички визначають особливості практичної, громадянської та професійної діяльності дорослої людини. Сьогодні назріла потреба конструктивно-критичного і творчого осмислення позитивного навчально-виховного досвіду минулого, що збагатить сучасну педагогіку новими фактами й теоретичними положеннями. Об'єктивний історико-педагогічний аналіз її розвитку та подальше творче використання його результатів з урахуванням нових вимог і можливостей держави дадуть змогу якісно оновити й удосконалити програмно-методичне забезпечення навчально-виховного процесу у сучасній початковій школі.

Важливе місце в історико-педагогічних дослідженнях має вивчення джерел дослідження – джерелознавство, яке є «неодмінною умовою успішної дослідницької роботи історика на всіх етапах: від пошуку і виявлення джерел, їх систематизації і класифікації до наукової критики, встановлення вірогідності джерельної інформації, її інтерпретації. ... суттєво позначається на науковому рівні досліджень, сприяє об'єктивному висвітленню подій та явищ» Звідси випливає, що фундаментом наукових історико-педагогічних праць є історіографія конкретної проблеми, що дає змогу визначити мету, завдання, наукову новизну дослідження. Історіографічний метод як загальнотеоретичний підхід до здійснення історико-педагогічних пошуків обґрунтував український вчений Н.М.Гупан, який також запропонував для систематизації історико-педагогічних праць три підходи - проблемно-тематичний, хронологічний та персоніфікований. Варто зазначити, що всі три підходи мають місце для застосування у досліджуваній нами проблемі – розвиток початкових шкіл на Закарпатті у другій половині XIX – початку XX століття.

Аналіз великого масиву літератури та документів із проблеми дослідження, яка охоплює великий хронологічний проміжок (майже сто років) часу, дав нам можливість згрупувати їх за такими напрямками: 1) нормативно-законодавча база; 2) довідниково-статистичні видання; 3)

наукові праці; 4) періодичні видання; 5) архівні джерела. Також варто зауважити, що історіографічний пошук стосовно нашої проблеми показав, що на всіх етапах системних трансформаційних процесів початкової школи, коли вчені різних наукових сфер, учителі, освітні керівники оприлюднювали присвячені чинним та попереднім змінам праці, ми можемо розглядати їх одночасно як історіографічні праці і як джерела з досліджуваної проблеми.

Серед архівних джерел Державного архіву Закарпатської області вичерпну інформацію щодо розвитку початкової школи на Закарпатті отримуємо з більше, ніж 146 фондів, які ми класифікували за такими ознаками:

- хронологічними - це фонди, які містять відомості про розвиток, функціонування та інформацію щодо розвитку початкових шкіл у період перебування закарпатоукраїнських земель у складі Австро-Угорщини (друга половина XIX – 1918р.) – 18 фондів, Чехословаччини (1919 – 1938р.р.) – 85 фондів, Підкарпатської Русі (1938-1939 р.р.) – 13 фондів, періоду II Світової війни (1939 - 1944) – 28 фондів;

- проблемно-тематичними – державні початкові школи – 65 фондів, національні початкові школи (угорські, чеські, русинські, українські, російські, єврейські, німецькі, румунські, словацькі та ін.) – 53 фонди, релігійні (римо-католицькі, греко-католицькі, реформаторські, єврейські та ін.) – 27 фондів.

Характерною ознакою вищевказаних фондів є те, що кожен із них представляє собою сукупність справ, що стосуються окремої початкової школи, яка функціонувала в конкретному місті або селі, і відображають її переписку з органами управління освітою, Міністерствами та відомствами, а також організаційні (кількість учнів, штатний розпис) та матеріально-технічні питання (зарплата вчителів, відомості про оплату школи дітьми, відвідування дітьми школи, премії, нагороди тощо), інформацію про навчально-методичну роботу (навчальні плани, розклади уроків, навчальні програми, рекомендовані підручники, методичні рекомендації для вчителів з питань навчання, успішність школярів, таблиці), звітна документація та ін.

Окремої уваги заслуговують ті архівні фонди, які дають можливість ознайомитися з особливостями організації підготовки вчителів до роботи в початкових школах, наприклад «Випробувальна комісія для вчителів початкових шкіл, м. Ужгород» (Ф.816), «Дисциплінарна комісія для вчителів початкових шкіл, м. Ужгород» (Ф.817), а також фонди, в яких відображена діяльність учительських товариств, вчительських семінарій м.Севлюш, м.Мукачеве, діяльність інспекторатів з питань освіти «Тячівський окружний шкільний інспекторат, с.Тячів» (Ф.1118); «Шкільний інспекторат Міністерства

культу, шкіл та народної освіти, м.Севлюш (Виноградів) (Ф.1121); «Шкільний інспекторат Міністерства культу, шкіл та народної освіти, с.Великий Березний (Ф.1122)» та ін.

Отже, ретельний аналіз архівних джерел у сукупності з іншими джерелами дають змогу здійснити цілісне історико-педагогічне дослідження організаційної структури навчальних закладів, їх змісту навчання, здобутків, проблем, специфіки і традицій діяльності початкових шкіл різних історичних періодів на Закарпатті з метою творчого використання національного досвіду в сучасних умовах.

*Науковий керівник: Фізені О. Й., к. пед. н., доцент
Гимба Н., студентка гр. ПО – 42*

РОЛЬ ДИТЯЧОГО КОЛЕКТИВУ У ФОРМУВАННІ І РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Здійснюючи освітню діяльність чи отримуючи освіту, ми не можемо уникнути активного використання, пояснення та осмислення таких понять, як «колектив», «колективізм», а також ще багато понять, з ними пов'язаних.

Колектив - організована форма об'єднання людей на основі спільної соціально значущої діяльності. Немає людини, яка упродовж свого життя не входила б до складу багатьох колективів, які формуються та існують у найрізноманітніших сферах життєдіяльності.

Колективізм – рівень взаємин між людьми у групах високого рівня розвитку і колективах. Виявляється в дружньому співробітництві між учасниками групи, взаєморозумінні, доброзичливості і тактовності у стосунках, свідомому підпорядкуванні власних інтересів інтересам колективу тощо.

Для дитини колектив є своєрідним середовищем перебування, освоєння й накопичення позитивного соціального досвіду. Спілкування й діяльність у колективі передбачають активність школяра: уміння висловлюватись, переконувати інших членів колективу. Активна позиція сприяє формуванню таких соціально значущих якостей, як ініціативність, справедливість, громадянськість і гуманізм, а також особистісних характеристик: самооцінки, рівня прагнень.

Дитячий колектив має свою специфіку: педагогічне керівництво, формальну структуру, органи учнівського самоврядування, актив.

Колектив стає ефективним інструментом виховання лише тоді, коли перетворюється на його суб'єкт. Спочатку він також є своєрідною метою виховання.

Створення й розробка педагогічної теорії колективу у радянські часи належить А. Макаренку, В. Сухомлинському. Однак сама ідея

колективного виховання була реалізована ще у XVIII ст. в дитячих притулках Й. Песталоцці; а також П. Каптеревим, М. Пироговим, Л. Толстим. К. Ушинським, які вказували на необхідність розвитку в дітей почуття взаємодопомоги.

Проблема колективу і особистості є однією з досить гострих проблем сучасності і важливих проблем педагогічної думки. Виховання особистості в колективі і через колектив у педагогіці є одним із принципів виховання. Це пояснюється тим, що сучасна дитина входить у суспільство не через один, а через цілу систему колективів.

Колектив стає суб'єктом виховання в результаті свого розвитку. Розвиток дитячого колективу – це процес становлення суспільних і особистісних відносин між учнями, між шкільним і класним колективом, між колективом учнів та педагогами. А також проходить три стадії розвитку (за А. Макаренком).

Морально-психологічна атмосфера дитячого колективу відіграє важливу роль і є єдністю високоморальних цінностей і творчих здібностей, які мають існувати і взаємодіяти з однаковою силою.

Щоб колективна діяльність успішно розв'язувала завдання формування особистості школяра, потрібно звернути увагу на характер спілкування між дітьми і внутрішньо колективні відносини в процесі їхньої спільної діяльності.

Характер взаємин особистості і колективу зумовлений не лише якостями особистості, а й особливостями колективу.

У процесі різних видів діяльності дитячому колективі встановлюються міжособистісні зв'язки і взаємини. Розвиток взаємин між особистістю і колективом відбуваються а однією з таких моделей: конформізм, гармонія, нонконформізм.

Виховний вплив колективу залежить також від становища учнів у системі внутрішньо колективних взаємин, від ставлення до первинно колективу.

Під час організації внутрішньоклективних відносин школярів у процесі їхньої різнопланової діяльності дуже важливо врахувати характер структури колективу: учень, який не користується особливим авторитетом в одновіковому середовищі школярів, не виявивши своїх ділових якостей, може бути більш авторитетним у різновіковому середовищі шкільного колективу.

Залучення школярів до різнопланової діяльності, чітке прогнозування і взаємозв'язок ділових відносин створюють умови для виявлення ними своїх ділових якостей, організаторських здібностей, а в процесі організації різних видів діяльності підвищується ефективність міжособистісного спілкування учнів. У результаті удосконалення ділової

сфери діяльності школярів підвищується якість особистісних взаємовідносин.

Виховний вплив колективу посилюється за розумового поєднання педагогічного керівництва зі створенням умов для вияву вихованцями самостійності, ініціативи, самодіяльності, якщо колектив дбає про утвердження відносин співпраці вчителя та учнів.

А. С. Макаренко наголошував: «Колектив – це соціально живий організм, що він має органи, що там є повноваження, відповідальність, співвідношення частин, взаємозалежність, а якщо цього немає, то немає і колективу, а є просто юрба або зборище».

Процес формування взаємин у колективі достатньо складний і тривалий. У своєму розвитку група повинна пройти певний шлях якісних перетворень, які здійснюються згідно з конкретними законами та принципами організації життєдіяльності колективу. Саме автором таких законів і принципів є А. Макаренко серед них: закон паралельної дії, закон розвитку (руху) колективу, принцип перспективних ліній, принцип педагогічної доцільності, принцип відповідальної залежності, принцип зміцнення позитивних традицій.

А.С.Макаренко на основі узагальнення багаторічного педагогічного досвіду стверджував: «Якщо є дійсна організація дитячого колективу, то можна творити справжні чудеса».

*Науковий керівник: Фізені О.Й., к.пед.н., доцент
Дікі А., студентка гр. ПО-41*

ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Як відомо, історія розвитку суспільства виділила три основні типи людських стосунків: тоталітарні, авторитарні та співробітництва і співдружності. Але протягом віків перевірено, що виховання підневільною працею і жорстоким режимом, фізичними методами покарання, страхом, примусом не дає бажаних наслідків. Суспільство, держава сьогодні висуває перед системою освіти мету – створити соціально-педагогічні умови, які б забезпечували виховання гуманної соціально активної особистості, готували кожного до повноцінного і щасливого життя. Педагогіка співробітництва і співдружності (педагогіка гуманізму) відіграє в цьому провідну роль.

За українським педагогічним словником С. Гончаренка, «педагогіка співробітництва» - напрям педагогічного мислення і практичної діяльності, спрямований на демократизацію й гуманізацію педагогічного процесу. Педагогіка співробітництва – спільна діяльність учителя та учнів, що ґрунтується на взаєморозумінні й гуманізмі, на єдності їхніх

інтересів і прагнень, метою якої є особистісний розвиток школярів у процесі навчання й виховання.

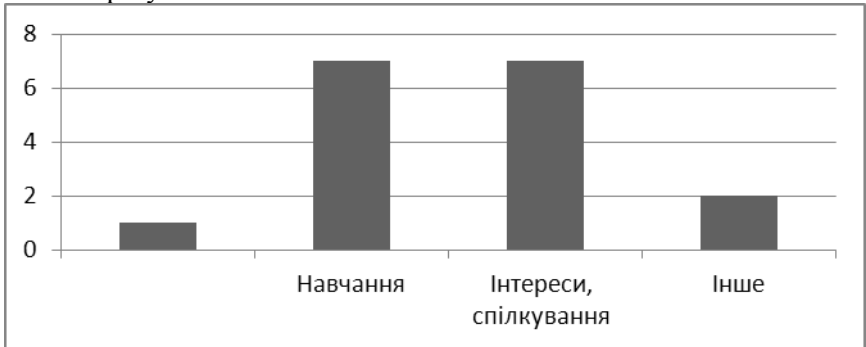
Педагогіка співробітництва впродовж років була в центрі вивчення багатьох науковців: психологів (Л.П.Василенко, Л.С.Виготський, І.А.Зимня, М.В. Савчин та інші); педагогів (І.П. Волков, Є.М. Ільїн, С.М. Лисенкова, М.П. Палтишев, В.Ф. Шаталов, М.П. Щетинін).

Найбільш помітною фігурою серед ініціаторів педагогіки співробітництва був доктор психологічних наук, академік Шалва Олександрович Амонашвілі. Основне завдання педагогіки співробітництва, яка була спрямована проти авторитарності в освіті та вихованні, він спробував визначити так: "зробити дитину нашим (дорослих – учителів, вихователів, батьків) добровільним соратником, співробітником, одноступцем у своєму ж вихованні, освіті, навчанні, становленні, зробити її рівноправним учасником педагогічного процесу, дбайливим і відповідальним за цей процес, за його результати".

Нами були проведені педагогічні дослідження щодо важливості наявності спілкування, співпраці у навчально-виховному процесі початкової школи. Ми запропонували учням анкету «Я – учень», яка складалася з восьми неповних тверджень, які необхідно було закінчити. Прийняло участь в даному анкетуванні 17 учнів 2-го класу.

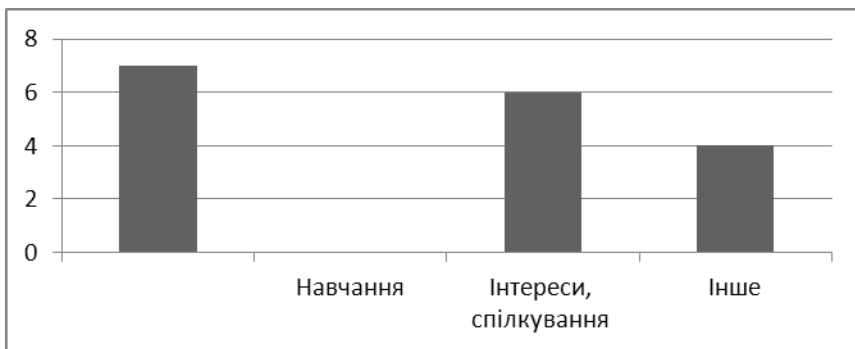
Зокрема, на виявлення чинників позитивного ставлення учнів до школи, було запропоновано завершити твердження:

1. «Найбільше мені подобається школа за те, що...». Нами були одержані такі результати:

Аналізуючи отримані дані, можна стверджувати, що позитивне ставлення до школи найбільшою мірою зумовлене отриманням певних знань та наявністю інтересів, які реалізуються в процесі спілкування між учнями. Слід підкреслити те, що дане спілкування організовується самими учнями. Найбільшою мірою воно реалізовується під час перерв, коли вчитель зайнятий іншими справами.

2. «Я радію, коли у школі...». Ми отримали такі результати:

Можна зробити висновок, що учням приносять найбільшу радість наявність друзів, з якими можна поспілкуватися, погратися, а також святкова атмосфера, яка панує під час різноманітних свят, подій.

Аналізуючи отримані результати в цілому, можна зробити висновок, що найбільше впливають на позитивне відношення учнів до перебування у школі такі фактори, як реалізація інтересів та спілкування. Під інтересами другокласників ми розуміємо ігрову діяльність, гуртки, а під спілкуванням – наявність друзів, з якими можна обмінюватись думками, а також словесна взаємодія вчителя та учнів.

Також великого значення, за даними гістограм, мають класна та шкільна атмосфера, ставлення вчителя до учнів (передбачають відповідний емоційний фон, дотримання певних правил, позитивне відношення вчителя до учнів), а також навчання (взаємодія з вчителем з метою отримання знань, оволодіння вміннями та навичками).

Можна зробити висновок, що прихід дітей до школи вимагає від вчителя об'єднання класу в колектив. Саме цьому сприяє використання «педагогіки співробітництва». Переважна більшість досліджень доводять високу ефективність застосування цієї форми організації навчального процесу. Співробітництво представляє собою спілкування та взаємодію, а що краще, ніж це зможе об'єднати дітей в колектив.

*Науковий керівник: Фізеши О.Й., к.пед.н., доцент
Митрюк І., студентка гр. ПО-42*

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Проблема розвитку та виховання особистості – один із найбільш актуальних соціальних аспектів суспільного життя, завжди вимагає глибокого наукового обґрунтування психологічної сутності чинників цього процесу.

Особистість (personality) – сукупність соціально значущих якостей, котрі сформовані в активній взаємодії з іншими людьми. Особистість виступає в якості індивіда як суб'єкт соціальних відносин у процесі свідомої діяльності. Розвиток особистості здійснюється в умовах соціалізації індивіда і його виховання.

Розвиток дитини – процес, що відбувається під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, що притаманні людині як живій істоті. До зовнішніх факторів належать природне та соціальне середовище, що оточує людину, цілеспрямована діяльність щодо формування у дітей певних якостей, до внутрішніх – біологічні, спадкові фактори.

Поняття «розвиток людини» і «формування особистості» дуже близькі, їх нерідко вживають як синоніми. Поняття «особистість» означає соціальну характеристику людини, тобто ті її якості, які формуються під впливом спілкування і встановлення стосунків з іншими людьми, суспільством загалом. Розвиток людини і формування її особистості є єдиним, цілісним процесом.

Найпершим чинником, що впливає на формування особистості, є спадковість. Спадковість – відновлення в нащадків біологічних особливостей батьків.

Спадковість – це відновлення в нащадків біологічної подібності. У спадковість передаються: тип нервової системи, деякі безумовні рефлекси (оборонний, орієнтовний), конституція тіла, зовнішні ознаки та власне людські задатки (високоорганізований мозок, задатки до мови, до окремих видів діяльності, ходіння у вертикальному положенні)».

Важливість середовища у формуванні людської особистості визначають педагоги всього світу. Проте в оцінці ступеня впливу середовища на розвиток особистості єдності немає. Середовище, на думку Степанова О. М. та Фіцули М. М., - це сукупність зовнішніх явищ, які стихійно діють на людину і впливають на її розвиток.

Особливий вплив на формування особистості дитини має домашнє середовище, а також найближче оточення. Саме тут діти опановують уміння спілкуватися, налагоджуючи стосунки з найближчими людьми – рідними, ровесниками, сусідами, навчаються жити з людьми і для людей, любити свою націю та поважати інші народи.

Вплив спадковості і середовища коректується вихованням. Виховання – третій суттєвий фактор розвитку і формування особистості. Воно коректує вплив спадковості й середовища з метою реалізації соціальної програми розвитку особистості. Виховання у спеціальному педагогічному розумінні – це процес і результат цілеспрямованого впливу на розвиток особистості, її відносин, рис, якостей, поглядів, її переконань, способів поведінки в суспільстві.

Виховання є тією силою, яка здатна дати суспільству повноцінну особистість. У широкому соціальному сенсі виховання – це передача від старшого покоління до молодшого накопиченого соціального досвіду. Ефективність виховного впливу, взаємодії полягає у цілеспрямованості, систематичності й кваліфікованому керівництві, заснованому на принципах співробітництва, діалогу, педагогічної підтримки.

Вплив на розвиток спадковості, середовища і виховання доповнюються ще одним важливим фактором – діяльністю особистості. Під діяльністю особистості розуміють дуже велику кількість усіх можливих занять людини, все те, що вона робить. Із глибин віків дійшли до нас мудрі спостереження: скажіть мені, що і як робить дитина, і я скажу вам, ким вона виросте. Отже, очевидний прямий зв'язок між результатами розвитку та інтенсивністю діяльності.

Середовищем є навколишні суспільні, матеріальні й духовні умови існування людини. Багато соціальних наук залежно від свого предмета вивчають середовище. Погіршення або покращення матеріального стану середовища значною мірою впливає й на розвиток людини, її духовну й моральну сферу.

Вплив соціального середовища на особистість вихованця та її подальший розвиток неоднорічний, він відбувається через мікросередовище. Безпосереднє соціальне середовище є сполучною ланкою між особистістю і суспільством. Найважливіші структурні компоненти мікросередовища – первинний трудовий або навчальний колектив, профспілкува та інші громадські організації за місцем роботи, неформальне об'єднання за інтересами тощо.

Середовище, яке оточує індивіда від його народження до кінця життя, умовно можна поділити на природне середовище і соціальне. Чинником природного середовища є клімат, рельєф, географічне положення тощо. Соціальне середовище утворюють соціальні групи, які безпосередньо чи опосередковано впливають на людину (сім'я, дитячий садок, школа, позашкільна установа, двір, товариства однолітків, засоби масової інформації та ін.).

У соціальному середовищі людина соціалізується – засвоює соціальний досвід, цінності, норми, установки, активно залучається до системи соціальних зв'язків, самостійно знаходить шляхи найефективнішого самовизначення в суспільстві. При цьому дитина не тільки залежить від середовища, а й сама є активною, діяльною істотою.

УМОВИ СТИМУЛЯЦІЙНО-МОТИВАЦІЙНОЇ РЕГУЛЯЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Визначення ролі мотивації у навчанні і шляхи її формування в учнів початкових класів можна зробити виходячи з двох аспектів: людина – істота розумна; людина егоїст.

Перший аспект стверджує, що кожній людині притаманна потреба у пізнанні навколишнього світу з метою його зміни (що не притаманне тваринам). Ця потреба закладена самою природою. Вона є головною культурною проблемою. На основі цього твердження спробуємо визначити міру серйозності і важливості роботи учителя з формування мотивів навчання. Друга формула допоможе шукати шляхи формування ефективних мотивів навчання і визначити їх стійкість.

Людина – істота діяльна, вона весь час чимось занята. І будь-яка діяльність, викликана якоюсь причиною, – мотивом. Мотив є формою прояву потреби, тобто властивості людини потребувати будь-що або будь-кого. Потреба виникає або як біологічна необхідність (вода, їжа, сон) або внаслідок умов життя, які створюються традиціями і обставинами.

Визначаючи поняття мотиву, відомий психолог А. Н. Леонтьєв пише: «До свого першого задоволення потреба «не знає» свого предмета, він ще повинен бути виявлений. Тільки в результаті такого виявлення потреба здобуває свою предметність, сприйманий предмет - свої спонукальну і направляючу функції, тобто стає мотивом».

Спрямованість особистості – це вже визначене на даний момент ставлення особистості до навколишнього світу, яке виявляється у вигляді переконань, ідеалів, поглядів, інтересів, мрій. Таким чином, спрямованість особистості – це сумарний результат задоволених раніше протягом життя культурних потреб, який виявляється у вигляді системи найбільш стійких мотивів.

Мотив навчання – це спрямованість учня до різних сторін навчальної діяльності.

Розрізняють дві великі групи мотивів:

1. Пізнавальні мотиви, пов'язані зі змістом навчальної діяльності та процесом її виконання;
2. Соціальні мотиви, пов'язані із взаємодією школяра з іншими людьми;

Навчальна мотивація визначається рядом специфічних для цієї діяльності факторів

Навчальна мотивація має свою структуру і характеризується спрямованістю, стійкістю, динамічністю. Структуру навчальної мотивації утворюють внутрішня (орієнтована на процес і результат) і зовнішня (нагорода, уникнення) мотивації.

Мотивація навчальної діяльності виконує спонукальну, організуючу функції та смислотвірну, яка є провідною, оскільки надає навчальній діяльності особистісних сенсу і значущості, визначає характер прояву двох інших функцій.

Сучасна психологія визначає, що пізнавальна діяльність поряд з операційними компонентами (знаннями, уміннями, навичками) включає й мотиваційні компоненти. Саме вони визначають для учня значущість того, що він пізнає і засвоює, його ставлення до змісту, засобів виконання і результатів навчальної діяльності.

У молодшому шкільному віці навчальна діяльність стає провідною. О.Леонтьєв визначає, що діяльність ця обумовлює головні зміни в психічних процесах і психологічних властивостях особистості дитини у цей період її розвитку.

Мотиви навчання молодших школярів мають певну динаміку. Спочатку в учнів переважає інтерес до зовнішньої сторони перебування в школі, потім виникає цікавість до перших результатів навчання і лише після цього – інтерес до змісту знань.

Ставлення до навчання, мотивація навчальної діяльності учнів залежить від якості викладання.

Успіх будь-якої діяльності залежить не лише від прагнень самостверджуватися, досягати високих результатів. Адже чим вищий рівень мотивації, чим більше чинників спонукають дитину до діяльності, тим більших результатів вона може досягти.

Термін мотивації, в широкому сенсі, використовується в усіх галузях психології, які досліджують причини та механізми цілеспрямованої поведінки людини. Це один із найважливіших факторів, поряд із здібностями, знаннями, навичками, який забезпечує успіх у діяльності. Це сукупність спонукальних факторів, що викликають активність в організмі та визначають його спрямованість. Продуктивність діяльності, її процес і результат визначаються, по-перше, силою й активністю.

Слід зазначити, що мотивація навчання має багато сторін, що змінюються і вступають у нові відносини одна з одною. Тому становлення мотивації – це не просте збільшення позитивного чи негативного ставлення до навчання, а й ускладнення структури мотиваційної сфери та спонукань, що входять до неї, встановлення нових, більш зрілих, іноді суперечливих відносин між ними. Ці окремі сторони мотиваційної сфери мають стати об'єктом керування вчителя.

Якщо сподівання молодшого школяра на радість шкільного життя справджується, зміцнюється допитливість, виникає інтерес, що є сильним мотивом учіння. Коли ж мотив, заради якого учень учиться, змінюється, то це принципово позначається на всій його навчальній діяльності. У малюків, які вступають до школи, значно різниться підготовка: один почав читати ще в 5 років, для іншого – книжка лише іграшка; один нетерпляче чекає першого вересня, а інший – як злякане пташеня, яке потрапило в клітку.

Навчальна активність на рівні спрямованості особистості означає глибоку переконаність учня в необхідності всебічного пізнання, а її вищий рівень є перетворювальним. У процесі діяльності змінюється не лише об'єкт, на який вона спрямована, але її суб'єкт.

*Науковий керівник: Фіцула М.М., д.пед. н., професор
Варга М., студентка гр. ПО-1м*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблема мотивації професійної діяльності набуває дедалі більшого значення у теорії та методиці фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів, оскільки і процес, і результат засвоєння знань ними, значною мірою, залежать від участі у навчальному процесі, рівня зацікавленості ним.

Проблемою мотивації як рушійної сили діяльності людини, дослідженням чинників, які зумовлюють успішність навчальної діяльності, активно займалися відомі науковці. Зокрема, Ю.К. Бабанський, Л.І. Божович, Є.П.Ільїн, О.М.Леонтьєва, А.К. Маркова, О.О. Реан, С.Л. Рубінштейн, В.А. Якунін та ін.

Відповідно до положень сучасної педагогічної науки, навчальна мотивація визначається специфічними для цієї діяльності факторами. По-перше, самою освітньою системою, освітнім закладом, де здійснюється навчальна діяльність; по-друге, організацією освітнього процесу; по-третє, суб'єктивними особливостями молодшої людини (віком, статтю, інтелектуальним розвитком, здібностями, самооцінкою, взаємодією з іншими студентами); по-четверте, суб'єктивними особливостями педагога і його ставленням до студента, до справи; по-п'яте, специфікою навчального предмета.

Розглядаючи мотивацію навчальної діяльності, необхідно підкреслити, що поняття мотив тісно пов'язане з поняттям мета і потреба. У особі людини вони взаємодіють і отримали назву мотиваційна сфера. У літературі цей термін включає всі види спонук: потреби, інтереси, цілі, стимули, мотиви, схильності, установки.

Аналіз науково – методичної літератури з досліджуваної проблеми свідчить, що багато викладачів вищої школи сьогодні зіштовхуються з проблемою, що студенти мають низький показник рівня мотивації, слабку активність у навчанні, не можуть чітко формулювати свої думки, не усвідомлюють необхідності в оволодінні новими знаннями та вміннями. З іншого боку, студенти відчують потребу в активній діяльності, яка веде до надбання знань, розуміють, що без знань не можна успішно організувати життя, правильно мислити, правильно діяти.

Виходячи з цього, на нашу думку, саме використання активного навчання з акцентом на інтерактивні технології виступають, як необхідні умови, що сприяють інтенсифікації навчального процесу та активізації навчально – пізнавальної діяльності студентів. Використання таких технологій навчання у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи при вивченні циклу педагогічних дисциплін характеризується поступовим збільшенням мотивації навчально – пізнавальної діяльності від нестійкої до глибоко усвідомленої. У студентів виробляються такі професійно - педагогічні вміння, як: аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу й тому зробити засвоєння знань більш доступним; самостійно знаходити можливі ресурси для вирішення проблеми; виробляти стратегію досягнення цілей та планувати конкретні дії; навчитись формулювати власну думку, правильно її виражати, доводити власну точку зору, аргументувати й дискутувати; навчитись слухати іншу людину, поважати альтернативну думку; моделювати різні соціальні ситуації, збагачувати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації і переживати їх; вчитись будувати конструктивні відносини в групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, розв'язувати їх, шукати компроміси, прагнути діалогу; знаходити спільне розв'язання проблеми; розвивати вміння проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих задумів.

Важливо зазначити, що організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації, що сприяє формуванню дидактичних знань і вмінь студентів, виробленню цінностей, розвитку мотиваційної сфери майбутніх вчителів, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером студентського колективу. На різних етапах лекційних, семінарських та практичних занять під час вивчення курсу педагогічних дисциплін викладачеві варто використовувати комплекс інтерактивних технологій навчання, що поєднує інтерактивні технології кооперативного, колективно – групового, ситуативного моделювання, опрацювання дискусійних питань («Синтез думок», «Мікрофон»,

«Незакінчені речення», «Мозкова атака» «Аналіз ситуацій або case - метод», симуляції, «Метод ПРЕС», дискусія, дебати, гронування, ділові ігри та ін.). Таке використання інтерактивних технологій в контексті різних форм навчання та виховання студентів повинно складати певну систему, яка має адекватну логіку впровадження, алгоритм нарощення складності. Це має мотиваційне значення як під час вивчення предметів, так і в процесі організації науково-дослідної роботи студентів.

Особливим є вплив новітніх інформаційних технологій (зокрема комп'ютерних) в навчально-виховному процесі на розвиток мотиваційної сфери майбутніх вчителів початкової школи.

Отже, на формування в студентів позитивної мотивації до професійно-орієнтованої навчальної діяльності впливають: розвиток допитливості та пізнавального інтересу, підтримка викладачем прагнення студентів до саморозвитку і самовдосконалення, використання в навчанні особистісно-орієнтованого підходу, збагачення процесу мислення інтелектуальними завданнями, формування об'єктивної оцінки власних можливостей, стимулювання появи емоційного задоволення від процесу навчання, використання різних способів педагогічної підтримки, виховання почуття обов'язку і відповідального ставлення до навчального процесу.

*Науковий керівник: Фіцула М.М., д.пед.н., професор
Клімова Г., студентка гр. ПО-1м*

СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЇ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ЗАКАРПАТТІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX СТ. – ПОЧАТКУ XXI СТ.

Бути вчителем – не тільки велика честь, а й висока відповідальність за долю нації. Все починається зі школи, а в школі все починається з учителя.

В українській педагогічній літературі останніх років до проблеми формування особистості сучасного вчителя звертались такі вчені, як С. Гончаренко, Л. Губерський, М. Євтух, В. Журавський, І. Зязюн, В. Кремень, О. Савченко, О. Сердюк, І. Надольний, В. Огнев'юк та інші. І.Підласий вважає, що праця вчителя в нашому суспільстві повинна бути спрямована насамперед на розвиток і виховання особистості школяра в процесі спільної з ним діяльності. До школи має прийти вчитель нової формації, який засвоїв надбання загальної і професійної культури, з послідовним професійно-педагогічним мисленням, вільний від стереотипів минулого і політико-ідеологічного тиску. У сучасного педагога повинно бути сформоване розуміння проблем національно-культурного відродження України, високих громадянських якостей, любові до рідного краю, його народу, історичної і національної свідомості, вміння орієнтуватися в конкретних соціально-економічних і

політичних обставинах.

Здійснивши інвентаризацію якостей, без виховання яких педагогічна діяльність неможлива, І.Підласий та С.Трипольська запропонували наступні складники ідеального педагога національної школи:

як фахівець, учитель повинен володіти знаннями педагогічної теорії та психології, педагогічною майстерністю, технологією навчання та виховання, умінням раціонально організовувати пізнавальну діяльність учнів, любити дітей, вірити в людину;

як працівник, педагог повинен вміти поставити мету і домагатися її виконання, розподіляти час, систематично підвищувати кваліфікацію, володіти здатністю до творчості, загальною ерудицією і обізнаністю, відзначатися розумним оптимізмом, помірним скептицизмом, бажанням працювати, відданістю справі та колективізмом;

як людина, вчитель є носієм високих моральних якостей, активний учасник громадського життя, має активну життєву позицію, виявляє повагу до законів держави, у нього сформована національна свідомість і самосвідомість, національна гідність, патріотизм, готовність до захисту батьківщини, гуманізм, духовність та релігійність.

У зазначеній моделі нинішнього українського педагога ми виокремлюємо такі якості, формування яких значною мірою залежить від рівня його підготовки. Серед них: віра в людину, загальна ерудиція і обізнаність, розумний оптимізм та помірний скептицизм, активна життєва позиція, національна свідомість і самосвідомість, національна гідність, патріотизм, гуманізм, духовність.

На даний час важливим є осмислення місця і ролі вчителя в сучасному світі, його особистісних характеристик та якостей в контексті утвердження постіндустріального вектора суспільного розвитку, глобалізації та розгортання інформаційної революції.

Адже епоха постіндустріалізму потребує від учня засвоєння не стільки знань як таких, скільки оволодіння технологіями їх набуття і функціонування. Також нові вимоги до особистості вчителя диктуються процесами, об'єднаними таким фундаментальним поняттям, як глобалізація. Їх суть – в універсалізації вимог, підвищенні якості освітніх послуг, прозорості функціонування знання й методик моніторингу його освоєння на рівні навчально-виховного процесу тощо. Особистісні параметри вчителя періоду „закритого світу”, холодної війни й тоталітаризму поступово відходять у минуле. Нині педагогові мають бути притаманні такі риси, як толерантність, демократизм, розуміння учня і повага до нього, полікультурність і відкритість у спілкуванні. Суттєві трансформації відбуваються в особистісному „обличчі” вчителя як

реакція на вимоги інформаційної революції. Як відомо, вона несе з собою інформаційні (комп'ютерні) педагогічні технології, котрі змінюють місце і роль вчителя в навчально-виховному процесі. Вчитель перестає бути єдиним або основним джерелом знань. У цій якості утверджується комп'ютер.

На часі постає питання формування „вчителя-європейця” як людини, котра:

по-перше, відкрита світові, з повагою ставиться до культури різних народів і спрямована на діалог з іншими культурами;

по-друге, як особистості, мобільної у своєму розвитку й праці, тобто здатної сприймати нове, системно мислити, розуміти взаємозв'язки і взаємозалежності в суспільному розвитку;

по-третє, як професіонала своєї справи, якому притаманні особистісна відповідальність за безперервний професійний розвиток, наукова обґрунтованість і творчий характер практичної діяльності, неперервна і системна освіта й професійна підготовка.

Всебічний розвиток особистості сучасного вчителя передбачає формування загальнолюдських норм життєдіяльності, а також добра, краси, істини, свободи й совісті, поваги й любові. За цими показниками, тобто з позицій загальнолюдської моралі, в повсякденному житті оцінюється вихованість кожного суб'єкта, але вчителя – насамперед. Адже саме він має прищеплювати ці чесноти дітям, котрі обов'язково порівнюватимуть усе сказане ним з поведінкою самого педагога.

Отже, сучасний вчитель повинен прагнути втілити в собі якості ідеального педагога, постійно працювати над самовдосконаленням, спрямовувати навчально-виховну діяльність в русло інтелектуального посилення нації, формувати нову генерацію свідомих громадян України. Саме такий вчитель відповідає нагальним суспільним запитам.

*Науковий керівник: Фіцула М.М., д.пед.н., професор
Ледней М., студентка гр. ПО-1м (з)*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ДІТЕЙ ШОСТОГО РОКУ ЖИТТЯ ДО НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ШКОЛІ

Упродовж останніх років у вітчизняній педагогіці й психології спостерігається підвищений інтерес до проблеми переходу дитини-дошкільника з дитячого садка до школи або ж просто вступ до школи за умови виховання в сім'ї, і тісно пов'язаному із цим поняттям «готовність до шкільного навчання». Оскільки сьогодні діти починають навчання не з семи, а з шестирічного віку, виникає багато проблем і запитань. Тому виникає необхідність знати психологію шестирічного учня, адже різниця між такими дітьми величезна. Однак все частіше педагоги-практики

вказують на труднощі, пережиті дитиною на етапі шкільного навчання. Дітям складно дотримуватися нових для них правил шкільного життя, орієнтуватися в різноманітні соціальних відносин і зв'язків, справлятися з новою роллю учня.

На тлі достатнього інтелектуального розвитку нерідко проявляється недостатня соціальна підготовленість, невміння встановлювати доброзичливі стосунки з оточуючими. Унаслідок цього діти зазнають значних труднощів у адаптації до нових умов школи, негативні емоційні переживання, затрудняються у встановленні повноцінних контактів з дорослими й однолітками, що в підсумку приводить до зниження успішності молодших школярів. Цим пояснюється чітке прагнення до більш глибокого вивчення соціально-особистісної готовності дитини до школи.

У психологічному словнику поняття «готовність до шкільного навчання» розглядається як сукупність морфологічних та фізіологічних особливостей дитини старшого дошкільного віку, що забезпечує успішний перехід до систематичного, організованого шкільного навчання.

В.С.Мухіна стверджує, що готовність до шкільного навчання - це бажання й усвідомлення необхідності вчитися, що виникає в результаті соціального дозрівання дитини, появи у неї внутрішніх протиріч, що задають мотивацію до навчальної діяльності.

Найбільш повне поняття «готовність до школи» дається у визначенні Л.А.Венгера, під яким він розумів певний набір знань й умінь, у якому повинні бути присутні всі інші елементи, хоча рівень їхнього розвитку може бути різний. Складового цього набору, насамперед, є мотивація, особистісна готовність, у яку входять внутрішня позиція школяра, вольова й інтелектуальна готовність.

Підготовка дитини до школи включає формування у неї готовності до прийняття нової «соціальної позиції» - статусу школяра, що має коло важливих обов'язків і прав, що займає інше, у порівнянні з дошкільниками, особливе становище в суспільстві. Ця особистісна готовність виражається відносно дитини до школи, до навчальної діяльності, до вчителів, до самого себе.

Позитивне відношення до школи включає як інтелектуальні, так й емоційні компоненти. Прагнення зайняти новий соціальний стан, тобто стати школярем, зливається з розумінням важливості шкільного навчання, повагою до вчителя, до старших товаришів по школі, у ньому відбивається й любов, дбайливе відношення до книги як до джерела знань.

Однак перебування в школі ще не дає підстави думати, що самі стіни її роблять дитину справжнім школярем. Він ним ще тільки стане, а

зараз він на шляху, у складному перехідному віці, і відвідувати школу він може з різних мотивів, у тому числі і з тих, що не мають відношення до навчання: батьки змушують, можна побігати на перервах й ін.

Особистісна й соціально-психологічна готовність до школи включає й формування в дітей таких якостей, які допомогли б їм спілкуватися з однокласниками в школі, із учителем.

Готовність до школи в сучасних умовах розглядається, перш за все, як готовність до шкільного навчання або навчальної діяльності. Цей підхід обґрунтований поглядом на проблему з боку періодизації психічного розвитку дитини і зміни провідних видів діяльності

Успішне рішення завдань розвитку особистості дитини, підвищення ефективності навчання, сприятливе професійне становлення багато в чому визначається тим, наскільки правильно враховується рівень підготовленості дітей до шкільного навчання. Про готовність до засвоєння шкільної програми свідчать не самі по собі знання й навички, а рівень розвитку пізнавальних інтересів і пізнавальної діяльності дитини. Загального позитивного відношення до школи й до навчання недостатньо для того, щоб забезпечити стійке успішне навчання, якщо дитину не залучає сам зміст одержуваних у школі знань, не цікавить те нове, із чим він знайомиться на уроках, якщо його не залучає сам процес пізнання.

Пізнавальні інтереси складаються поступово, упродовж тривалого часу й не можуть виникнути відразу при вступі до школи, якщо в дошкільному віці їхньому вихованню не приділяли достатньої уваги. Дослідження показують, що найбільші труднощі в початковій школі випробовують не ті діти, які мають до кінця дошкільного віку недостатній обсяг знань і навичок, а ті, які проявляють інтелектуальну пасивність, у яких відсутнє бажання й звичка думати, вирішувати завдання, прямо не пов'язані з який-небудь цікавою для дитини ігровою або життєвою ситуацією. Для подолання інтелектуальної пасивності потрібно поглиблена індивідуальна робота з дитиною.

На нашу думку, підвищення ефективності підготовки дітей шестирічного віку до навчально-пізнавальної діяльності у школі відбуваються за таких умов: урахування багатокomпонентної структури навчально-пізнавальної діяльності; опора на ігрову діяльність; особистісно-орієнтований підхід до дітей у процесі підготовчої роботи; індивідуалізації та диференціації підготовки дітей з урахуванням їх пізнавальних інтересів; розробка і впровадження різнорівневих програм; забезпечення розвитку інтересу шестирічок до навчально-пізнавальної діяльності; забезпечення готовності педагогів до створення ефективних педагогічних умов підготовки дітей до навчально-пізнавальної діяльності.

СТИМУЛЮВАННЯ МОРАЛЬНОГО ВИБОРУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОГО ВПЛИВУ

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується загостренням проблем у сфері духовного життя, оскільки спостерігається деформація моральних основ, поширюється байдужість і жорстокість. Актуальним соціальним завданням, яке вимагає зосередження суспільних зусиль, є моральне виховання підростаючого покоління. Розвиток моральної поведінки молодших школярів обумовлюється змістом та способами організації їх діяльності – навчання, гри, праці, а також особливостями побудови взаємин з однокласниками, вчителями, батьками. Проте, як засвідчує практика, на сучасному етапі навчально-виховний процес в початковій школі не забезпечує реалізації вікового потенціалу школярів щодо здійснення морального вибору, адже в багатьох випадках їхній поведінці властивий егоїзм, формалізм у дотриманні норм та правил поведінки, прояви байдужості, жорстокості. Звичайно, все це є наслідком змін, які відбуваються у суспільстві, в сучасній українській сім'ї, і потребує розробки системи засобів і прийомів, які б сприяли становленню морального вибору молодших школярів, формуванню їх моральної культури.

Всебічний та гармонійний розвиток особистості забезпечується реалізацією завдань п'яти основних напрямів виховання (розумового, морального, фізичного, трудового та естетичного). Важливого значення в контексті проблеми нашого дослідження набуває моральне виховання молодших школярів – «виховна діяльність, що має на меті сформувати стійкі моральні якості, потреби, почуття, навички і звички поведінки на основі ідеалів, норм і принципів моралі, участі у практичній діяльності». Моральне виховання має на меті не тільки ознайомити школярів з моральними нормами, але й розвивати моральні почуття, що виражають запити, оцінки, спрямованість духовного розвитку особистості, виробляти навички і звички моральної поведінки. Слід зауважити, що моральні норми є виразником вимог суспільства до поведінки особистості в різних сферах суспільства та особистого життя, яка охоплює певні напрями:

1) ставлення до людей, як позитивне, активно діяльне ставлення, що ґрунтується на повазі до людського життя, усвідомленні його недоторканості, визнанні найвищою цінністю. Таке ставлення виявляється у визнанні потреб і інтересів іншої людини, її права на свободу, волевиявлення, орієнтація на позитивне в людях, повазі до людської гідності, доброчинності і милосерді, терпимості та великодушності;

2) ставлення людини до самої себе, зокрема, самоповага, чесність і

правдивість, морально-духовна чистота, нетерпимість до власних недоліків, прагнення до самовдосконалення, самовиховання;

3) ставлення до праці: працелюбність, добросовісність у парці, постійна потреба трудитися;

4) ставлення до природи: усвідомлення універсальної цінності природи, бережливе ставлення до навколишнього середовища, активна діяльність, спрямована на покращення природи.

Головною умовою процесу морального виховання є максимальна самоактивність індивіда, розвиток самосвідомості. Загальмувати спонукання індивіда до соціально-засуджених дій, а також викликати прагнення до позитивного вчинку можна лише за допомогою вольового процесу. Одиницею процесу морального виховання на практиці є виховуюча ситуація, у результаті якої вихованець ставиться в умови вільного морального вибору. Моральний вибір особистості є актом її поведінки – ціннісного аспекту людської діяльності, сутність якої полягає у самовизначенні особистості щодо моральних цінностей та способів їх реалізації у вчинках за умови протистояння особистого та суспільного інтересів. Здійснюючи моральний вибір, індивід віддає перевагу суспільним нормам, визнаючи тим самим найвищою цінність іншої людини. Таким чином, у ситуаціях морального вибору в моральній поведінці завжди присутні альтруїстичні аспекти. Структура морального вибору включає моральні потреби особистості, стимули, мотиви, наміри, вчинки, їх оцінка та самооцінка. Названі компоненти є послідовними етапами морального вибору, що надає йому вигляду складного етико-психологічного процесу. Окремий вчинок може бути кваліфікований як втілення морального вибору лише за умови встановлення ціннісного змісту всіх інших структурних одиниць. Особливу роль у цьому процесі належить його завершальному етапу – самооцінці, яка дозволяє особистості встановити адекватність зробленого вибору моральним нормам та власним потребам. Внаслідок цього актуалізуються мотиваційні компоненти і т.д. Тобто, як бачимо, моральний вибір характеризується циклічністю, взаємозв'язком його структурних компонентів, що зумовлює усталеність певних форм поведінки.

Формування моральної поведінки відбувається під час різних видів спільної суспільно-мотивованої діяльності дітей, яка має вільний, самостійний характер і дозволяє їм співпрацювати один з одним. Особливо важливим є спілкування з однокласниками та педагогами, пріоритетним завданням якого є розвиток емоційної сфери та усвідомлення себе суб'єктом моральної поведінки. У педагогічних працях (Л.Артемова, І.Бех, В.Нечаєва, Т.Поніманська, О.Савченко, В.Сухомлинський та ін.) основними засобами морального виховання особистості молодшого школяра визначено навчальну та ігрову

діяльність, суспільно-корисну працю, спілкування. Необхідною умовою морального виховання є активність самого вихованця, врахування його індивідуальних особливостей, потреб та інтересів, забезпечення співпраці з школи з сім'єю та громадськістю.

Хома О.М., к.пед.н., доцент

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

На сьогодні початкова школа знаходиться в стані реформування. Постановою кабінету Міністрів України за №462 від 20.04.2011р. затверджено новий Державний стандарт початкової загальної освіти, який вводиться поетапно. Відповідно до нього розроблено нові навчальні програми та підручники з української мови (1, 2 класи). Новим в означених документах є не збільшення обсягу знань, а визначення необхідних для навчання і соціалізації учнів ключових і предметних компетентностей. Комунікативна компетентність передбачає здатність особистості застосовувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з людьми, володіння різними соціальними ролями. Лінгводидакти та методисти (М.Вашуленко, М. Захарійчук, В. Науменко, О. Савченко) акцентують увагу на взаємозв'язку мови і мовлення у процесі оволодіння рідною мовою.

Виходячи з цього, навчання української мови в початковій школі набирає іншого, оновленого змісту. Формування комунікативної компетентності учнів забезпечується взаємозв'язком чотирьох видів мовленнєвої діяльності – аудіювання, говоріння, читання, письмо.

Під час навчання в молодших школярів формуються монологічні та діалогічні уміння, нового змісту набирає робота з удосконалення культури усного та писемного мовлення. На уроках української мови велика увага приділяється практичним аспектам: лексичній роботі над словом, активізації словникового запасу молодших школярів, умінню складати речення, поєднувати їх у текст, оцінювати власну мовленнєву діяльність. Слід зазначити, новизною навчального матеріалу підручників з української мови (2 клас) є введення текстової основи. Текст дає можливість учителю провести роботу на різних рівнях: фонетико-орфоепічному, лексико-семантичному, граматичному. Він може запропонувати учням цілий комплекс завдань, метою яких є спостереження і виявлення функціональної ролі тієї чи іншої мовної одиниці. Окрім того, текст несе нову інформацію, впливає певним чином на особистість, її внутрішній світ. Учителю початкової школи необхідно продовжувати засобом слова виховувати патріотичні почуття, почуття національної гідності, толерантності, тобто в певній системі

реалізувати соціокультурну лінію Державного стандарту початкової загальної освіти галузі «Мови та літератури».

Сьогодення вимагає від початкової освіти здійснення міжпредметних зв'язків. У першу чергу ми маємо на увазі зв'язок з навчальним предметом «Літературне читання». У нових підручниках з літературного читання для учнів 2 класу автори О.Савченко та в іншому – В.Науменко закладено нові підходи до навчання читання. Учні повинні сприймати художній текст як мистецтво слова. Твір повинен спонукати до творчості, співпереживання, аналізу подій з власного погляду.

Вчителю початкової школи необхідно творчо підходити до кожного уроку рідної мови. Поряд з традиційною технологією навчання широко використовувати і інші: технологію текстоцентризму, інтерактивні, технологію проблемного навчання тощо. Серед системи вправ перевагу надавати комунікативним, що дасть можливість реалізувати мовленнєву змістову лінію Державного стандарту.

Таким чином, методичні підходи до навчання української мови в початковій школі набувають нового змісту, так як формування в учнів комунікативної компетентності є пріоритетним.

Чекан О. І., асистент

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ПОНЯТТЯ «КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ»

В останні роки здійснюються інституціональні зміни у багатьох сферах життєдіяльності суспільства. При цьому засоби інформатики, нові інформаційні технології все ширше та розгалуженіше пронизують науку, освіту, культуру та інші сфери. Сучасний період розвитку суспільства характеризується відчутним впливом комп'ютерних технологій, які проникають в усі сфери людської діяльності, забезпечують поширення інформаційних потоків у суспільстві, утворюючи глобальний інформаційний простір. Людині, яка вміло й ефективно володіє технологіями та інформацією, притаманний новий стиль мислення, вона принципово інакше оцінює проблеми, що виникають, організовує свою діяльність.

Останнім часом поняття «комп'ютерні технології» дедалі більше поширюється в науці й освіті. Його варіанти «сучасні інформаційні технології», «інформаційно-комунікаційні технології», «інноваційні технології в освіті» - широко використовуються в психолого-педагогічній палітрі з варіативними формулюваннями, залежно від того, як автори (Н. Апатова, В. Глушков, О. Богатирьова, А. Коптелов, Г. Некрасов, О. Тебієва, В. Шолохович, Г. Бордовский, В. Извозчиков, А. Дзюбенко, В. Морозов, М. Жалдак, О. Семенов, А. Матюшкін, М. Аверина, Г. Чистякова, В. Химинець та інші) уявляють структуру і компоненти

освітнього процесу.

Зазначимо, що термін «інформаційні технології» уперше ввів у науковий обіг В. Глушков, який визначив інформаційні технології, як процеси, що пов'язані з переробкою інформації. Не порушуючи загальності цього визначення, Н. Апатова конкретизувала його таким чином: «Інформаційна технологія – це сукупність засобів і методів, за допомогою яких здійснюється процес переробки інформації».

Через призму поглядів В. Глушкова та його учнів (О. Богатирьов, А. Коптелов, Г. Некрасов) інформаційними технологіями (ІТ) називають сучасні види інформаційного обслуговування різних сфер людської діяльності, що організовані на базі комп'ютерної техніки і засобів зв'язку. І. Довгопол вважає, що «комп'ютерні технології навчання – це процеси підготовки та передавання інформації вихованцю, засобом здійснення яких є комп'ютер». На думку О. Тебієвої, під інформаційними технологіями слід розуміти процес підготовки і передання інформації тому, хто отримує освіту, засобом здійснення якого є комп'ютерна техніка і програмові продукти.

Зазначимо, що ще й сьогодні остаточно термін «нові інформаційні технології» не визначено, і тому універсальної його дефініції поки що не існує. Хоча вважаємо, значні кроки в цьому напрямі зроблено В. Шолоховичем, який узагальнює ІІТ, посилаючись на науковців таким чином - це:

- технології машинної обробки, передавання, поширення інформації, створення обчислювальних і програмових засобів інформатики; методологія і технології навчально-виховного процесу з використанням найновіших засобів навчання і передусім ЕОМ (Г. Бордовський, В. Извозчиков, Ю. Исаев, В. Морозов);

- сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передавання й подання інформації, що розширює знання людей і розвиває їхні можливості щодо керування технічними і соціальними процесами (М. Жалдак);

- інформаційна технологія на базі персональних комп'ютерів, комп'ютерних мереж і засобів зв'язку, для яких характерними є наявність «дружнього» середовища роботи користувача (Н. Макарова).

Човрій С.Ю., ст.викладач

АВГУСТИН ВОЛОШИН – ДИРЕКТОР УЖГОРОДСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ПІВЦЕ-УЧИТЕЛЬСЬКОЇ СЕМІНАРІЇ

Августин Волошин (1874–1945) – видатний вчений-педагог, журналіст і письменник, громадсько-політичний і церковно-релігійний діяч, директор Ужгородської учительської семінарії, професор і ректор Українського Вільного Університету в Празі, президент Карпатської

України. Працюючи на різних ділянках громадсько-політичного і культурного життя, Августин Волошин основну увагу приділяв освіті. Він був гідним продовжувачем культурно-просвітньої, національно-релігійної справи свого великого попередника – Олександра Духновича.

Талант Августина Волошина як педагога і вченого найбільше розкрився в роки його роботи на посаді директора Ужгородської греко-католицької півце-учительської семінарії (1917–1938 рр.). Спочатку він викладав у семінарії, а з 1917 р. став її директором.

Ставши директором Ужгородської півце-учительської семінарії, Августин Волошин мав уже більше як 15-річний стаж педагогічної роботи, видав близько десяти підручників для шкіл. Це дало йому змогу здійснити новаторські підходи в організації роботи семінарії в тяжких умовах Першої світової війни.

Ужгородська учительська семінарія була одним із провідних закладів Закарпаття з підготовки учительських кадрів. Саме за часів директорування Августина Волошина Ужгородська семінарія стала кузницею педагогічних кадрів.

А. Волошин творчо використовував досвід своїх попередників. Серед них він особливо цинив Іоанна Чурговича, який очолював семінарію 22 роки (1839–1861 рр.). Безпосередньо Августин Волошин прийняв керівництво семінарією від відомого культурного діяча Гейзи Камінського (1892–1917 рр.).

З 1919 р. соціально-економічні та політичні умови покращилися, бо Закарпаття було включено до складу Чехословаччини. Мрією Августина Волошина була підготовка кваліфікованих фахівців для народних шкіл. Для досягнення цієї мети А. Волошин подбав про зміну якісного складу викладачів, що позитивно вплинуло на рівень викладання в Ужгородській семінарії.

Як директор семінарії, Августин Волошин розумів, що успіх навчання визначається не тільки якісним складом педагогів, але й контингентом учнів. У часи Австро-Угорщини в учительській семінарії навчалися переважно діти священнослужителів, учителів, службовців. У нових умовах Чехословаччини був взятий курс на залучення до навчання дітей з Верховини з родин селян, робітників, ремісників.

З метою створення оптимальних умов для здійснення навчального процесу А. Волошин турбувався про зміцнення відповідної навчально-матеріальної бази.

Августин Волошин велику увагу приділяв удосконаленню навчального плану семінарії. За основу бралися державні плани, затверджені Міністерством освіти Чехословаччини в 1924 р. Відповідно до напряму підготовки учительської семінарії вносилися певні зміни. А. Волошин надавав велике значення не лише теоретичній підготовці,

але й засвоєнню практичних навичок. Зростала питома вага годин для практичних занять.

Заняття в семінарії проводилися рідною мовою, оскільки всі викладачі добре володіли нею.

Крім фахової підготовки, Августин Волошин, як директор семінарії і релігійний діяч, звертав велику увагу на духовне виховання семінаристів. Для них проводилися заняття з історії релігії, катехизису та методики духовного виховання у школі. Дирекція семінарії дбала про те, щоб учні систематично відвідували церкву, брали активну участь у богослужіннях. На думку Августина Волошина, міцні релігійні переконання вчителя були запорукою успіху морального і духовного виховання учнів.

У 30-тих роках щорічно семінарія приймала до 40 учнів. На чотирьох курсах навчалось біля 160 учнів. Оскільки в семінарії було чимало дітей з Верховини, то для встигаючих встановлювалися пільги – за гуртожиток і харчування.

Велика повага була до учнів-відмінників. З ініціативи директора семінарія підтримувала учнів, які добре навчалися.

В семінарії багато уваги приділяли фізичному вихованню молоді. Крім занять за розкладом, систематично проводилися масові змагання з різних видів спорту.

Успішно діяла в семінарії організація «Пласт», яка охоплював до двох третин учнів семінарії і готувала молодь до організації пластунського руху на місцях.

Проблема забезпечення шкіл педагогічними кадрами на Закарпатті в 20–30-х роках була гострою. А.Волошин відіграв важливу роль у її подоланні.

Отже, як директор Ужгородської греко-католицької півце-учительської семінарії Августин Волошин проявив педагогічний та організаторський талант, поєднав високу освіченість та гуманізм світогляду. Під його керівництвом навчальний заклад перетворився в осередок підготовки висококваліфікованих фахівців для шкіл Закарпаття. Основними факторами цього були:

- підбір високо кваліфікованого викладацького колективу;
- вдосконалення навчальних планів;
- зміцнення матеріально-технічної бази;
- зміна контингенту учнів семінарії, серед яких стали переважати вихідці з сімей селян, ремісників, робітників;
- посилення впливу національних культурно-освітніх товариств та церкви.

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МУКАЧІВСЬКОЇ УЧИТЕЛЬСЬКОЇ СЕМІНАРІЇ

Розвиток України багато в чому залежить і залежатиме від рівня професійно-педагогічної підготовки учительських кадрів. Від того, яким буде вчитель, якими особистими якостями буде володіти, які педагогічні ідеї та концепції буде втілювати в життя, залежатиме політична, економічна, культурна свобода нації. Існуючий стан підготовки педагогічних працівників для навчальних закладів різних рівнів акредитації не цілком відповідає вимогам сьогодення. Тому розвиток національної педагогічної освіти, її докорінне реформування сьогодні є нагальною справою.

Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття») передбачає реформування педагогічної освіти, надаючи особливу увагу її національній спрямованості, широкому використанню народної педагогіки, національної культури, сучасних досягнень науки, надбань світового педагогічного досвіду. Осмислення історичної правди, культурної спадщини минулого допоможе відновити, втрачені протягом десятиліть, культурні та освітні традиції.

Аналіз історико-педагогічної літератури, архівних джерел свідчить, що питання освіти не можна розглядати поза політичними, економічними та загальнокультурними подіями і процесами, що відбувалися на території історичного Закарпаття. Так складається, що кожній епосі відповідають властиві тільки їй певні основні ідеї, моральні та етичні цінності, які впливають на організацію життя як окремої людини так і цілих народів. Ретроспективний аналіз окремих історичних подій і фактів впродовж досліджуваного періоду дасть можливість краще збагнути становлення і розвиток педагогічної освіти Закарпаття.

Вивченню історії становлення та розвитку освіти й шкільництва на території історичного Закарпаття присвятили свої наукові розвідки В. Гомоннай, А. Ігнат, М. Талапканич, В. Росул, Б. Качур та інші науковці.

На початку ХХ ст. на території історичного Закарпаття не було належної кількості вчителів для народних шкіл. На одного вчителя на Верховині припадало майже 200 дітей шкільного віку.

Отже, створення Мукачівської учительської семінарії зумовлювалось насамперед характером «соціального замовлення» на підготовку працівників освіти з боку держави, а також соціально-економічними та національно-культурними факторами.

На основі узагальнення результатів нашого дослідження історії Мукачівської учительської семінарії визначено такі етапи її розвитку:

– 1914–1919 рр. – відкриття та становлення навчального закладу з ініціативи мера міста Яноша Недецеї, який отримав назву «Мукачівська угорська королівська державна народно-шкільна семінарія». На навчання приймали тільки юнаків, які закінчили 4 класи гімназії або повний курс горожанської школи. Навчання велося угорською мовою. Першим директором призначено Яноша Сонді, який викладав математику, природознавство, анатомію і каліграфію. Серед інших викладачів семінарії слід назвати вчителя малювання, ручної праці й гри на скрипці Альберта Ерделі, який з часом став відомим художником Закарпаття. З 1917 р. в семінарію почали приймати й дівчат. З серпня 1918 р. Мукачівську угорську вчительську семінарію реорганізовано в Мукачівську вчительську семінарію з руською мовою навчання;

– 1919–1939 рр. – період Чехословацької доби. Після приєднання історичної території Закарпаття до Чехословацької республіки у 1919 р. семінарія продовжувала підготовку вчительських кадрів. У 1920 р. при семінарії відкрито інтернат для дівчат. У 1922 р. учительська семінарія переходить у корпус на вулиці О. Духновича. Випускаються вчителі для народних шкіл з угорською мовою навчання та рідною русинською;

– 1939–1944 рр. – період окупації Закарпаття гортівською Угорщиною. У 1939 р. навчальний заклад реорганізовано в лицей;

– 1945–2002 рр. – Мукачівське педагогічне училище. Народна Рада Закарпатської України (НРЗУ) 24 серпня 1945 року надала статус середніх педагогічних навчальних закладів колишнім учительським семінаріям. Закарпатський облвиконком своїм рішенням №9 від 9 липня 1946 року виніс ухвалу про реорганізацію семінарії в Мукачівське педагогічне училище з контингентом у 295 учнів, в т. ч. 120 слухачів першого курсу. У післявоєнний період в Мукачівському педагогічному училищі працював лише шкільний відділ, що готував учителів початкових класів. У 1956 р. було відкрито дошкільний, а в 1957 р. – музичний відділ. У 1973 р. училище переходить у новозбудований корпус на вул. Я.-А. Коменського;

– 2002 р. до сьогодні – Мукачівський гуманітарно-педагогічний коледж. У березні 2002 р. навчальний заклад реорганізовано в Мукачівський гуманітарно-педагогічний коледж. У травні 2003 р. навчальний заклад реорганізовано в Мукачівський гуманітарно-педагогічний інститут. У вересні 2008 р. створений Мукачівський державний університет, структурним підрозділом якого є педагогічне училище. Наказом Міністерства освіти і науки України №1220 від 30 грудня 2008 року Мукачівське педагогічне училище МДУ перейменовано в Гуманітарно-педагогічний коледж МДУ.

Навчальний заклад очолювали: Я. Сонді, Й. Хром'як, Н. Ігнаці, Й. Шереш, Ю. Гаврилук, І. Марко, В. Бурч, М. Тягур, Ю. Тайпс, В. Росул, І. Кушнір.

Практика виникнення та розвитку Мукачівського педагогічного навчального закладу становить певний інтерес для вирішення сьогоднішніх проблем вітчизняного шкільництва, підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів в умовах процесів державотворення та національного відродження.

Актуальність досліджуваної проблеми визначається і тим, що 2014 рік – рік святкування 100-річчя відкриття Мукачівської учительської семінарії.

*Науковий керівник: Човрій С.Ю., ст.викладач
Бірсак Я., студентка гр. ПО-2сн*

ДИДАКТИЧНІ ПРИНЦИПИ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ Я.-А. КОМЕНСЬКОГО

Основоположником класичної наукової педагогіки вважається видатний чеський педагог Я.-А. Коменський. Він першим у світі теоретично обґрунтував комплекс основних питань, які в сукупності визначають педагогіку як науку, зібравши і переосмисливши у своїх творах весь досвід попереднього розвитку теорії і практики навчання та виховання підростаючого покоління.

Фундаментальною ідеєю його педагогіки був пансофізм, тобто узагальнення всіх здобутих цивілізацією знань і донесення цього узагальненого знання через школу рідною мовою до всіх людей незалежно від суспільної, расової, релігійної приналежності.

Я.-А. Коменський – загально визнаний основоположник дидактики. Вказавши, що виховання людини потрібно починати з освіти, педагог-гуманіст розробив теорію навчання – дидактику, або, як він пише у передмові до «Великої дидактики», «універсальне мистецтво всіх вчити всьому легко, швидко, ґрунтовно, притому вчити так, щоб неуспіху бути не могло».

Основу його дидактичного вчення становлять три найважливіших принципи:

- виховуючий характер навчання;
- зв'язок навчання з життям;
- відповідність навчання віку учнів.

В педагогічній теорії Я.-А. Коменського одне з найважливіших місць займає питання про загальні *принципи навчання*. Він не тільки вказав на необхідність керуватися ними в навчанні, але і розкрив сутність таких принципів навчання, як наочності; свідомості й активності в

навчанні; систематичності й послідовності; вправ і міцного засвоєння знань та навичок; посиленості навчання; принцип природовідповідності.

Дидактичні положення Я.-А. Коменський розглядає, передусім, на сенсуалістичній основі, тому *найголовнішим принципом вважає принцип наочності*. Він першим у світі теоретично обґрунтував і детально розкрив цей принцип, хоч на емпіричному рівні його застосовували й інші педагоги. «Початок пізнання завжди випливає з відчуттів, тому навчання починати не із словесного тлумачення про речі, а з реального спостереження за ними». З цього принципу виводить *«Золоте правило дидактики»*: «Нехай буде золотим правилом для тих, хто навчає: все, що тільки можна, надавати для сприймання чуттями: видиме – зором, чутне – слухом, запахи – нюхом, доступне смакові – смаком, доступне дотикові – дотиком. Якщо якісь предмети можна сприйняти одразу кількома чуттями, нехай вони зразу ж і відчуються кількома чуттями». Більш детально цю проблему Я.-А. Коменський розглядає у своїй праці «Видимий світ у малюнках».

Принцип свідомості й активності навчання. Я.-А. Коменський вважав основною умовою успішного навчання розуміння сутності предметів і явищ: *«Нічого не слід примушувати виучувати напам'ять, крім того, що добре зрозуміле розумом»*. Разом з тим вчений вважає основною властивістю свідомого знання не лише розуміння, але й використання його на практиці. При вивченні явищ слід підводити учнів до усвідомлення причин цього явища. *Свідомість* в навчанні нерозривно пов'язана з активністю учня, з його творчістю. Одним з головних ворогів будь-якого навчання, і тим більш навчання свідомого, він вважав бездіяльність і лінощі учнів.

Принцип природовідповідності. Я.-А. Коменський пише: *«Розум в пізнанні речей йде поступово»*. Виходячи з цього можна прийти до висновку, що навчання повинно вестись послідовно. Це, з точки зору педагога, означає: встановлення точного порядку в часі; відповідність навчання рівню знань учнів; вивчення всього послідовно від початку і до завершення. Звідси випливають такі дидактичні положення:

- основи повинні бути глибокими;
- все наступне повинно ґрунтуватись на попередньому;
- все повинно йти в неперервній послідовності, щоб сьогоднішнє закріплювало вчорашнє і проклало шлях завтрашньому; показ детермінованості того чи іншого явища чи речі.

Щоб полегшити учителям реалізацію цих вимог, Я.-А. Коменський формулює ряд конкретних вказівок і дидактичних правил. Найважливіші з них такі: один предмет слід викладати до тих пір, поки він від початку до кінця не буде засвоєний; навчання повинно йти *від більш загального до більш конкретного, від більш легкого до більш складного, від відомого –*

до невідомого, від більш близького – до більш віддаленого тощо. Ці правила є класичними положеннями дидактики.

Принцип вправ і міцності засвоєння знань. Показником повноцінності знань і навичок є не лише ступінь їх усвідомлення, але й те, наскільки глибоко, ґрунтовно і міцно засвоїли учні ці знання і навички. Цьому важливому завданню навчання і виховання спеціально служать *вправи і повторення*, що проводяться систематично.

Важливе значення для дидактики мали міркування Я.-А. Коменського про можливість здійснення позитивних змін у людях. У процесі становлення особистості вирішальним фактором, на його думку, є самостійна діяльність, яка може забезпечити розвиток здібностей, розуму, мови, трудових умінь. Цей погляд на людину і її можливості самовдосконалення як виявлення педагогічного оптимізму актуальний і нині.

Значення вчення Яна-Амоса Коменського полягає в тому, що він власне вперше осмислив і узагальнив накопичений досвід виховання й освіти підростаючого покоління в сім'ї і школі, розкрив корінні недоліки практики виховання свого часу і розробив струнку педагогічну систему, яка враховувала особливості природного розвитку дітей, і яка сприяє цьому розвиткові.

*Науковий керівник: Човрій С.Ю., ст.викладач
Лані З., студентка гр. ПО-2сн*

ВИКОРИСТАННЯ НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ МАРІЇ МОНТЕССОРІ В ПРАКТИЦІ СУЧАСНИХ ВІТЧИЗНЯНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Марія Монтессорі (1870–1952) – видатний італійський педагог-гуманіст і медик, практик і теоретик дошкільного і шкільного виховання, яка залишила людству нову оригінальну освітню систему. М. Монтессорі – автор близько 50 наукових праць, які було перекладено 24 мовами. У 30-ті роки ХХ століття вона проголосила вимогу: «Виховання для миру!».

У вітчизняну педагогіку ідеї М. Монтессорі вперше внесли дослідники передового зарубіжного досвіду. Одна з перших згадок про метод Монтессорі датована 1911 роком, коли в журналі «Дошкільне виховання» був опублікований реферативний огляд з позитивною оцінкою цієї системи. Визнавалося, що новизна системи не в принципах, а «швидше у їх застосуванні». Систему Монтессорі вважали особливо доцільною, коли справа стосувалася навчання рахунку і письма.

Система М. Монтессорі стала предметом уваги українських педагогів, які заклали основи дошкільної освіти в Україні. Сучасниці Монтессорі Наталя Дмитрівна Лубенець і Софія Федорівна Русова відзначали новаторство і користь принципів виховання дітей дошкільного

віку в умовах суспільного дошкільного виховання. Ідеї М. Монтесорі пропитувались на сторінках журналу «Дошкольное воспитание», що виходив того часу в Києві. У 1915 році побачила світ книга «Фребель і Монтесорі» Наталії Лубенець – одного з перших педагогів-дошкільників України, організатора Київського Товариства народних дитячих садків.

Значний інтерес до системи Монтесорі виявлений автором першої в Україні концепції національного дошкільного виховання Софією Русовою. У книзі «Дошкільне виховання» (Катеринослав, 1918) вона посилається на авторитет Монтесорі майже в кожному розділі.

В 1921 році у Києві вийшла друком книга М. Монтесорі «Методи наукової педагогіки, що застосовуються до дитячого виховання в "Будинках дитини"» українською мовою (переклад італійського видання 1909 року з розділами щодо системи вправ та загальної дисципліни з англійського видання 1912 р.). Автор передмови професор Київського університету С. Ананьїн відзначав, що педагогічні погляди і практика М. Монтесорі мають багато прихильників і противників, однак цілком зрозуміло, що «освічений педагог, який прагне стати на рівень сучасної педагогічної культури, повинен знати систему Монтесорі. Це можна сказати і про батьків, а особливо про матерів».

Аналіз документів діяльності дошкільних закладів України того часу засвідчує, що вони досить активно застосовували методіку Монтесорі й результати цієї роботи схвально оцінювалися педагогами, батьками і громадськістю. У 20-ті роки досвід М. Монтесорі висвітлювався в керівних документах щодо організації роботи у дошкільних закладах нового типу. Зокрема до нього звертається організатор дошкільної освіти О. Дорошенкова.

Український Монтесорі-центр працює у спільній програмі з Київською модельною школою Монтесорі в рамках проекту «Відродження гуманістичної педагогіки Марії Монтесорі в Україні» з 1998 року.

Протягом 20 років (з 1994 р.) Український Монтесорі-центр та модельна школа Монтесорі плідно співпрацюють з Принстонським центром по підготовці Монтесорі-вчителів та принстонською школою Монтесорі (США).

Педагоги-інструктори Українського Монтесорі-центру мають міжнародні сертифікати від Американського Монтесорі товариства (AMS), Всеукраїнської асоціації Монтесорі-вчителів. Всі педагоги мають великий досвід практичної роботи за методом Монтесорі з дітьми віком від 1,5 до 6 років.

Програма навчання в Центрі передбачає гнучку систему для задоволення потреб кожного із слухачів з урахуванням різних обставин (режим основної роботи, сімейні обставини та фінансові можливості).

Метою Українського Монтессорі центру є:

- високопрофесійна підготовка педагогічних кадрів за методом Монтессорі для роботи з дітьми від 1,5 до 6 років (по закінченні повного курсу навчання слухачі отримують Сертифікат вчителя Монтессорі від Всеукраїнської асоціації Монтессорі-вчителів);
- ознайомлення педагогічної та батьківської громадськості з педагогічною системою Марії Монтессорі;
- популяризація і поширення методу Монтессорі через відкриття класів і шкіл Монтессорі в м. Києві та різних регіонах України.

Групи, які працюють за метод Монтессорі, існують у дитячих садках №17, №67, №93, №127 м. Миколаїва. Для розвитку творчих здібностей і трудових навичок дітей там використовуються окремі елементи системи. Метою роботи вихователів є підготовка дитини до школи і подальшого життя в суспільстві.

Альтернативні школи виникають, як правило, на протигагу державним офіційним навчальним закладам. Вони відрізняються своєю метою і змістом. Наприклад, за кордоном школи Монтессорі відомі, як навчальні заклади, які за мету виховання ставлять розвиток внутрішніх сил і почуттів дитини, а всі методи і форми навчання та виховання підпорядковані реалізації цієї мети.

Ідеї виховання італійського педагога М. Монтессорі мають своїх прихильників не лише в Бельгії, Німеччині, Голландії, Італії, США, Франції, Англії, а й в Україні. В м. Києві з 1992 року розпочала роботу «Школа Монтессорі – від 3 до 7». Головний принцип М. Монтессорі, яким керуються педагоги, «Допоможіть мені це зробити самому». Тому діяльність учителя-Монтессорі значно відрізняється від діяльності вчителя у традиційних навчально-виховних закладах. Головне завдання вчителя розвивати, пробуджувати духовний світ дитини, а не навчати. Для цього він повинен забути про себе і проживати життя разом з учнем. Учитель не вимагає, а запрошує учня до пізнавальної діяльності, спонукає його до відкриття своєї сторінки у Всесвіті.

Швардак М.В., к.пед.н., доцент

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Здатність критично мислити є досить цінним умінням для сучасної людини, вимушеної практично безперервно перебувати в комунікаційних контактах із великою кількістю різноманітних індивідуальностей, відвідувати різні країни, змінювати заняття та місця праці. До цього додаються швидкі економічно-соціальні зміни і трансформація

щоденного буття. Саме тому, розвиток критичного мислення на уроках у сучасній початковій школі набуває великого значення.

Поняття «критичне мислення» дедалі частіше використовується українськими науковцями у сфері наукового аналізу проблем філософії, психології та педагогіки. Узагальнивши визначення вчених, передаємо його сутність: критичне мислення - це використання когнітивних технік або стратегій, які збільшують імовірність одержання бажаного кінцевого результату. Це визначення характеризує мислення як таке, що відрізняється контрольованістю, обґрунтованістю й цілеспрямованістю, – такий тип мислення, яким послуговуються під час розв'язування завдань, формулювання висновків, імовірнісного оцінювання і прийняття рішень.

Сьогодні можна виділити основний підхід у навчанні учнів критично мислити – через відповідну організацію педагогічного процесу будь-якого з навчальних предметів, імплементуючи технологію критичного мислення в традиційні шкільні дисципліни.

Яким же чином необхідно організовувати навчальний процес на уроці, щоб відбувалося ефективне формування та розвиток критичного мислення?

З метою підвищення ефективності навчання, розвитку критичного мислення, вчителі використовують різноманітні форми роботи. Ефективними шляхами, на нашу думку, є використання як традиційних так і нетрадиційних форм і методів роботи (серед них - бесіди, диспути, семінари-тренінги, дебати, аналіз ситуацій, ділові ігри та індивідуальні завдання, кейс-стаді, дискусії, дослідження, імітаційні ігри, обговорення в малих групах, «Акваріум», «Карусель», «Графіті» та ін). Їх можна застосовувати як для викладання, так і для практичного засвоєння матеріалу й перевірки знань учнів, які спрямовані на формування навичок співпраці, вироблення здатності до самоаналізу та критичного мислення.

Американський педагог і психолог Б.Блум зробив значний внесок у педагогіку, запропонувавши свою класифікацію навчальних цілей та вказівки щодо їх реалізації. Знаючи цю класифікацію, вчитель початкової школи з будь-якого предмету зможе легко формулювати завдання до вправ для досягнення тих чи інших результатів. Класифікація С. Блума складається з шести цілей (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез та оцінювання), які вчитель ставить перед собою в контексті певного навчального предмету, теми.

Подаємо інструкції до вправ, які необхідні у досягненні цих цілей.

Ціль	Вказівки щодо реалізації цілей
1. Знання	Порахуй, визнач, опиши, намалюй, знайди, встанови однаковість, підпиши, перерахуй, з'єднай, назви, згадай, продекламуй, напиши по порядку, скажи, напиши.

2. Розуміння	Зроби висновок, продемонструй, обговори, поясни, узагальни, встанови однаковість, проілюструй, переклади, перефразуй, передбач, напиши звіт, зроби підсумок, розкажи, напиши рецензію.
3. Застосування	Застосуй відповідно до ситуації, зміни, вибери, драматизуй, візьми (дай) інтерв'ю, підготуй, рольова гра, вибери, покажи, використай, перенеси в іншу ситуацію.
4. Аналіз	Проаналізуй, охарактеризуй, класифікуй, порівняй, протистав, проведи дебати, встанови походження, склади діаграму, відрізни, назви відмінності, відрізни, проекзаменує, напиши план, досліди, розділи, встанови зв'язок.
5. Синтез	Опиши, створи, розв'яжи, сплануй, представ, винайди, організуй, запропонуй, перепиши.
6. Оцінювання	Оціни, аргументуй, вибери, підведи підсумок, критикуй, прийми рішення, розсуди, виправдай, передбач, постав у порядку важливості, доведи, вибери, проаналізуй факти, виріши проблему, захисти думку, посперечайся про..., задай провокативні запитання, оціни факти (події...).

Зазвичай учителі зупиняються на етапі застосування. Лише досвідчені вчителі емпірично доходять до завдань 4-6 рівня (аналіз, синтез, оцінювання). А саме вони і є тими завданнями, що розвивають критичне мислення в молодших школярів.

Зрозуміло, що в початковій школі вчителі ставлять в основному завдання на виконання цілей – знання, розуміння та застосування. Але необхідно запроваджувати й деякі елементи з аналізу, синтезу та оцінювання. На думку О.Белкіної, розвиток певних елементів критичного мислення в учнів початкової школи дає міцну основу і значно полегшує розвиток критичного мислення в подальшому.

Окрім того, на основі класифікації Б. Блума були розроблені питання, які необхідно використовувати для досягнення поданих вище цілей. Учителі зазвичай на уроках задають запитання на категорію «Знання» - Хто? Де? Коли? Як? Знати та давати відповіді на ці запитання добре, але задаючи їх, учителі надають учням лише знання. А хто ж і коли має навчати дітей як і де застосувати ці знання, проаналізувати та оцінити їх і, в решті решт, - критично мислити? Звісно, ці питання вищого порядку і потребують більшої підготовки самого вчителя й учнів, але саме їх застосування веде до досягнення тих цілей, які стоять перед школою зараз.

Розглянемо типи запитань, які базуються на класифікації Б. Блума:

Ціль	Питання
Знання	Хто? Що? Коли? Де? Як?...
Розуміння	Переклади, опиши своїми словами.
Застосування	Як співвідносяться факти між собою? Чому це так важливо?
Аналіз	Яким чином...? Порівняй з ..., Які докази можна надати до ...?
Синтез	Що можна передбачити з ...? Які ідеї можна додати? Як би ви розробили ...? Що станеться, якщо поєднати...? Які рішення ви можете запропонувати...?
Оцінювання	Що ви думаєте про...? Ви погоджуєтесь що ...? Що є найбільш важливим...? Поставте... в порядку важливості, Як би ви вирішили ...? Які критерії ви б використали для того, щоб оцінити...?

Таким чином, за відповідної організації навчання з боку педагога, у дітей формується вміння критично мислити та відпрацьовуються на практиці навички відповідальної, толерантної поведінки. У процесі реалізації технології формування критичного мислення учні отримують не лише теоретичні та практичні знання з того чи іншого предмету, а значно більше – вони вчаться мислити логічно, аналітично та креативно.

*Науковий керівник: Швардак М.В., к.пед.н., доцент
Гісва Я., студентка гр. ПО-2сп*

ОРГАНІЗАЦІЯ РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА (ЗА В.О.СУХОМЛИНСЬКИМ)

Діяльність В.О.Сухомлинського в Павлівській школі на Кіровоградщині є яскравим прикладом організації ефективного розвивального навчання для молодших школярів. Педагогом-гуманістом було створене цілісне за своїм педагогічним впливом розвивальне середовище – комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, естетичних умов, які забезпечують різнобічний розвиток дітей. Правильно організоване розвивальне середовище дає дитині змогу відчувати психологічну захищеність, сприяє соціалізації дитини, розвиває її особистісні якості, здібності, допомагає оволодіти різними способами діяльності.

Одним із складових розвивального середовища, в якому проявляється творчість, видумка і фантазія школярів, на думку Василя Олександровича, є природа. Він зазначав: “світ, що оточує дитину, – це передусім світ природи з безмежним багатством явищ, з невичерпною

красою. Тут, у природі, вічне джерело дитячого розуму”. Педагог вважав дуже важливим, щоб перші істини діти отримували з оточуючого світу, щоб дитину через світ природи вводили в світ суспільних відносин. Така форма навчального діалогу (“учитель – учні – природа”) мала практичне втілення в уроках мислення під “блакитним небом”. Ці уроки можуть тривати як декілька хвилин, тобто бути фрагментом уроку, так і повністю проводитись серед природи. На уроках під “блакитним небом” діти спостерігають, досліджують середовище, в якому живуть.

В.О. Сухомлинський писав, що серед природи народжується яскрава і жива думка, дитина мислить “образами”. Це означає, що, слухаючи, наприклад, розповідь учителя про подорож краплі води, дитина малює у своїй уяві і срібні хвилі ранішнього туману, і темну хмару, і гуркіт грому, і весняний дощ. Чим яскравіші ці картини, тим глибше обдумує вона закономірності природи. Якщо ж ізолювати учнів від природи, якщо примушувати їх сприймати слово без зв'язку з наочними образами, то клітини мозку будуть швидко втомлюватися і він не справиться із завданням, буде відставати. “Ось чому потрібно розвивати мислення дітей, зміцнювати розумові сили дитини серед природи. Ось чому кожна подорож у природу є уроком мислення, уроком розвитку розуму”.

Проводячи уроки мислення в “школі під блакитним небом”, він намагався слухати дітей, давав можливість дітям серед природи помовчати, подивитися, відчутти, осмислити побачене й почуте. В.Сухомлинський писав, що “вміння дати дитині подумати – це одна із найтонших якостей педагога”.

В.О.Сухомлинський продумав у деталях усе, що могло стати джерелом думки, основою творчості, визначав об'єкти спостереження, явища оточуючого світу. Так склались 300 сторінок “Книги природи”, кожна з яких мала свою назву: “Живе і неживе”, “Неживе пов'язане з живим”, “Все в природі змінюється”, “Сонце – джерело життя”, “Рослинний і тваринний світ”, “Природа чекає зими”, “Ліс зберігає вологу”, “Зелений листок – комора Сонця” та інші.

Немалу роль, пише В.О. Сухомлинський у книзі “Про розумове виховання”, у розвитку творчого мислення відіграють задачі на кмітливість із “живого задачника”, які породжуються самими речами, предметами, явищами навколишнього світу. Педагог звертав увагу дітей на те чи інше явище, добивався, щоб дитина побачила приховані, незрозумілі поки що для неї зв'язки, щоб у неї виникло прагнення знайти суть цих зв'язків, зрозуміти істину. Розв'язання задач на кмітливість педагог уважав вправами, що пробуджують внутрішню енергію, стимулюють розумові сили, розвивають нестандартне мислення молодшого школяра.

Цінний досвід спільної діяльності вчителя й учнів для створення естетичного предметно-розвивального середовища. В.О.Сухомлинський зауважував, що особливо сильні естетичні емоції пробуджуються в дітей молодшого віку в тих випадках, коли зрозуміла, трепетна ідея доноситься до свідомості вихованців у казковій формі. Саме із цією метою для молодших школярів у школі було обладнано спеціальну кімнату казок. Музика, виразність мови дійових осіб, відтворення відповідної обстановки – усе це посилює естетичні почуття дітей. Багаторічний досвід переконував, що “естетичні, моральні та інтелектуальні почуття, які народжуються в душі дитини під враженням казкових образів зв'язує повнокровними нитками живі острівці мислення”.

Не менш важливою у створенні розвивального середовища є пошуково-дослідницька діяльність молодших школярів, особливість якої полягає у тому, що вона здійснюється засобами, які дитина пізнає теоретично, а також уміннями й навичками, набутими практично. Цей вид дуже вдало поєднує чутливість і діяльність, що в повному обсязі відповідає особливостям мислення молодшого школяра. Дитина самостійно знаходить відповіді на запитання, що виникають, домагається очевидних результатів, перевіряє свої знання та можливості. У процесі дослідницько-пошукової діяльності, на думку В.О.Сухомлинського, активізуються всі сфери особистості школяра.

Таким чином, з метою формування творчої особистості молодшого школяра, слід створити спеціальне розвивальне середовище. На думку видатного українського педагога В.О.Сухомлинського, це розвивальне середовище включає в себе уроки мислення під “блакитним небом”, природу з її невичерпним багатством і красою, спостереження за оточуючим світом, пошуково-дослідницьку діяльність та почуття дітей, які формуються під впливом казки.

*Науковий керівник: Швардак М.В., к.пед.н., доцент
Пильник Я., студентка гр. ПО-41*

РЕАЛІЗАЦІЯ НОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасне людство перейшло в епоху інформатизації – період свого розвитку, який спрямований на повне використання достовірного, вичерпного і сучасного знання в усіх суспільно важливих областях людської діяльності.

Завдяки процесу інформатизації створюється нова суспільна ланка – «інформаційне суспільство», яке, у свою чергу, характеризується високим рівнем інформаційних технологій.

Інформатизація суспільства спричинила широке впровадження НІТ у різних сферах освітньої діяльності. В Україні вже прийнято державні

програми інформатизації суспільства; навчальні заклади значною мірою забезпечено НІТ; нині набуває розвитку нова культура – інформаційна.

Обсяги інформації у сучасному суспільстві настільки великі, що звичайні шляхи пошуку, передачі, роботи з інформацією стають неефективними. З іншого боку, сучасні потужні комп'ютери і засоби зв'язку дозволяють швидко знаходити, передавати і обробляти необхідну інформацію. Але для цього потрібно вміти користуватися цими засобами, тобто володіти відповідними технологіями. Такі технології мають назву *«нових інформаційних технологій»*. Чому в цій назві присутнє слово «нові»? Річ у тім, що інформаційні технології в суспільстві були завжди. Люди спілкувалися між собою, передавали повідомлення одне одному, зберігали знання і значущу інформацію для наступних поколінь. Але тільки з появою нових технічних засобів можливості роботи з інформацією якісно змінилася і значно розширилася.

Термін «нові інформаційні технології» з'явився з появою персональних комп'ютерів, під яким розуміють впровадження нових підходів до навчально-виховного процесу, що орієнтований на розвиток інтелектуального творчого потенціалу людини з метою підвищення його ефективності, завдяки застосуванню сучасних технічних засобів.

У науковій літературі термін «НІТ» визначається як сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі й подання інформації за допомогою комп'ютерів і комп'ютерних комунікацій, що розширює знання людей і розвиває їхні можливості щодо керування технічними і соціальними проблемами.

Сьогодні нові інформаційні технології – невід'ємна частина нашого життя.

Використання НІТ на уроках у початковій школі позитивно впливає на перебіг навчально-виховного процесу. Їх застосування дає змогу інтенсифікувати процес навчання, зробити його наочнішим і динамічнішим, скоротити час на вивчення теми, підвищити рівень сприйняття і розуміння учнями матеріалу, формувати вміння працювати з інформацією, формувати дослідницькі вміння, розвивати комунікативні здібності. Особливо ефективними є окремі курси з інформатики, які до недавнього часу входили до варіативної складової роботи навчальних планів певних шкіл України.

Сучасні комп'ютерні технології створюють величезні можливості для розвитку процесу освіти. Уроки з використанням НІТ особливо актуальні в початковій школі. Ще К.Ушинський зауважив: «Дитяча природа вимагає наочності».

Про застосування НІТ у навчальному процесі можна сказати чимало. Це дієвий інструмент у руках професіонала – ефективне доповнення, яким потрібно вміло користуватися.

Учитель, який добре опанував інформаційні технології, йде в ногу з часом, такий педагог завжди буде цікавим учням. Але, звичайно, головне – бути просто гарним учителем, творчою особистістю.

Вивчення будь-якої дисципліни з використанням НІТ сприяє підвищенню інтересу школярів до предмета. Класичні та інтегровані уроки у супроводі мультимедійних презентацій, онлайнних тестів та програмних продуктів дозволяють учням поглиблювати знання, здобуті раніше. Як каже англійське прислів'я: «Я почув і забув, я побачив і запам'ятав». Застосування сучасних технологій в освіті створює сприятливі умови для формування особистості учнів і відповідає вимогам сучасності.

Донині провідне місце у викладанні шкільних предметів займають традиційні засоби – дошка, крейда та друковані джерела. Завдяки ж використанню нових інформаційних технологій навчальне середовище можна доповнити відео, звуком, анімацією. Усе це здійснює значний вплив на емоційну сферу молодшого школяра, сприяючи підвищенню пізнавальної активності, посиленню інтересу до предмета та навчання взагалі.

Учителю застосування НІТ дає змогу економити час і максимально ефективно виконувати свої обов'язки як фахівця: готуватись до уроків, батьківських зборів, виховних годин, різноманітних виступів на педрадах, засіданнях методичного об'єднання, семінарах; оформлювати документацію; в оперативному режимі відстежувати результати навчальної діяльності своїх учнів; налагоджувати спілкування з їхніми батьками; обмінюватися з колегами досвідом роботи, власними методичними надбаннями, обговорювати з ними актуальні питання навчання і виховання школярів; швидко отримувати і систематизувати потрібну інформацію. Таким чином, упровадження НІТ полегшує роботу вчителя, а навчання дітей робить більш цікавим та ефективним.

І тому педагоги нового покоління повинні вміти кваліфіковано обирати та застосовувати саме ті технології, які повною мірою сприятимуть досягненню мети, а саме гармонійному розвитку учнів із урахуванням їхніх індивідуальних особливостей.

Доступність НІТ для широкого кола, у тому числі й дитячої аудиторії, є передумовою виникнення нових вимог до професії вчителя початкової школи. Кожен учитель загальноосвітнього навчального закладу, незалежно від ступеня, типу, форми власності закладу та рівня своєї кваліфікації, повинен знати тенденції інформатизації освіти, психолого-педагогічні умови використання НІТ у роботі з дітьми; вміти користуватися новими інформаційними технологіями, застосовувати педагогічні можливості НІТ у професійній діяльності; сприяти формуванню інформативних компетентностей та інформаційної етики у

вихованців, сформувати у дітей адекватне уявлення про роль комп'ютерних технологій у житті (це не іграшка, а засіб отримання корисної інформації, загального розвитку та творчої діяльності).

Проведений аналіз свідчить, що в епоху інформатизації суспільства, кожен педагог повинен чітко усвідомити, що комп'ютер є основним інструментом в його професійній діяльності, який здатний полегшити розв'язок цілого ряду професійних завдань. Адже сьогодні кваліфікований фахівець повинен вміти серед широкого кола програмних засобів відшукати такий, який досить швидко та ефективно допоможе отримати потрібний результат.

*Науковий керівник: Швардак М.В., к.пед.н., доцент
Поляк В., студентка гр. ПО-41*

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Проектна технологія навчання не розглядається як універсальна, єдина, а використовується в межах класно-урочної системи, при збереженні її позитивних сторін, і є її поглибленням та доповненням до неї.

Важливо підпорядкувати розв'язання практичних проблем підготовці та інтересам дитини. Зацікавити учня може лише та діяльність, яка пов'язана з оточуючою дитину реальністю і ґрунтується на її реальних інтересах.

Учитель має бути впевнений, що тема проекту цікава для всіх учнів класу, є достатньо гнучкою і її можна розглядати з різних точок зору, з тих позицій, які відображають особистий досвід учня і психологічні властивості його особистості.

Перш ніж розпочинати проект, необхідно продумати, чи відповідає він віковим особливостям дітей, рівню володіння навчальним матеріалом, а також врахувати міжособистісні стосунки. Потрібно ретельно визначити послідовні етапи проекту, результати етапів та проекту загалом, критерії оцінювання, передбачити засоби стимулювання і заохочення.

Не слід забувати, що сучасні учні здатні запропонувати непередбачені ідеї чи використати невідомі вчителю дані: тут у нагоді стане мудрість педагога, вміння зважено працювати, підтримувати чи аргументовано критикувати «нестандартні рішення».

Проектній діяльності притаманна спільна робота вчителя й учня з рівним статусом обох осіб. Учитель довіряє учням, вважає їх рівноправними учасниками спільної творчої роботи і постійно підкреслює своєю поведінкою цю довіру. Під час перших застосувань проектної технології, коли діти ще з нею не знайомі, вчитель є

ініціатором, фасилітатором і координатором. Але, коли учні засвоїли основні принципи і вміння роботи над проектами, вони самі можуть виступати у ролі ініціаторів того чи іншого проекту. Це можливо лише тоді, коли учні засвоїли норми і зразки демократичного спілкування, що зовсім не тотожне до безладу і анархії.

Педагог втручається в самостійну роботу дітей тільки тоді, коли цього вимагають обставини або самі учні просять про це.

Педагогові слід постійно коментувати діяльність учня. Ніщо так не пригнічує, як відчуття, що твою роботу ігнорують або відкладають, як найменш важливу.

У ході роботи в групах до учнів необхідно донести такі правила та принципи:

- 1) в групі немає лідера; всі члени команди рівноправні;
- 2) групи не змагаються;
- 3) усі члени групи мають отримувати задоволення від роботи, тому що вони разом виконують спільне завдання;
- 4) усі учні повинні докладати максимум зусиль для отримання спільного результату;
- 5) усі учасники групи несуть відповідальність за кінцевий результат.

Виконання проекту має здійснюватися учнями самостійно. Педагог - куратор проекту - постійно налаштовує учнів на роботу, надає їм допомогу в складних ситуаціях. Важливо, щоб проекти не були довгостроковими, оскільки дітям складно тривалий час утримувати інтерес до одного і того ж питання. Обов'язково кожен учасник проекту має бути заохочений (слід розроблювати номінації, дипломи чи пам'ятні подарунки, але не присуджувати місць).

Наприклад, проектна діяльність на уроках англійської мови в початковій школі передбачає виготовлення постерів, тематичних малюнків, словників у картинках, тобто корисних продуктів, які діти можуть використати в реальному житті. Матеріали проектів учнів повинні стати важливим змістовим наповненням для класу, що слугуватиме додатковою пізнавальною інформацією для інших дітей. Позакласна проектна робота з англійської мови використовується для мотивації мовної діяльності і слугує активною усною практикою для кожного учня, тому проведення свят і постановка п'єс та драм неодмінно має використовуватись.

Спектр загально-навчальних умінь і навичок, які формуються і розвиваються у процесі здійснення проектної діяльності на уроках та в позакласній роботі, дозволять майбутнім випускникам стати самодостатніми, затребуваними і успішними.

СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ ЯК УМОВА ГУМАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Серед багатого розмаїття педагогічних технологій, на даному етапі розвитку освіти, важливе місце посідає технологія «Створення ситуації успіху». Адже, це одна з тих технологій, яка допомагає дитині розкритися, віднайти сили у здобутті знань, повірити в себе, знайти своє місце «під сонцем». До проблеми успіху сьогодні відносяться як до перспективної та багатообіцяючої як в теоретичному, так і в прикладному аспекті. Це зумовлено тим, що вона дає змогу гуманізувати навчально-виховний процес. Свою гуманістичну місію освіта реалізує через дві соціальні функції: вона готує людину до виконання різноманітних соціальних ролей і водночас формує здатність змінювати себе і своє буття.

Над проблемою створення ситуації успіху працювала ціла плеяда вітчизняних та зарубіжних вчених, педагогів. Серед них: Я.А.Коменський, К.Д.Ушинський, А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський, С.Френе та інші. Різне бачення проблеми бачили також: В.Глассер, Г.С.Костюк, В.О.Сластенін, І.Ф.Харламов, О.С.Смирнов, О.Пехота. Та об'єднує їх спільна думка про те, що ситуація успіху стимулює навчальну діяльність школярів.

Вагомий внесок в контексті дебатованої проблеми здійснив А.Белкін. Він розробив класифікацію школярів, у основі якої лежить їх ставлення до навчання, технологія в його редакції отримала назву «Створення ситуації успіху». У 1991 р. він видав працю «Ситуація успіху: як її створити».

Всім відома істина – діти початкових класів люблять учитися, але дорослі часом забувають про те, що діти люблять вчитися добре! І тому головне завдання вчителя – створити умови, що забезпечать дитині успіх у навчанні, відчуття радості від того, що «я знаю», «я вмію».

У процесі аналізу науково-педагогічної літератури нами з'ясовано, що ситуація успіху – це цілеспрямований, спеціально-організований комплекс умов, що дозволяє учневі досягти значних результатів у діяльності, які супроводжуються позитивними емоційними, психологічними переживаннями.

На думку А. С. Белкіна, дуже важливо розділяти поняття «успіх», «ситуація» та «успіх у навчанні»:

Успіх – це результат, сума правильних рішень.

Ситуація – це те, що здатний організувати вчитель. Переживання радості, успіху – явища, що викликають почуття самодостатності, психологічної комфортності, емоційної стабільності. Завдання вчителя в

тому і полягає, щоби дати кожному із своїх вихованців можливість пережити радість досягнення, усвідомлення своїх можливостей, повірити в себе.

Успіх в навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, яке породжує енергію для подолання труднощів, бажання вчитися.

Тобто, ситуація – це комплекс умов, які забезпечують успіх, а сам успіх – це результат подібної ситуації.

Створення ситуації успіху – одна із умов гуманізації навчально-виховного процесу. Утім, вона буде результативна за умови співробітництва між педагогами й учнями. І тільки в тому випадку, якщо учні будуть відчувати успіх у пізнанні навколишньої дійсності.

Переживання радості, успіху – це щось більш суб'єктивне, приховане значною мірою від зовнішнього спостереження. Завдання вчителя полягає в тому, щоб дати кожному з своїх вихованців можливість пережити радість досягнення, усвідомити свої можливості, повірити в себе.

Педагогічне значення ситуації успіху полягає у створенні умов для особистісного індивідуального розвитку дитини. Цією педагогічною технологією, яка допомагає дитині зростати успішною, відчути радість від подолання труднощів, сформувати переконання, що все в житті дається завдяки затраченим зусиллям, і має оволодіти вчитель.

Підсумовуючи вищезазначене, можна сказати, що ситуація успіху – достатньо тонкий педагогічний інструмент. Ним повинен володіти кожний учитель, адже він – майстер, який бере участь у творенні найголовнішого – Людини.

У сучасних умовах людський фактор розглядається як найголовніший резерв соціального розвитку, впливу на особистість, а тому нове, гідне гуманізму завдання освіти - створити методично забезпечену систему саморозвитку особистості, що допоможе дитині самостійно розв'язати життєві проблеми, подолати труднощі учіння, спілкування, самореалізуватися.

З Б І Р Н И К ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

*XIX щорічної науково-практичної конференції викладачів, аспірантів,
співробітників та студентів*

**«АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ І
НАУКИ»**

*Секція. Системний підхід у підготовці майбутніх учителів початкової
школи в контексті освітньої реформи в Україні*

Папір офсетний. Друк офсетний.
Гарнітура Times New Roman
Тираж 50 прим.

Редакційно-видавничий центр
Мукачівського державного університету
89600, м.Мукачево, вул.Ужгородська, 26
Телефон/факс (03131) 2-11-09
© Мукачівський державний університет

